

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет гуманітарних наук
Кафедра історії
Магістерська робота
Освітній ступінь – магістр

На тему: « Становлення польських генеалогічних студій на прикладі наукової діяльності Владислава Семковича (1896-1982) »

Виконала: студентка 2-го року навчання
Спеціальності: 032 «Історія та археологія»
П'янкова Єлизавета Ігорівна

Науковий керівник: Гнатюк О. Є.,
доктор історичних наук, професор
кафедри історії Києво-Могилянської Академії

Рецензент: Zasztowt L.,
Prof. dr hab.,
Uniwersytet Warszawski

Магістерська робота захищена
з оцінкою « _____ »

Секретар ЕК _____
« _____ » _____

2021 р.

Київ -2021

ЗМІСТ

Вступ.....	2
Розділ I. Історіографія.	6
1.1. Владислав Семкович і львівське історичне середовище у роботах польських та українських істориків.....	6
1.2. Наукова спадщина вченого у галузі генеалогії та геральдики в польській та українській історіографії.....	11
Розділ II. Становлення історика.....	16
2.1. Владислав Семкович на тлі львівського історичного середовища (1896-1916).....	16
2.2. Редакційна діяльність та публікації В. Семковича у часописі «Kwartalnik Historyczny» у 1897-1905 рр.....	36
Розділ III. Генеалогічні студії Владислава Семковича	49
3.1. «Miesięcznik Heraldyczny» та «Rocznik Towarzystwa Heraldycznego» під редагуванням Владислава Семковича у 1908-1932 рр.....	49
3.2. Монографічне опрацювання давніх рицарських родів.	58
3.3. Рецепція методології Владислава Семковича в роботах учнів та послідовників (1925-1982).....	77
Висновки.....	94
Список використаних джерел та літератури	99
Додатки	109

Вступ

Актуальність теми дослідження пов'язана із збільшенням інтересу дослідників до питань вивчення наукової спадщини представників двох важливих на кінець XIX початку XX ст. наукових осередків - львівського та краківського історичних середовищ. У цьому контексті постать історика Владислава Семковича (1876-1949), випускника Львівського університету і багатолітнього професора Ягеллонського університету у Кракові є винятковою.

Його наукова діяльність, що припадала на останню декаду XIX першу половину XX ст., є яскравим прикладом академічного розвитку допоміжних історичних дисциплін, про яку ані в польській ані в українській історіографії дотепер немає жодного монографічного дослідження.

Народжений у Львові у 1876 р. в родині історика Александра Семковича, та сформувавшись у стінах Львівського університету, Владислав Семкович після здобуття габілітації в галузі допоміжних історичних дисциплін, виїхав до Кракова у 1916 р., для обіймання окремої кафедри допоміжних історичних дисциплін у Ягеллонському університеті. Його від'їзд та понад двадцятилітнє, протягом 1916-1939 рр., керування кафедрою та викладання в університеті генеалогічних студій, дипломатики та палеографії, визначило як напрямок його подальшої наукової кар'єри, так і стало місцем потужного розвитку допоміжних історичних наук на території Другої Речі Посполитої.

Такий виклад справ спровокував нас, при залученні джерельного матеріалу, зокрема приватної кореспонденції, листів та спогадів колег вченого, висвітлити становлення Владислава Семковича як історика у Львівському університеті а також реконструювати його взаємостосунки з представниками львівського історичного середовища. Послугуючись також

періодичними виданнями, що слугували для нас джерельним матеріалом вдалося прослідкувати роботу вченого у важливих історичних часописах, таких як: «*Kwartalnik Historyczny*», «*Miesięcznik Heraldyczny*» та «*Rocznik Towarzystwa Heraldycznego*». Ці останні два часописи, що від початку свого існування виходили у Львові, стали своєрідною друкованою платформою для реалізації студій вченого, його учнів та колег, присвячених монографічним опрацюванням генеалогії давніх рицарських родів XIV-XVI ст. Поява цих студій а також відповідних досліджень була результатом багатолітніх досліджень вченого у галузі генеалогії та геральдики, а також підсумовувала надбання польських геральдистів та істориків середини XIX ст. що працювали у цій площині.

Рецепція досліджень Владислава Семковича в польській історіографії виразно поділялась на два періоди: 1) критичної оцінки спадщини вченого протягом 1950-1960 рр., що мала місце у період крайньої ідеологізації польської історичної науки, 2) модифікації та рецепції його методології польськими істориками на початку 70-х рр. минулого століття. Відтак, ревізія теоретичного інструментарію Владислава Семковича польськими істориками протягом 1970-1980 рр., дала поштовх для нових монографічних досліджень родових спільнот XIV-XVI ст. Прикметним є те, що дотепер у сучасній як польській так і українській польській історичній науці змодифікований теоретичний інструментарій досліджень Владислава Семковича ліг в основу досліджень присвяченим рицарським спільнотам пізньосередньовічного та ранньомодерного часу.

Відтак, дане дослідження демонструє, з одного боку, становлення вченого у Львівському університеті та його досягнення у галузі генеалогічних та геральдичних студій, а з іншого боку, показує рецепцію його теоретичного інструментарію польськими істориками наприкінці минулого століття, без

урахування якого написання комплексних робіт з історії польської чи руської (української) шляхти є неможливими.

Метою дослідження є проаналізувати становлення Владислава Семковича як історика Львівського університету у взаємозв'язку з представниками львівського історичного середовища, його редакторську діяльність у львівських часописах, а також внесок вченого у розвиток польських генеалогічних та геральдичних студій.

Відповідно до цієї мети було окреслено наступні **дослідницькі завдання**:

- Висвітлити становлення Владислава Семковича, як історика львівського історичного середовища протягом 1896-1916 рр. у якому формувався майбутній вчений на початку своєї наукової кар'єри, а також проаналізувати його редакторську діяльність та публікації у таких історичних часописах, як друкованому органі Історичного Товариства у Львові «*Kwartalnik Historyczny*» у 1897-1905 рр.
- Дослідити редакційну та організаційну діяльність вченого у часописах Геральдичного Товариства у Львові «*Miesięcznik Heraldyczny*» та «*Rocznik Towarzystwa Heraldycznego*» і представити проєкт монографічно-генеалогічних досліджень вченого на тлі розвитку польських генеалогічних студій кін. ХІХ першої половини ХХ ст.
- Показати основні теоретичні критерії Владислава Семковича у його студіях над вивченням генеалогії давніх рицарських родів та проаналізувати генеалогічно-монографічні дослідження істориків, акцентуючи увагу на змінах у програмних критеріях, що їх наводив вчений, в роботах учнів, вихованців семінару у Ягеллонському університеті.
- Показати рецепцію методології досліджень Владислава Семковича та її творчої модифікації дослідниками, починаючи від 1925 р. до 1982,

висвітлюючи критику досліджень вченого протягом 1950-60 рр. у польській історичній науці.

Об'єктом дослідження є наукова діяльність Владислава Семковича у галузі генеалогічних студій (1896-1939 рр.) та рецепція методології генеалогічно-монографічних досліджень вченого у роботах його учнів та послідовників

Предметом дослідження є становлення і розвиток генеалогії як допоміжної історичної дисципліни в польській історичній науці наприкінці XIX першої половини XX ст.

Хронологічні межі дослідження. Нижньою хронологічною межею дослідження є 1896 р., коли Владислав Семкович вступив на юридичний факультет Львівського університету і розпочав свою наукову діяльність під керівництвом професора Освальда Бальцера. Відповідно верхньою хронологічною межею є 1982 р., конференція II симпозіуму польських істориків у місті Голуб-Добжинь, де за ініціативою історика, професора Торунського університету Януша Беняка було ухвалено рішення про відродження монографічного опрацювання рицарських спільнот XIV-XVI ст. у польській історичній науці, побудованих за модифікованими критеріями методологічно-теоретичного інструментарію Владислава Семковича.

Методи дослідження. Для даного дослідження застосовувались системні підходи до вивчення історичних подій і явищ у їх взаємодії. Використовувались загальноприйняті методи синтезу та аналізу, історико-критичний та порівняльні методи, елементи компаративістики, біографічний метод, а також методи внутрішньої критики джерельних документів особового характеру, у переважній більшості листування.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури.

Розділ I. Історіографія.

1.1. Владислав Семкович і львівське історичне середовище у роботах польських та українських істориків.

Постать Владислава Семковича для польської, а також для української медієвістики та допоміжних історичних дисциплін є надзвичайно важливою. Однак до сьогодні не існує окремої монографії яка б висвітлювала його наукові досягнення в царині таких наук як генеалогія, палеографія, дипломатика та історична географія, до розвитку яких Семкович доклав чимало зусиль. Більшість дослідників, які розглядали наукову спадщину В. Семковича, контекстуалізували її в ширших студіях, зокрема присвячених історичним середовищем Львова та Кракова ХІХ першої половини ХХ ст.

Одними з найгрунтовніший стали роботи польського історика Альфреда Точка, присвячені львівському історичному середовищу 1860-1918 рр.¹ У монографії, присвяченій внеску істориків Львова в культуру книгодрукування та преси, дослідник, аналізуючи наукові досягнення представників цього середовища, окреме місце присвятив досягненням В. Семковича у галузі допоміжних історичних дисциплін у Львівському університеті. Зокрема, вчений представив його наукову спадщину в галузях генеалогії, геральдики, палеографії та студіях з дипломатики.² А. Точек також згадував про співпрацю Семковича з колегами-архівістами, зокрема, з іншою ученицею Освальда Бальцера, медієвісткою Геленою Полячкувною. Іншими важливими роботами Точка, дотичними до львівського історичного середовища, були дослідження,

---

¹ Toczek A. Środowisko historyków lwowskich w latach 1860-1918. Polska Akademia Umiejętności. Prace komisji historii nauki. 2004. № 6. S.123-158.

² Toczek A. Lwowskie środowisko historyczne i jego wkład w kulturę książki i prasy (1860-1918). Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego. Kraków, 2013. S. 320-331.

присвячені функціонуванню львівських історичних часописів та діяльності в них львівських істориків, зокрема, В. Семковича. В одній із своїх статей, польський дослідник представив основні етапи створення часописів Геральдичного Товариства у Львові – «*Miesięcznik Heraldyczny*» та «*Rocznik Towarzystwa Heraldycznego*» та час їх редагування під керівництвом Владислава Семковича³ В іншій важливий для нашої теми статті, присвяченій історичній періодиці у Львові у 1867-1918 рр. дослідник згадував про початки функціонування такого часопису як «*Kwartalnik Historyczny*», встановив перелік його співробітників, в тому числі і досягнення Владислава Семковича та його батька Александра Семковича, що працювали у ньому впродовж 1895-1905 рр.⁴

Про викладання В. Семковича у Львівському університеті, а також його внесок у розвиток допоміжних історичних дисциплін у Львівському університеті писав польський історик Стефан Цяра в колективній монографії «Історія у Львівському університеті. Дослідження та викладання»⁵ С. Цяра на основі джерельного матеріалу зреститував взаємини молодого історика з Тадеушем Войцеховським, Броніславом Дембінським та Шимоном Ашкеназі, що викладали у молодого Семковича у Львівському університеті, а також сприяли його кар'єрі у стінах навчального закладу. Цяра дослідив також взаємини В. Семковича зі істориком Станіславом Закшевським, на науковому семінарі якого формувався майбутній вчений. Особливості функціонування

---

³ Toczek A. Lwowski «Miesięcznik Heraldyczny» (1908-1915) w służbie nauk pomocniczych historii. T. 8 / Pod red. Haliny Kosętki. Kraków-Lwów: książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku. Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej. Kraków, 2006. T. 8. S. 390-401.

⁴ Toczek A. Czasopiśmiennictwo historyczne we Lwowie (1867-1918). Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. T. 3. Pod red. Jerzego Maternickiego, Leonida Zaskilniaka. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2005. S. 175-198.

⁵ Ciara S. Nauki pomocnicze historii (1869-1918). Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie do 1939 roku. / Pod red. J. Maternicki, J. Pisulińska, L. Zaskilniak. Rzeszów, 2016. S. 373-383.

наукового семінару професора С. Закшевського проаналізувала польська дослідниця Йоанна Пісулінська.⁶

Відомості про представників львівського історичного середовища, з якими співпрацював В. Семкович знаходимо також у дослідженнях польських та українських істориків представлених у п'ятитомних збірниках матеріалів конференцій, присвячених багатокультурному львівському історичному середовищу XIX-XX ст. Важливими для нас стали статті різних авторів вміщених у 2, 4, та 5 томах цієї серії, зокрема, дослідження згадуваних вище істориків С. Цяри,⁷ Л. Зашкільняка,⁸ а також Й. Пісулінської (її дослідження присвячене львівському історичному середовищу періоду міжвоєнного часу залишається одним із найгрунтовніших).⁹

Про досягнення В. Семковича у галузі допоміжних історичних дисциплін згадували також українські історики Львівського університету, зокрема, Роман Шуст та Олександра Целуйко, які представили розвиток

---

⁶ Pisulińska J. Stanisław Zakrzewski (1873–1936) i jego uczniowie. *Kwartalnik historii nauki i techniki*. 2020. T. 65. Nr.1. S. 37-46.

⁷ Ciara S. *Archiwa lwowskie w dobie autonomii Galicji. Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.* T. 2. / Pod red. Jerzego Maternickiego, Leonida Zaszkiłniaka. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2004. S. 107-121. Його ж. *Życie codzienne i niecodzienne archiwistów Archiwum Bernardyńskiego we Lwowie w dobie autonomii Galicji. Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.* T. 4. Pod red. Jerzego Maternickiego, Leonida Zaszkiłniaka. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2006. S. 42-50. Його ж: *Nauki pomocnicze historii na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie w dobie II Rzeczypospolitej. Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.* T. 5./ Pod red. Jerzego Maternickiego, Leonida Zaszkiłniaka. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2007. S. 175-198.

⁸ Zaszkiłniak L. *Stosunki pomiędzy ukraińskimi i polskimi historykami na przełomie XIX i XX wieku. Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.* T. 2. / Pod red. Jerzego Maternickiego, Leonida Zaszkiłniaka. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2004. S. 272-297.

⁹ Pisulińska J. *Lwowskie środowisko historyczne w okresie międzywojennym (1918–1939)*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2012. 343 s.

допоміжних історичних дисциплін, з особливою увагою до внеску таких учених, як Михайло Грушевський та Ізидор Шараневич¹⁰.

Наукові досягнення В. Семковича у галузі допоміжних історичних дисциплін, а також видання джерел були предметом досліджень польських істориків, які досліджували діяльність краківського історичного середовища 1918-1939 рр. Одним з найгрунтовніших робіт у цій царині є дослідження польського історика Вацлава Мармона, багатолітнього працівника кафедри Історії освіти і виховання Педагогічної академії у Кракові, який приділив особливу увагу функціонуванню наукового семінару під керівництвом В. Семковича у Ягеллонському університеті, розвитку медієвістики та допоміжних історичних дисциплін протягом 1917-1946 рр. В дослідженні Мармона цінними для нас є інформації про зв'язки В. Семковича з такими краківськими науковими інституціями як Академія Знань, Ягеллонська бібліотека, та історична комісія краківського відділу Польської академії наук.¹¹

До наукової спадщини В. Семковича звертались також ті польські історики, які досліджували краківське середовище істориків. Важливими для нас стали статті, вміщені в післяконференційній збірці матеріалів, присвячених краківському історичному середовищу.¹² Про досягнення В.

---

¹⁰ Шуст Р. Целуйко О. Допоміжні / спеціальні історичні дисципліни у Львівському університеті: історіографія питання та перспективи подальшого дослідження. Історія та історики у Львівському університеті: традиції та сучасність (до 75-ліття створення історичного факультету). / Під редакцією Зашкільняка Л. та Серженги П. ПАІС: Львів, 2015. С. 141-154.

¹¹ Marmon W. Krakowskie środowisko historyczne w latach 1918-1939. Prace monograficzne Wyższej Szkoły Pedagogicznej Im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Kraków, 1995. 162 s.

¹² Krakowskie środowisko historyczne XV-XX w. Ludzie – idee – dzieł. / Pod red. Tomasz Gąsowski, Janusz Smołucha, Wydawnictwo Polskiej Akademii Umiejętności, Kraków 2018. 465 s.

Семковича як одного з творців краківської медієвістики у Ягеллонському університеті у статтях виданій у збірці згадували Єжи Вирозумський,¹³ Юліан Дибець, який зосереджував свою увагу на досягненнях краківського історичного середовища у міжвоєнний період¹⁴, а також Войцех Дреліхаж, який представив досягнення В. Семковича у полі друкування та видання джерел, що до сьогодні залишається єдиною надзвичайно розвідкою, присвяченою такому типу наукової діяльності вченого.¹⁵

Інформативними є також численні біографічні посмертні некрологи і спогади учнів та колег Семковича, зокрема Мар'яна Плезі,¹⁶ Сильвіуша Мікуцького,¹⁷ Мар'яна Фрайдберга,¹⁸ а також Зофії Козловської-Будкової¹⁹. Одну з найповніших бібліографій вченого зіставила учениця Семковича, Ольга Лашинська, яка окрім виданих друком праць представила також ті роботи, що знаходились у процесі друку станом на 1949 р.²⁰ Детальний опис

¹³ Wyrozumski J. Twórcy krakowskiej mediewistyki. Krakowskie środowisko historyczne XV - XX w. Ludzie - idee – dzieła. / Red. Tomasz Gąsowski, Janusz Smołucha. Kraków: Wydawnictwo Polskiej Akademii Umiejętności, 2018. S. 11-28.

¹⁴ Dybiec J. Krakowskie środowisko historyczne w okresie międzywojennym. Krakowskie środowisko historyczne XV - XX w. Ludzie - idee – dzieła. / Red. Tomasz Gąsowski, Janusz Smołucha. Kraków: Wydawnictwo Polskiej Akademii Umiejętności, 2018. S. 75-86.

¹⁵ Drelicharz W. Na miarę wielkości odrodzonej Rzeczypospolitej. Program edytorski Władysława Semkowicza. Krakowskie środowisko historyczne XV - XX w. Ludzie - idee – dzieła. / Red. Tomasz Gąsowski, Janusz Smołucha. Kraków: Wydawnictwo Polskiej Akademii Umiejętności, 2018. S. 55-73.

¹⁶ Plezia M. Władysław Semkowicz. Tygodnik Powszechny. 1949. R. 5. №. 22. S. 220-225.

¹⁷ Mikucki S. Władysław Semkowicz (9 V 1878 – 19 II 1949). Kwartalnik Historyczny. 1949. R.57. S. 325-330.

¹⁸ Freidberg M. Władysław Semkowicz (9 V 1878 – 19 II 1949). Kwartalnik Historyczny. 1949. S R.57. S. 230-232.

¹⁹ Kozłowska-Budkowa Z. Prof. Semkowicz jako profesor i kierownik prac zespołowych. Roczniki Historyczne. 1949. R. 28. S. 457-462.

²⁰ Примірник 28 випуску «*Roczniki Historyczne*» виданого Познанським товариством приятелів науки на пошану професора Юзефа Фельдмана у 1949 р. містив бібліографію праць В. Семковича складеною О. Лашинською. Цікавим є те, що наразі у вільному доступі містяться лише поодинокі статті з цього примірника, але серед них, некрологів та бібліографії праць В. Семковича немає. За доступ до них, вдячна історикю з Варшавського

робіт В. Семковича дотичний до церковної тематики, подала також його друга дружина Ядвіга Семковічова у краківському часописі «*Nasza Przeszłość*».²¹

1.2. Наукова спадщина вченого у галузі генеалогії та геральдики в польській та українській історіографії.

Про досягнення В. Семковича у галузі генеалогічних та геральдичних студій писали як польські, так і українські вчені. Одними з перших згадували його учні Сільвіуш Микуцький та Маріян Фрайдберг у посмертних некрологах у 1949 р. опублікованих на сторінках «*Kwartalnika Historycznego*». Про генеалогічні студії писали також колеги вченого, зокрема, професор Александр Гейштор,²² Казімеж Тименецький,²³ а також доктор Юзеф Шафларський польський географ, професор Ягеллонського університету, який у своїх спогадах окреслював визначні досягнення Семковича у галузі історичної географії та роботи комісії географічного Атласу, що працювала під його керівництвом протягом 1921-1923 рр.²⁴

У період сталінізму наукова спадщина В. Семковича у галузі генеалогії, геральдики та його студії над давніми рицарськими родами стала об'єктом нищівної критики. Вкрай негативно наукову спадщину Семковича представляв історик, професор університету у Лодзі Ян Адамус у своєму

університету доктору Олександрю Аврамчуку: Łaszczyńska O. Bibliografia prac Władysława Semkowicza. (1897-1949). *Roczniki Historyczne*. 1949. R. 28. S. 462-483.

²¹ Semkowiczowa J. Bibliografia prac profesora Władysława Semkowicza dotyczących problematyki kościelnej. *Nasza Przeszłość*. Kraków, 1982. T. 58. S. 249-262.

²² Gieysztor A. Władysław Semkowicz (1878-1949). *Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*. 1949. T. 42. S. 214-215.

²³ Tymieniecki K. Śp. Prof. Wł. Semkowicz (9 maja 1878 – 19 luty 1949). *Roczniki Historyczne*. 1949. R. 28. S.449-457.

²⁴ Szaflarski J. Władysław Semkowicz (1878-1949). *Wspomnienie pośmiertne. Przegląd Geograficzny*. 1953. T.23. S. 178-180.

дослідженні присвяченому польській родовій теорії виданій у 1958 р.²⁵ Вбачаючи у роботах Семковича залишки національно-буржуазної історіографії першої половини ХХ ст., Адамус відкинув засадничі постулати вченого, що були присвячені поняттю роду та родини, а також заявив про фіктивність існування польських родів як давньої структури середньовічного суспільства XI-XIII ст., що доводив у своїх монографічних опрацюваннях В. Семкович а також його учні.

Менш критично оцінювали генеалогічні дослідження В. Семковича історики права Варшавського університету Юліуш Бардах²⁶ та Владислав Собочинський.²⁷ Обидва погоджувались з тезами В. Семковича про важливість політичного чинника тої або іншої родини у XIII-XV ст., але не погоджувались із тезами вченого про тяглість існування давніх рицарських родів як елементу первісної форми організації польського суспільства.

Ці тези вже у 1970-х рр. піддали критиці дослідники наступної генерації, зокрема історик Торунського університету, Януш Бєняк (його генеалогічні студії стали продовженням монографічного опрацювання давніх рицарських родів, що його пропонував В. Семкович ще у 1907 р.). Розпочинаючи власні студії над давніми рицарськими родами, професор Бєняк взяв за мету як прибрати очевидно тендеційну критику методології В. Семковича попередниками, так і змодифікувати програмні постулати вченого. У 1980-их роках Бєняк започаткував цикл генеалогічних симпозиумів польських генеалогів медієвістів у Голуб-Добжиню. На другому такому симпозиумі у

---

²⁵ Adamus J. Polska teoria rodowa. Łódź, 1958. 347 s.

²⁶ Bardach J. Uwagi o «rodowym» ustroju społeczeństwa i prawie bliźszości w Polsce średniowiecznej. Czasopismo Prawno-Historyczne. 1951. №. 13. S. 407-458.

²⁷ Uwagi o «rodowym» ustroju społeczeństwa i prawie bliźszości w Polsce średniowiecznej. / Red. Władysława Sobocińskiego. Roczniki Dziejów Społeczno-Gospodarczych. 1951. №. 13. S. 327-347.

1982 р. йшлося про відродження генеалогічних студій «постсемковичовської» епохи.²⁸ Ці вчені запропонували модифікацію підходів В. Семковича при дослідженні приналежності тих або інших осіб до однієї родової спільноти, та розширення їх з урахуванням критерію політичної кар'єри, соціального статусу, протекції з боку найсильніших представників роду та позиції в регіональній ієрархії. Завдяки цьому з'явилася низка монографій і робіт Беняка та його учнів і колег.

Яскравим прикладом нових підходів у вивченні середньовічних рицарських родів є дослідження істориків з Вроцлавського університету, присвячені давньому рицарству Шльонська XIII-XV ст.²⁹

До генеалогічно-геральдичних досліджень В. Семковича, та його досягнень у студіях з генеалогії руських рицарських родів звертались й українські історики. Зокрема, його напрацювання використовували дослідники генеалогії князів Несвізьких та проблемам литовсько-руської геральдики, а також дослідниця з Українського Католицького університету у Львові Іванна Папа,³⁰ геральдист Олег Однороженко у роботах присвячених руській геральдиці,³¹ доцент кафедри давньої історії України Дрогобицького педагогічного університету ім. І. Франка – Ігор Смуток. У своїй докторській дисертації, що лягла в основу монографії і була присвячена Руській шляхті

---

²⁸ Bieniak J. Wstęp. Genealogia – problemy metodyczne w badaniach nad polskim społeczeństwem średniowiecznym na tle porównawczym. Toruń, 1982. S. 6.

²⁹ Rody na Śląsku, Rusi Czerwonej i w Małopolsce: średniowiecze i czasy nowożytne. / Pod redakcją Zawitkowskiej W., Pobóg-Lenartowicz A. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2010. 259 s.

³⁰ Папа І. «Miesięcznik Heraldyczny» i «Rocznik Towarzystwa Heraldycznego» як джерела до вивчення «Генеалогічної війни» (1908–1939 рр. Генеалогічні записки. Львів, 2011. Вип. IX (нової серії III). С. 41–46. Її ж: Загадка походження князя Федька Несвіцького: давні та новітні дискусії. Вісник Львівського університету. Серія історична. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. Випуск 46. / За ред. Р. Сіромського. С. 42–64.

³¹ Однороженко О. Родова геральдика Руського королівства та Руських земель Корони Польської XIV – XVI ст. Харків, 2009. 312 с.

Перемишльської землі (XIV – XVIII ст.)³² Смуток звертався до досліджень В. Семковича, а також його учня Людвіка Виростка. Він критикував окремі твердження Семковича про приналежність більшості руської шляхти Перемиської землі до гербової групи Сасів, чи Драго-Сасів, що зрештою підтверджували геральдичні дослідження Олега Однороженка.³³

Разом з тим, серед української історіографії предмету, на жаль до сьогодні не існує окремих монографічних опрацювань давніх руських родів, зокрема у хронологічних межах XIV-XV ст., які б включали ті критерії дослідження, які вводив у науковий дискурс В. Семкович, і які відповідно змодифікувала і розширила «торунська генеалогічна школа» професора Януша Беянка. Очевидно, такий стан справ в українській історіографії може пояснюватись як особливостями збереження джерельного матеріалу, зокрема відсутністю більшості судових актів гродських та земських книг XIV-XV ст. для переважної частини теренів Поділля, Київщини та Волині, але і також може пояснюватись зміною вектору досліджень українських істориків у цій площині.

Попри існування обширного обширний інформативного матеріалу присвяченого науковій діяльності В. Семковича у галузі генеалогії та геральдики, в роботах як польських так і українських вчених, не робилося спроб детального аналізу його наукової спадщини у цій площині. Зокрема не повставало на порядку денному, як в польських так і українських історіографічних студіях, представлення аналізу його проекту монографічного

---

³² Смуток І. Руська шляхта Перемишльської землі (XIV-XVIII ст.): Історико-генеалогічне дослідження. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. Львів: Простір-М, 2017. 504 с. Його ж: Руські родові герби XIV–XVI ст. як генеалогічне джерело. Генеалогія. Збірка наукових праць. Випуск І. Київ, 2013. С. 395–426.

³³ Однороженко О. Родова геральдика Руського королівства та Руських земель Корони Польської XIV – XVI ст. Харків, 2009. С. 112.

опрацювання давніх рицарських родів, схематизацію яких вчений запропонував ще на початку XX ст. і яка дотепер являє собою цінне теоретичне запліччя для відповідних досліджень. Такий виклад справ спонукає нас до ретельнішого аналізу його наукової спадщини у цьому ключі і підштовхує показати тяглість його студій у середовищі учнів та послідовників.

Розділ II. Становлення історика

2.1. Владислав Семкович на тлі львівського історичного середовища (1896-1916)

На початку початку ХХ століття львівське історичне середовище, поруч з краківським, належало до найважливіших наукових осередків південно-західної Галичини.³⁴ Під поняттям «львівського історичного середовища» маємо на увазі істориків, які постійно або певний час працювали і мешкали у Львові, і опублікували там щонайменше кілька історичних праць. Відповідно під поняттям «львівський історик» тут будемо розуміти дослідника минулого, її популяризатора, який, окрім публікацій, вносив конкретний практичний внесок у розвиток свого середовища. За підрахунками польського історика Альфреда Точека у Львові у цей період діяло щонайменше 20 наукових товариств, з-посеред яких автор виділяє чотири, які займалися історичною проблематикою.³⁵ Це, передовсім, Історичне товариство (1886 - по сьогодні), Національне археологічне товариство (1875-1890), Геральдичне Товариство (1906-1915), а також Наукове товариство ім. Т. Шевченка у Львові, що його очолював у період 1897-1913 рр. історик Михайло Грушевський.³⁶ Важливим науковим осередком, що формував фахівців, які займалися історичними дослідженнями був Львівський університет, зокрема

---

³⁴Toczek A. Środowisko historyków lwowskich w latach 1860-1918. Polska Akademia Umiejętności. Prace komisji historii nauki. T. VI. 2004. S. 125.

³⁵ Toczek A. Lwów – historycy w działalności towarzystw naukowych miasta (1867-1918). Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. T.V / Pod red. Jerzego Maternickiego, Leonida Zaskilniaka. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2007. S. 211.

³⁶ Конта Р. Реформування Наукового товариства ім. Шевченка та розвиток української етнології в 1892–1898 роках (на матеріалах «Записок НТШ»). Етнічна історія народів Європи. Збірник наукових праць. Київ, 2013. Випуск 39. С. 1-6.

філософський факультет, на базі якого функціонувало п'ять різних за напрямком історичних досліджень кафедр, де працювали та викладали протягом тривалого часу професори та випускники університету.³⁷ В цей період функціонували кафедри всесвітньої історії та кафедра історії Австрії, у 1883 р. повстала кафедра історії Польщі, очолювати яку випала роль медієвісту Тадеушу Войцеховському, що прибув до Львові зі Кракова. У 1897 р. новоповсталу кафедру новітньої історії очолював Шимон Ашкеназі, якою він керував до 1918 рр.³⁸

Важливим у 1891 р. було створення кафедри Загальної історії зі спеціальним оглядом Східної Європи, що була другою такою кафедрою у Львівському університету, очолювати яку з Києва прибув Михайло Грушевський. Діяльність керівників кафедр як і їх працівників, була визначальною для розвитку різних напрямків досліджень. Керівники кафедр утворювали власні методологічні «школи», чого прикладом є діяльність Ксаверія Ліске, Шимона Ашкеназі, Людвіка Фінкеля, Станіслава Закшевського.³⁹

Багатолітні працівники та професори, керівники кафедр університету як правило були тісно пов'язаними із науковими товариствами та їх друкованими органами, такими як «Kwartalnik Historyczny», «Miesięcznik Heraldyczny», «Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego», «Przegląd Archeologiczny», «Записки НТШ».⁴⁰ Збагачували львівське історичне середовище також працівники таких закладів, як Архіву давніх актів у Львові, бібліотеки

---

³⁷ Toczek A. Lwowskie środowisko historyczne w latach 1860-1918. S. 93.

³⁸ Maternicki J. Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie do 1939 roku. / Pod red. J. Maternicki, J. Pisulińska, L. Zaskilniak. Rzeszów, 2016. S. 269-270.

³⁹ Toczek A. Lwowskie środowisko historyczne w latach 1860-1918. S. 72-75.

⁴⁰ Toczek A. Związki historyków lwowskich z prasą (1860-1918). Rocznik Historii Prasy Polskiej. 2001. T. 4. № 1 (7). S. 6-8.

Львівського університету, яку польський історик ідей Єжи Матерніцький вдало окреслював «майстернею» майбутніх фахівців історії, а також Національної бібліотеки ім. Осолоніських, що окрім суто архівного закладу виконувала також роль науково-дослідного центру у Львові, який фінансував видавництва шкільних підручників, та виділяв стипендії як молодим так і досвідченим вченим.⁴¹

Співробітники Львівського університету були переважно випускниками III та V Гімназій ім. Францішека Юзефа у Львові, а відтак знали одне одного зі шкільних років. У таких закладах середньої освіти представники львівського історичного середовища, окрім суто освітньої діяльності були також упорядниками історично-дидактичних підручників, за якими викладали дисципліни з історії та географії. Як показує сучасна історіографія предмету, нова освітня реформа 1909 р. у Галичині збільшувала кількість годин викладання історії Польщі у вищих та нижчих гімназіях у Львові, що базувалась на модифікованих підручниках таких авторів як Александра Семковича (1850-1923),⁴² Казімежа Кротоського (1860-1937),⁴³ Анатолія Левіцького (1841-1899).⁴⁴

Важливим завданням цієї частини роботи є реконструкція взаємовідносин вченого з львівським історичним середовищем, що формувались у період його навчання в університеті, роботою у львівських архівах, з колегами по редакторському цеху у часописі «Kwartalnik

---

⁴¹ Kolasa J. Bibliografia Czasopisma Zakładu Narodowego im. Ossolińskich 1828-1869. Rocznik Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. 1957. T. 5. S. 475-576.

⁴² Semkowicz A. Opowiadania z dziejów powszechnych dla niższych klas gimnazjalnych i realnych. Cz. 1. Wyd. 4 poprawione i uzupełnione. Lwów, 1912. 45 s.

⁴³ Krotoski K. Historia powszechna na klasy niższe szkół średnich. T.1-2. Kraków, 1908. 220 s.

⁴⁴ Про впровадження освітньої реформи див.: Stępnik A. Ukraina i stosunki polsko ukraińskie w syntezach i podręcznikach dziejów ojczystych okresu porozbiorowego 1795–1918. Lublin, 1998. S. 227.

Historyczny» (Далі – «КН»), а також дидактичною діяльністю у середніх навчальних закладах.

Родинне коло. Владислав Семкович народився 9 травня 1878 р. у Львові у родині доктора філософії, видатного критика і дослідника творчості Яна Длугоша,⁴⁵ багатолітнього працівника,⁴⁶ а від 1890 р. директора Львівської університетської бібліотеки Александра Семковича, якою він керував до 1912 р.⁴⁷ Для Владислава Семковича авторитет батька був визначальним також в науці, оскільки він мав виняткову позицію у львівському історичному середовищі. Був блискучим знавцем джерел, автором критичної роботи присвяченій хроніці Длугоша, захищеній у Львівському університеті у 1875 р. під керівництвом професора К. Ліске. Александер Семкович редагував «*Cronica Petri comitis Poloniae certis gestis Sarmatie regum*» у 1878 р. та «*Vita sanctae Hedvigis diecisse Silesiae*» у 1884 р. що увійшли друком до серії «*Monumenta Poloniae Historica*», однієї з найважливіших видавничих серій польських середньовічних дипломів під редакцією історика Августа Бельовського.⁴⁸ Його діяльність як директора університетської бібліотеки, чийми зусиллям було зведено нову будівлю бібліотеки у 1905 р., а також

---

⁴⁵ Александр Семкович захистив у 1875 р. докторську роботу присвячену критичному розбору 9 книги Яна Длугоша «*Roczniki czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego*» під керівництвом професора Ксаверія Ліске. Друком ця робота вийшла у 1887 р.: Semkowicz A. Krytyczny rozbiór Dziejów polskich Jana Długosza (do roku 1384), Kraków 1887. 403 s.

⁴⁶ Біографічні дані подано за: Bieńkowski W. Semkowicz Aleksander, krypt.: A.S., S. (1850—1923). *Polski Słownik Biograficzny*. Warszawa—Kraków, 1995—1996, T. 36/2. Zeszyt 152. s. 231-232.

⁴⁷ У 1875 р. Александр Семкович отримав докторат філософії на Філософському факультеті Львівського університету. Його посада як директора бібліотеки Львівського університету постала як компроміс навколо конфлікту що розгорівся у 1890-1891 р. навколо посідання кафедри всесвітньої історії, очолювати яку через втручання М. Бобжинського випала роль Броніславу Дембінському. Про це див.: Kawalec A. *Lwowskie studium historyczne 1869-1918*. Historia na Uniwersytecie Lwowkim. S. 104.

⁴⁸ *Monumenta Poloniae historica*. Pomniki dziejowe Polski. T. 3 / Wydał August Bielowski. Lwowska Komisya Historycznej Akademii Umiejetności. Lwów, 1878. 885 s

довготривале редагування «КН» впродовж 1897-1914 рр., очевидно вплинуло на рішення Владислава Семковича продовжити справу батька на історичній ниві. Сприяло цьому й навчання В. Семковича у III Гімназії Ф. Юзефа у Львові, яку закінчив його батько. Адже випускники цієї гімназії зазвичай продовжували навчання на юридичному або філософському відділу Львівського університету. Серед випускників III Гімназії були такі львівські історики як професор, а згодом ректор Львівського університету Освальд Бальцер (1878), історик Казімеж Соханевич (1910), майбутній професор Ягеллонського університету Станіслав Кетжинський(1895).⁴⁹ В одному класі із Семковичем вчився мабуть професор права та двічі декан правничого факультету Ягеллонського університету у 1923-1924 рр. та 1934-1935 рр. Станіслав Голомб.⁵⁰ Владислав Семкович отримав атестат зрілості у 1899 р.⁵¹; разом з ним навчався також син багатолітнього директора бібліотеки ім. Оссолінських у Львові Войцеха Кетжинського – Станіслав.⁵² Загальна атмосфера навчального закладу, а також багатолітня дидактична діяльність батька В. Семковича, посприяли рішенню вступити на відділ права Львівського університету.

Владислав Семкович вступив на юридичний відділ Львівського університету до професора Освальда Бальцера у 1899 р., паралельно студіюючи впродовж 1900-1903 рр. історію під керівництвом таких

---

⁴⁹ Chołodecki J. Księga pamiątkowa półwiekowego jubileuszu Gimnazjum im. Franciszka Józefa I. we Lwowie 1858-1908. Lwów: Nakładem Komitetu Jubileuszowego, drukarnia i litografia Pillera, 1909. S. 256.

⁵⁰ Детальну біографію та наукову діяльність Станіслава Голомба див у: Grott O. Stanisław Aleksander Gołąb (1878-1939). Jubileuszowa Księga Nauk Politycznych. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. 2015. S. 360-378.

⁵¹ Sprawozdanie Dyrekcji C. K. Gimnazjum Lwowskiego im. Franciszka Józefa za rok szkolny 1895. Lwów: 1895, s. 61.

⁵² Sprawozdanie Dyrekcji C. K. Gimnazjum Lwowskiego im. Franciszka Józefa za rok szkolny 1895. Lwów, 1895, s. 62.

професорів університету як Тадеуша Войцеховського, Людвіка Фінкеля. В період навчання Владислав Семкович за сприяння батька працював у друкованому органі Історичного Товариства у Львові – «Kwartalnik Historyczny». Він був редактором рубрик «*Przegląd czasopism*»⁵³ та «*Przegląd literatury i historii powszechnej*», присвячених середньовічній та новітній історії (у 1897-1904 рр. з невеликими перервами).⁵⁴ У 1902 р. він створив окрему рубрику, присвячену середньовічній історії у німецькій та польській науці.

Окрім редакційної діяльності Владислав Семкович вже на початку своєї наукової кар'єри мав змогу публікувати рецензії, а згодом розвідки, присвячені роботам відомих істориків медієвістів того часу. У період від 1889-1909 рр. (до габілітації В. Семковичем у 1909 р. на філософському факультеті Львівського університету) на ламах «КН» виходили численні рецензії молодого дослідника на роботи таких істориків-медієвістів як Францішека Пекосінського, Станіслава Кентжинського, Адама Шельонговського, Карола Потканського,⁵⁵ Станіслава Кутшеби,⁵⁶ Леона Бялковського.⁵⁷ Це дозволяло молодому вченому відстежувати напрямки і зміни у історичних дослідженнях, зокрема у таких дисциплінах як генеалогія, геральдика та дипломатика, що були для В. Семковича визначальними у період навчання у Львівському університеті.

⁵³ 1897 р. КН. R. 11, 1898 р. КН. R. 12, 1899 р. КН. R. 13.

⁵⁴ 1900 р. КН. R. 14, 1901 р. КН. R. 15, 1902р. КН. R. 16, 1904 р. КН. R. 18. В останньому річнику рубрику «*Przegląd literatury i historii powszechnej*» укладали разом з батьком.

⁵⁵ Recenzja Wł. Semkowicz: Potkański K. Sprawa restytucji (Rok 1374 i 1381). Kwartalnik Historyczny, 1901 t. 15, s. 101-109. Jeszcze sprawa restytucji. Kwartalnik Historyczny, 1902 t. 16, s. 511-532.

⁵⁶ Recenzja Wł. Semkowicz: Kutrzeba S. Historia rodziny Wierzyńków. Kwartalnik Historyczny. 1898. T. 12, s. 347-350., Katalog krajowego archiwum aktów grodzkich i ziemskich w Krakowie, wyd. St. Kutrzeba, 1908. R. 22, s. 94-95.

⁵⁷ Recenzja Wł. Semkowicz: Białkowski L. Ród Bibersteinów: studjum nad średniowiecznym rodem rycerskim. Kwartalnik Historyczny. 1908 R. 22. S. 62-63.

Прикметним є також і те, що батько Владислава, як згадували колеги та працівники бібліотеки, зокрема історик Євгеніуш Барвінський, був досить відкритою людиною для співпраці з молодими вченими. Як він зазначав у своїх спогадах:

Тоді не було жодного молодого талановитого вченого, якого б А. Семкович не залучив до роботи у «КН». Радо допомагав їм, звертаючись до архівістів з проханнями посприяти в пошуках того чи іншого документа, був людиною скромною, з неймовірною працездатністю, більшу частину редакційної роботи виконував самостійно, але з участю сина, ретельно готуючи матеріали та публікації.⁵⁸

Підтримував також приятні стосунки з колегами професорами Львівського університету, для яких кандидатура Владислава Семковича була однією з перших для редакційної комісії «КН» після батька. На це вказує, зокрема, кореспонденція поміж істориком Ш. Ашкеназі та професором, а від 1911 р. ректором Львівського університету, автором багатотомної бібліографії «Історії Польщі» Л. Фінклем.⁵⁹ У 1914 р. через ускладнення зі здоров'ям Александер Семкович зізнався професору варшавського університету Т. Корзону про плани на свою найближчу резигнацію з посади редактора «КН»:

Wawrzkowicza ekspediuję od Aleksandra Potockiego do Archiw[um] czortkowskiego; zdaje się, że tam głównie będą barskie papiery po Joachimie Potockim. Pisał Semkowicz Korzonowi, że ustępuje niebawem z Redakcji Kwart[alnika] hist[orycznego]; otóż kto po nim obejmie? to bardzo ważne; a już broń Boże, żeby Redakcja nie dostała

⁵⁸ Лазурко Л. Співпраця редакції часопису «Kwartalnik Historyczny» з Львівським університетом (1887–1914 рр.) Історія та історики у Львівському університеті. Історія та історики у Львівському університеті: традиція та сучасність (до 75 ліття створення історичного факультету) колективна монографія. / Під редакцією Л. Зашкільняка та Павла Серженги. Львів, 2015. С. 191.

⁵⁹ Maternicki J. Historia na Uniwersytecie Lwowskim. Rzeszów, 2016. S. 596.

się Barwińskiemu⁶⁰ (który jeszcze w r.z. tu się przechwalał, że zostanie i Redaktorem Kwart. i Dyrektorem Bibl[ioteki] Uniw[ersyteckiej]), byłoby to wpuścić wilka do owczarni. Trzeba się nad tem zawczasu zastanowić. Może byłby dobry Semkowicz junior? Nie mam o tem żadnego zdania; składam to na Twoją roztropniejszą głowę, urodzony człowieku boni consilii.⁶¹

Александр Семкович залишив посаду головного редактора «КН» у 1914 р. через ускладнення зі здоров'ям, а згодом повернувся до редагування часопису у 1920-1923 р. Він помер у 1923 р. у Львові.⁶²

Університетське середовище. Вступ Владислава Семковича до Львівського університету на відділ права до професора Освальда Бальцера у 1896 р., є цікавим для нас з двох причин. По перше, у цей рік, друком вийшло перше видання лекцій та викладів професора Бальцера, що підсумовувало його багатолітню викладацьку роботу, і стосувалась середньовічного правового устрою Польщі. Ця робота унаочнювала чотири етапи історії Польщі, від

---

⁶⁰ Неприхильне ставлення професора Ш. Ашкеназі до історика Є. Барвінського виникало через ідею останнього при співпраці з В. Конопчинським організувати у 1912 р. у Варшаві з'їзд присвячений новітній історії Речі Посполитої, зокрема періоду поділів з поглибленою русько-литовською програмою. Ашкеназі вбачав у цьому з'їзді не науковий поступ у розвитку відповідної проблематики, але радше *«politycznie źródło niezliczonych dysonansów»*. Ці дисонанси були продовженням довготривалого конфлікту між Ш. Ашкеназі та його учнем В. Конопчинським, початок якому дав захист докторської роботи Конопчинського його першого тому *Polska w dobie wojny siedmioletniej* у 1908 р. Захист праці вилився у запеклу суперечку між Конопчинським та його вчителем, що невдовзі спричинило його від'їзд до Кракова для обіймання професорської посади у Ягеллонському університеті. Очевидно Є. Барвінський був свідомий цього конфлікту, про що свідчать листи Ашкеназі до Л. Фінкеля. Тому відверто львівський історик Барвінського не любив.: Hoszowska M. Szymon Askenazy i jego korespondencja z Ludwikiem Finklem. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2013. S. 285. Про стосунки Ш. Ашкеназі та В. Конопчинського див: Biliński P. Spór Władysława Konopczyńskiego z Szymonem Azkenanazym, w: Władysław Konopczyński jako badacz dziejów XVIII wieku. / Pod red. Z. Zielińska, W. Kriegseisen, Warszawa, 2014. S. 191-207.

⁶¹ Hoszowska M. Szymon Askenazy i jego korespondencja z Ludwikiem Finklem. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2013. S. 290-291.

⁶² Bieńkowski W. Semkowicz Aleksander, krypt.: A.S., S. (1850—1923). Polski Słownik Biograficzny. S. 231—232.

повстання князівського права і перших привілеїв для костелу до 1215 р, потім часи «усталення шляхетського права» і вольностей до 1505 р., третій етап унаочнював етап шляхетської Речі Посполитої 1505-1788 рр., і четвертий заключний етап реформ Великого сейму 1788 р. до поділів Речі Посполитої у 1795 р.⁶³ Як видно у своїй роботі, Бальцер йшов у своєму викладі за схемою історії Польщі відомого на той час історика, чільного представника краківського історичного середовища Міхала Бобжинського.⁶⁴ Крім того, О. Бальцер був однією із найавторитетніших осіб у Львівському університеті у галузі історії права та дослідженнях з устрою польського середньовічного суспільства, питаннях наступництва трону в династії П'ястів, а також розвитку їх столиць до 1138. Йому належить монументальна праця з генеалогії П'ястів, наукова вартість якої залишається цінною до сьогодні.⁶⁵

Крім того, 1896 р. до Львова з Кракова прибув досвідчений історик церкви отець Ян Фіялек, який у тому ж році обійняв кафедру історії Церкви на теологічному факультеті Львівського університету.⁶⁶ Їх знайомство з Владиславом Семковичем відбудеться пізніше, у період 1900-1903 рр. у часи перебування у спільній комісії для роботи у Ватиканському архіві, де по поверненню професор Фіалек був одним із головних редакторів публікації документів у серії *Monumenta Poloniae Vaticana*.⁶⁷ У 1932 р. накладом Історичної Комісії Польської Академії Знань у Кракові, вже професором Ягеллонського університету Владиславом Семковичем разом із професором Я. Фіялком друком вийде *Codex diplomaticus ecclesiae cathedralis necnon*

⁶³ Maternicki J. Historia na Uniwersytecie Lwowskim. S. 220-221.

⁶⁴ Bobrzyński. Dzieje Polski. T.1. Warszawa : Gebethner i Wolff, 1880 (Kraków: W. L. Anczyc). 324 s.

⁶⁵ Balzer O. Genealogia Piastów. Kraków: Nakładem Akademii Umiejętności, 1895. 567 s.

⁶⁶ Maternicki J. Historia na Uniwersytecie Lwowskim. S. 247.

⁶⁷ Kłoczowski J. Polska w Archiwum Watykańskim. Dokumenty średniowieczne, Studia Źródłoznawcze 1972. S.168-170.

dioeceseos Vilnensis або *Kodeks dyplomatyczny katedry i diecezji wileńskiej*, що був своєрідним підсумуванням багаторічної роботи Владислава Семковича у церковній тематиці.⁶⁸

У 1900 р. під керівництвом професора О. Бальцера, В. Семкович отримав докторат прав на підставі роботи «*Nagana i oczyszczenie szlachectwa w Polsce XIV i XV wieku. Studia nad historią prawa polskiego pod red. Oswalda Balzera.*», яка друком вийшла у першому зошиті збірника редагованого О. Бальцером у 1899р.⁶⁹ Це дослідження викликало досить позитивні відгуки серед старших колег, зокрема істориків права. Професор Варшавського університету та член Академії знань у Кракові Александр Рембовський, рецензуючи працю Семковича у вересневому номері журналу «Atheneum» зазначав:

*Z pośród licznego szeregu prac, poświęconych się w literaturze naszej... zwraca uwagę badacza zarówno pełnością, jak i gruntownością opracowania studyum Semkowicza, nagania i oczyszczeniu szlachectwa poświęcone. Ścisłość i logiczność argumentacyj a gruntowność źródłowych badań nadają wysoka wartość jego rozprawie.*⁷⁰

Менш скромно про рецензію автора на свою роботу згадував сам Семкович перебуваючи у Римі: «*Przypomina mi się recenzja mojej rozprawy o Naganie szlachectwa historyka p. Rembowskiego, napisał, że wyszła spod pióra znanego historyka i profesora uniwersytetu (mego Tatka).*»⁷¹ Оскільки деякі листи

⁶⁸ Semkowiczowa J. Bibliografia prac profesora Władysława Semkowicza dotyczących problematyki kościelnej. Nasza Przeszłość. Studia z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce. Kraków, 1983. № 5. S. 257.

⁶⁹ Semkowicz W. Nagana i oczyszczenie szlachectwa w Polsce XIV i XV wieku. Studia nad historią prawa polskiego pod red. Oswalda Balzera. Lwów, 1899. Tom I. Zeszyt 1. 1-43 s.

⁷⁰ Rembowski A.R. Recenzja Wł. Semkowicz „Nagana i oczyszczenie szlachectwa w Polsce XIV i XV wieku.” Atheneum: pismo naukowe i literackie. 1899. T. III. Zeszyt III. S. 542-545.

⁷¹ 30. III. 1903. Listy z Rzymu. Władysław Semkowicz. Opublikowała Jadwiga Semkowiczowa. S. 233.

з Італії адресувались батькові, А. Семковичу, не викликає подиву реакція молодого дослідника на згадувану ним рецензію Рембовського. Перебування в Італії Владиславом Семковичем на початку його наукової кар'єри обумовлювалось стипендією отриманою ним у листопаді у 1902 р. від Академії Знань у Кракові для роботи у складі спільної комісії у Ватиканському архіві. Участь у цій експедиції Владислав Семкович завдячував сприянню професора О. Бальцера, а також професорів з Львівського університету: Владислава Абрагама та Броніслава Дембінського.⁷² Від 1886 р. це була друга експедиція польських істориків до Ватиканського архіву, склад комісії якої у своєму звіті подав професор канонічного права Львівського університету Владислав Абрагам.⁷³ Такі «Римські Експедиції» були важливими складовими наукової роботи краківської Академії Знань, і польських істориків, метою яких було опрацювання актів польської нунціатури і папських документів, починаючи від XIV і закінчуючи XVI ст., що публікувалися у друкованому виданні восьми томів серії *Monumenta Poloniae Vaticana*, виданих у період 1913-1950 рр.⁷⁴ Участь молодого Семковича у складі цієї експедиції дала йому можливість познайомитись із істориками краківського історичного

---

⁷² Listy z Rzymu. S. 233.

⁷³ «*W pracach Ekspedycji brał udział długi szereg bardzo wybitnych współpracowników, a mian. dr. St. Kutrzeba, dr. Fijałek J., dr. St. Kętrzyński, dr. St. Zakrzewski, dr. Wł. Semkowicz, dr. J. Ptaśnik, dr. M. Loret, dr. St. Kościałkowski, dr. L. Boratyński, dr. K. Baran, dr. E. Długopolski, dr. St. Zachorowski, dr. A. Kłodziński, dr. J. Rutkowski, i dr. Nanke.*» у: Abraham W. Sprawozdania z poszukiwań w archiwach i bibliotekach rzymskich do dziejów Polski w wiekach średnich za lata 1899–1913. Archiwum Komisji Historycznej. 1923. T. 1. № 2. S. 1-2.

⁷⁴ Прикметним є те, що томи VII-VIII досі залишаються невиданими. З решти неопублікованих матеріалів особливої уваги заслуговують Acta pontificum Romanorum, систематично підготовлені до друку, що стосуються Польщі протягом 1334-1417 рр., і акти нунціатур XVI ст. Детальніше про видавництво цієї серії див: Kłoczowski J. Polska w Archiwum Watykańskim. Dokumenty średniowieczne. Studia Źródłoznawcze. 1972. S.168-170.

середовища, зокрема, з С. Кутшебою (згодом у співавторстві з ним, видано джерела *Akta unji Polski z Litwą 1385-1791* у 1932 р.).⁷⁵

Докторська робота захищена під керівництвом професора О. Бальцера була першим науковим опрацюванням інституції «нагани» та «очищення» шляхетства на землях Польського Королівства у XIV-XV ст. Як зазначав сам Семкович, окрім відсутності опрацювання цієї тематики у дослідженнях польських та частково чеських колег, відчувалась також потреба у виданні джерельного матеріалу, особливо розпорошених судових записок кін. XIV-поч. XV ст.. Львівський дослідник у своїй розвідці намагався згрупувати в єдине ціле нові, до того не акцентовані ніким, правові деталі, враховуючи при цьому територіальні відмінності між процедурою «очищення» у Великопольщі та Малопольщі.⁷⁶ Він звернув уваги на правову засаду «очищення» шляхетства за допомогою 6 свідків (по три з герба батька, матері, діда або баби) у Малопольщі, та частково на Русі, на початку XV ст., що заступила правовій засаді «очищення» тільки двома (з клейноду батька) як це було притаманно у Великопольщі у першій половині XIV ст., а пізніше задекларовано у статутах Казимира IV. Теза про «очищення» двома свідками тільки з батьківського роду, при очищенні шляхетства як правова засада радомської конституції 1505 р. на думку Семковича була пережитком старої запозиченої практики що діяла на теренах Малопольщі в першій половині XV

---

⁷⁵ *Akta unji Polski z Litwą, 1385–1791* / Wydali: Kutrzeba Stanisław, Semkowicz Władysław. Polska Akademia Umiejętności; Towarzystwo Naukowe Warszawskie. Kraków, 1932. 633 s.

⁷⁶ Semkowicz W. *Nagana i oczyszczenie szlachectwa w Polsce XIV i XV wieku. Studya nad historia prawa polskiego.* / Wydawana pod red. Oswalda Balzera. Lwów, 1899. T. 1. Z. 1. S. 4.

ст.⁷⁷ До теми очищення і захисту честі пізньосередньовічного рицарства, польська історіографія повернулась знову лише на початку 1970 років.⁷⁸

Для української історіографії розвідка Семковича початку ХХ ст. дотепер залишається актуальною, як видно з дослідження Наталі Старченко, присвяченого шляхетській корпорації на Волині ХVI-ХVII ст. та поняттю честі всередині неї.⁷⁹

Роботу В. Семковича позитивно оцінювали чеські колеги – історики права, з якими останній у період свого студіювання у Львові підтримував тісний взаємозв'язок.⁸⁰ Відтак, історик чеського університету Карла-Фердинанда у Празі, Карол Кадлец в одному із номерів історичного часопису („Český časopis historický”) окреслював роботу львівського дослідника про «нагану» та «очищення» шляхетства як приклад успішної роботи школи О. Бальцера, здобуткам учнів якого можуть тільки позаздрити чеські колеги.⁸¹

⁷⁷ Semkowicz W. Nagana i oczyszczenie szlachectwa w Polsce XIV i XV wieku. Studya nad historia prawa polskiego. S. 33.

⁷⁸ Matuszewski J. Nagana szlachectwa w Polsce w XV i XVI w. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. Łódź: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. 1971. Seria I. Zeszyt 77. Також варте уваги його Wpływie praktyki na brzmienie artykułów o naganie szlachectwa w przekazach statutów Kazimierza Wielkiego. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. 1971. Seria I. Zeszyt. 1. 83 s.

⁷⁹ Старченко Н. Честь, кров і риторика: Конфлікт у шляхетському середовищі Волині (Друга половина ХVI- початок ХVII століття. Київ: Laurus, 2014. С. 80.

⁸⁰ Я безмежно вдячна професору з Карлового університету у Празі Мареку Дюрчанському за звернення уваги на наукову співпрацю Владислава Семковича із чеським істориками. Ďurčanský M. Władysław Semkowicz a čeští historici, Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et Historica. 2002. №1–2. S. 583–596.

⁸¹ «Nová tato publikace, vydávaná pod redakcí prof. Osv. Balzera, podává opětný důkaz, že nás Poláci na poli právní historie o značný kus předhónili. Již dávno mají své řádné diplomatáře, k nimž přidružilo se vydávání soudních knih, zákonů a jiných právních památek. **Ve všem tom můžeme Polákům záviděti, Závidíme jim i publikaci, o níž tuto podati chceme malou zprávu. Tak jako Němci mají svůj časopis Savignyovy nadace, věnovaný otázkám právní historie, podobně založil pro Poláky prof. Balzer publikaci Studya nad historią prawa polskiego. Tři dosud vyšlé sešity vydávají svědectví o nejlepši snaze mladých polských právních historiků.**»: Kadlec K. Nagana i oczyszczenie szlachectwa w Polsce XIV i XV wieku napisał Wł. Semkowicz Recenze: Český časopis historický. 1900. T. 6. № 4. S. 381-385.

Правничча школа Бальцера завдавала напрямок для подальших досліджень Семковича, особливо у його пошуках і реконструкції правових механізмів функціонування пізнього середньовічного суспільства, що стали на порядку денному у таких роботах історика Львівського університету як *Nieznane nadania na rzecz opactwa jędrzejowskiego z XII w.*,⁸² *Przywilej dla rodu Dębno z r. 1410*,⁸³ *Mazowieckie przywileje rodowe z XIV i XV w.*⁸⁴

Студіюючи історію права, В. Семкович паралельно вивчав історію під керівництвом професорів Львівського університету – Т. Войцеховського, який від 1887 р. формально був керівником кафедри історії Польщі, а також Станіслава Закшевського професора тієї кафедри. Як свідчить польський історик Стефан Цяра, В. Семкович багато часу приділяв історичним дослідженням пов'язаним з семінаром С. Закшевського, зазначаючи що Т. Войцеховський, на його думку, надто легко трактував значення допоміжних історичних дисциплін.⁸⁵

Методологію критики та інтерпретації джерел В. Семкович вивчав саме завдяки С. Закшевському, який був учнем професора та палеографа з Ягеллонського університету – Станіслава Кшижановського. Від 1906 р. С. Закшевський обійняв по професору Т. Войцеховському кафедру історії Польщі (на той час він вже мав чималий науковий доробок з медієвістики, дипломатики, палеографії та хронології). Протягом 1900-1902 рр. Закшевський студіював у ватиканській школі «Scuola Pontificia di Paleografia,

---

⁸² Semkowicz W. Nieznane nadania na rzecz opactwa jędrzejowskiego z XII w. *Kwartalnik Historyczny*. 1910. T. 24. S. 66-97.

⁸³ Semkowicz W. Przywilej dla rodu Dębno z r. 1410 w świetle genealogii rodu. *Miesięcznik Heraldyczny. Organ Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie*. 1910. T. 3. S. 26-29, 45-48, 60-64, 76-82.

⁸⁴ Semkowicz W. Mazowieckie przywileje rodowe z XIV i XV w. *Sprawozdania Akademii Umiejętności*. 1911. T. VI. S. 6-7.

⁸⁵ Semkowicz W. *Rozwój nauk pomocniczych w Polsce*. Kraków, 1948. S. 17.

Diplomatica e Archivistica», результатом чого було видання ним у галузі дипломатики таких робіт як «*Ze studiów nad bullą 1136 r. oraz Nadania na rzecz Christiana, biskupa pruskiego w latach 1217–1224*»⁸⁶, а також хронології – видання накладом Академії знань у Кракові літургійного календаря цистерцианського аббатства у Лонді.⁸⁷ У своїх дослідженнях з генеалогії С. Закшевський підіймав на ламах «КН»⁸⁸ дискусію із О. Бальцером, автором тодішньої монументальної праці присвяченій генеалогії П'ястів, а також активно опікувався багатьма працями своїх учнів, що формувались на його семінарах присвячених допоміжним історичним дисциплінам. Про застосування методів палеографії та дипломатики С. Закшевський викладав на історичному семінарі присвяченому історії Польщі у 1907-1936рр.⁸⁹

Як подає польська дослідниця Йоанна Пісулінська, Закшевський дуже серйозно ставився до наукової роботи на семінарі, завдяки чому з'явилося сім наукових праць його учнів, присвячених як історії Польщі, так і в галузі допоміжних історичних дисциплін таких як дипломатика та палеографія.⁹⁰ Як згадували його вихованці, серед яких був і В. Семкович, професор Закшевський на семінарах багато уваги приділяв критиці та інтерпретації джерел, і побудуванню на їх підставі історичних конструкцій.⁹¹ Багато зусиль докладав до друкованих публікацій творів своїх семінаристів, для чого створив видавництво «*Seminarium Historii Polski*» з ідеєю публікувати монографії своїх учнів присвячених часам П'ястів та Ягеллонів зіпертих на джерельному

⁸⁶ Zakrzewski S. *Studia nad Bullą z r. 1136* Kraków: Akademia Umiejętności, 1901. S. 193-221

⁸⁷ Zakrzewski S. *Analecta cisterciensia.* / Wydał i objaśnił Stanisław Zakrzewski. Kraków: Nakładem Akademii Umiejętności. 1906. S. 1-3.

⁸⁸ Zakrzewski S. *Piast czy Przemysłida.* *Kwartalnik Historyczny.* Organ Towarzystwa Historycznego. 1906. R. 20. S. 451–482.

⁸⁹ Pisulińska J. *Stanisław Zakrzewski (1873–1936) i jego uczniowie.* *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki.* 2020. T. 65. №.1. S. 37.

⁹⁰ Tam że. S. 39.

⁹¹ Tam że. S. 40.

опрацювання документів, із застосуванням як писав, усіх засобів технічного знання та методів сучасної критики джерел.⁹² У цій серії перед першою Світовою війною з'явилися публікації учнів Ольгерда Гурки та Еустахія Новицького.⁹³ Власне з такого семінару вийшов один із найздібниших учнів Закшевського – В. Семкович, для якого допоміжні історичні дисципліни становили головний аспект його наукової діяльності.⁹⁴

Габілітаційну роботу Семкович захистив у жовтні 1909 р. на філософському факультеті Львівського університету, на підставі роботи опублікованої ще у 1907 р., що була присвячена давньому рицарському роду Палуків.⁹⁵ Габілітація Семковича була другою після С. Кжижановського роботою захищеною у цій царині.⁹⁶ У цій роботі Владислав Семкович окреслив програмні завдання для написання монографій роду, для яких на допомогу мають приходити, ті допоміжні дисципліни, що до цього часу залишались на маргінесі польських історичних студій:

Tu właśnie powinna dziś przyjść historykowi z pomocą heraldyka i jej pokrewne nauki (sfragistyka, genealogia i topografia historyczna).

⁹² Pisulińska J. Stanisław Zakrzewski (1873–1936) i jego uczniowie. S. 42-43.

⁹³ Górka O. Przyczynki do dyplomatyki polskiej XII wieku. Kwartalnik Historyczny. Organ Towarzystwa Historycznego. 1911. R. 25. S. 363-429 s. Nowicki E. Studia nad kancelarią koronną Kazimierza Jagiellończyka, Lwów, 1912. 125 s.

⁹⁴ Redzik A. Academia Militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. / Red., wstęp i zakończenie Adam Redzik. Kraków: Wydawnictwo Wysoki Zamek. Instytut Pamięci Narodowej, 2015. S. 625.

⁹⁵ Монографія присвячена роду Палуків була одним із представлених наукових досягнень молодого історика, зокрема його лекція, як габілітаційна стосувалась палеографії, як наукової дисципліни: Semkowicz W. Paleografia w służbie dyplomatyki. Odczyt habilitacyjny. Przegląd Historyczny. 1909. T. IX. S. 215-227.

⁹⁶ Станіслав Кжижановський у 1891 р. як випусник Віденського Інституту *Institut für Oesterreichische Geschichtsforschung*, був першим польським габілітованим вченим у галузі допоміжних наук і керівником першого відділу цих наук у польських університетах, зокрема створив окрему кафедру у Ягеллонському університеті. Див: Wierzbicka M. Krzyżanowski Stanisław. Słownik historyków polskich. / Pod red. Maria Prosińska-Jackel, Warszawa, 1994. S. 272-273.

*Integralną częścią takich monografii powinny być tablice genealogiczne, ilustracje przedstawiające różne wersje pieczęci i herbów, mapy obrazujące rozsiadlenie rodu i jego posiadłości ziemskie.*⁹⁷

Результатом подальших генеалогічних досліджень Семковича стали роботи присвячені таким рицарським родам, як Абданки, Драго-Саси, Геральти, Амадеї, а також роботи присвячені литовсько-руському боярству після городельської унії 1413р., що стали предметом дискусії поміж ним та істориком Оскаром Халецьким на сторінках «КН» у 1915 р.⁹⁸

Викристалізування застосування таких допоміжних історичних дисциплін як геральдика, генеалогія та сфрагістика для досліджень присвяченим монографії роду, спонукали В. Семковича, вже як викладача цих наук у Львівському університету доповнювати збори університетської бібліотеки. Завдяки його зусиллям у 1912 р. у Петербурзі було придбано сфрагістичну колекцію варшавського архітектора, археолога та сфрагіста Болеслава Подчашинського. Про значення цієї колекції Семкович пізніше згадував в одній із своїх програмних доповідей у 1918 р. присвячений науковим потребам допоміжних історичних дисциплін:

*Ogromny zbiór odlewów pieczęci po Bolesławie Podczaszyńskim, architekcie warszawskim, archeologu i sfragistyku, iż jest w nim wiele materiału, dotąd nigdzie nie reprodukowanego. Zbiór powstał w siódmym dziesiątku XIX w., głównie w Królestwie. Mogłem stwierdzić, że są tam odlewy pieczęci, których oryginały bądź już dziś nie istnieją bądź nielatwo odszukać się dadzą.*⁹⁹

⁹⁷ Semkowicz W. Ród Pałuków. Kraków: Nakładem Akademii Umiejętności, 1907. s. 7–8.

⁹⁸ Semkowicz W. O horodelskiej adopcji herbowej. Kwartalnik Historyczny. Organ Towarzystwa Historycznego. 1913. T. 27. S. 196. W sprawie początków szlachty na Litwie i jej ustroju rodowego (Odpowiedź O. Haleckiemu). Kwartalnik Historyczny. 1915. T. 29. S. 224-256.

⁹⁹ Semkowicz W. Potrzeby w zakresie nauk pomocniczych historii. Nauka Polska. T. 1. Warszawa, 1918. S. 35.

У період навчання в університеті Владислав Семкович підтримував зв'язки із істориками-архівістами Архіву акт давніх ґродських і земських у м. Львові. Працюючи там як аплікандт у 1903-1905 рр., під керівництвом директора архіву і багатолітнього професора Львівського університету Ксаверія Ліске, В. Семкович опрацьовував чималу кількість судових записок та сфрагістичного матеріалу, при залученні до їх видавництва, яке здійснював від 1894 р. професор Львівського університету А. Прохаска.¹⁰⁰ У цей час разом із Владиславом Семковичем працювала також учениця О. Бальцера, майбутня дослідниця джерел польської геральдики Гелена Полячкувна. Вона також була учасницею семінарів професора С. Закшевського, але габілітацію у галузі допоміжних історичних дисциплін отримала лише у Познанському університеті у 1930 р. Їх знайомство з Владиславом Семковичем, спочатку як працівників в одному архіві, а згодом як колег продовжилось у створеному за ініціативою Семковича часопису «Miesięcznik Heraldyczny» та «Rocznik Towarzystwa Heraldycznego» які Г. Полячкувана співредувала до 1915 р.¹⁰¹

Роботи Семковича були першими Львівському університеті, що створювали систематизований методологічний апарат для генеалогічних та геральдичних студій над походженням рицарських родів. До цього часу, окрім суто геральдичних досліджень професора Львівського університету Антонія Малецького,¹⁰² який був автором синтетичної праці присвяченій польській геральдиці, а також його критичній розвідці присвяченій генезі

---

¹⁰⁰ Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie w skutek fundacji śp. Aleksandra hr. Stadnickiego. / Wyd. staraniem Galicyjskiego Wydziału Krajowego. T.16-19. 1894-1906.

¹⁰¹ Toczek A. Lwowski «Miesięcznik Heraldyczny» (1908-1915) w służbie nauk pomocniczych historii. Kraków-Lwów: książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej. 2006. T. 8. S. 391.

¹⁰² Malecki A. Studia heraldyczne. T. 1-2. Lwów, 1890.

середньовічного польського рицарства,¹⁰³ львівське історичне середовище на початок XX ст. не диспонувало «sensu stricto» програмними роботами у галузі генеалогії та студіями із походженням давніх рицарських родів. Іншим виглядало становище краківського історичного осередку, де від кінця XIX ст., роботи таких дослідників як Францішека Пекосінського,¹⁰⁴ Леона Бялковського¹⁰⁵, Карола Потканського,¹⁰⁶ хоча і не системно, але охоплювали ті підставові елементи, що їх окреслював у своєму дослідженні Семкович.

Важливу роль тут також відігравала і наявність окремої кафедри допоміжних історичних дисциплін у Ягеллонському університету, що її очолював професор Станіслав Кжижановський.¹⁰⁷ Внесок краківського професора та його учнів, у такі дисциплін як дипломатика,¹⁰⁸ геральдика¹⁰⁹ та палеографія¹¹⁰ на початку XX ст., зробили Ягеллонський університет одним із найпотужніших осередків розвитку допоміжних історичних дисциплін.¹¹¹ Попри те, що неодноразові клопотання львівських професорів до Міністерства Освіти у Відні про відкриття окремої відповідної кафедри у Львівському

---

¹⁰³ Malecki A. Lechici w świetle historycznej krytyki. Lwów: Zakład Narodowy. im. Ossolińskich, 1897. 267 s.

¹⁰⁴ Piekosiński F. Rycerstwo polskie wieków średnich. T. 1. O dynastycznym szlachty polskiej pochodzeniu. Kraków: Akademia Umiejętności, 1896. 399 s. Його ж. Rycerstwo polskie wieków średnich. T. 2. Obejmuje dwanaście pierwszych pokoleń rycerstwa polskiego wieków średnich. 449 s. Rycerstwo polskie wieków średnich. Obejmuje rycerstwo małopolskie w dobie piastowskiej. Kraków, 1901. 532 s.

¹⁰⁵ Białkowski L. Ród Bibersteinów. Studium nad średniowiecznym rodem rycerskim. Kraków, 1908. 33 s.

¹⁰⁶ Potkański K. Studia nad osadnictwem Polski w wiekach średnich. Kraków, 1895. 255 s.

¹⁰⁷ Wyrozumska B. Stanisław Krzyżanowski (1865-1917). Złota księga Wydziału Historycznego. / Pod red. Juliana Dybca. Kraków: Księgarnia Akademicka, 2000. S. 173-180.

¹⁰⁸ Krzyżanowski S. Dyplomy i kancelaria Przemysława II. Pamiętnik Akademii Umiejętności, Wydział Filologiczny i Filozoficzno-Historyczny. Kraków 1890. T. 8, s. 172-189.

¹⁰⁹ Krzyżanowski S. Słownik heraldyczny: dla pomocy w poszukiwaniach archeologicznych, Kraków, 1870. 58 s.

¹¹⁰ Krzyżanowski S. Album paleographicum. Kraków, 1907. 19 s.

¹¹¹ Ciara S. Nauki pomocnicze historii na Uniwersytecie Lwowskim 1869-1918 r. Historia na Uniwersytecie Lwowskim. / Pod red. J. Maternickiego. S. 382.

університеті не увінчались успіхом,¹¹² 10 липня 1913 р. колегія професорів філософського факультету Львівського університету у складі істориків Ш. Ашкеназі, Б. Дембінського, Л. Фінкеля та С. Закшевського вирішили рекомендувати В. Семковича на кафедру допоміжних історичних дисциплін у Ягеллонському університеті. Рішення виїхати зі Львова мало фінансові причини (Семкович отримував досить незначну річну платню за викладання в університеті, близько 1000 корон., що вважалося значно нижчою і не постійно виплаченою сумою приватним доцентам)¹¹³, так і очевидно керуючись власними науковими планами. Він виїхав зі Львова влітку 1916 р., і вже у жовтні того ж року обійняв по Станіславу Кжижановському кафедру допоміжних історичних дисциплін.¹¹⁴ Як зазначав польський історик С. Цяра, виїзд професора Семковича до Ягеллонського університету був величезною втратою для львівського історичного середовища. Адже, саме там у Кракові, досліднику належало стати одним із найавторитетнішим істориком у галузі допоміжних історичних наук на території Другої Речі Посполитої.¹¹⁵

---

¹¹² Перше з таких листів клопотань було надіслано комісією у складі Шимона Ашкеназі та Людвіка Фінкеля до міністерства у 1905 р. у якому зазначалось: «*Katedry nauk pomocniczych istnieją we wszystkich większych uniwersytetach monarchii habsburskiej, a jej brak we Lwowie powoduje dotkliwe luki w zakresie „metodyczno-krytycznego przygotowania historyków, tym bardziej, że wprowadzone właśnie rozporządzenie o zatrudnianiu urzędników w archiwach państwowych wymagało zdania egzaminu z nauk pomocniczych*». Див: Maternicki J. Historia na Uniwersytecie Lwowskim. S. 377.

¹¹³ Дидактична праця Семковича на Львівському університеті, як приватного доцента не завжди була оплачувана вчасно. Про це зокрема довідуємося з його листа надісланому ректору Людвіку Фінклю в липні 1914 р. У ньому Семкович просив отримати ренумерацію, яку йому затримували ще з 1909 р. у зв'язку з хворобою дитини. Прохання адресанта виявилось успішним, і йому виплатили 1200 корон річних. Див.: Ciara S. Finansowe kłopoty galicyjskich uczonych na przełomie XIX i XX. w. Przegląd Historyczny. 2005. № 96/4. S. 575.

¹¹⁴ Ciara S. Nauki pomocnicze historii na Uniwersytecie Lwowskim do 1918 r. S. 376.

¹¹⁵ Pisulińska J. Lwowskie środowisko historyczne w okresie międzywojennym (1918–1939). S. 235.

2.2. Редакційна діяльність та публікації В. Семковича у часописі «Kwartalnik Historyczny» у 1897-1905 рр.

Наукова діяльність Владислава Семковича була тісно пов'язаною з друкованим органом Історичного товариства у Львові – «*Kwartalnik Historyczny*» (Далі – «КН»). Творцем і одночасно головним редактором квартальника від 1887 по 1891 рр. був професор Львівського університету, багатолітній директор Бернардинського архіву у Львові – Ксаверій Ліске. На думку польського історика Альфреда Точка, «КН» був першим не тільки у Львові, але і на теренах усіх польських земель, фаховим універсальним історичним виданням, що поєднував регіональну історію з загальними польськими та українськими історичними сюжетами.¹¹⁶ Згідно зі статутом Історичного товариства, тематика вміщених там публікацій мала стосуватись історії «Червоної Русі» та східної Галичини, відображаючи також досягнення польських істориків у різних галузях історичної науки на всіх трьох її розділених територіях.

Відповідна універсальність «КН», на думку деяких вчених полягала у тому, що його публікації відображали ширшу проблематику предмету, охоплювали всі епохи в галузі як польської так і загальної історії, рецензували і представляли досягнення західної історіографії.¹¹⁷ Головними редакторами «КН» були багатолітні професори Львівського університету, творці історичних «шкіл», дослідники чиї наукові інтереси стосувались історії Польщі різних епох. Після К. Ліске, у 1891 р. редакцію часопису обійняв

---

¹¹⁶ Toczek A. Czasopiśmiennictwo historyczne we Lwowie (1867-1918). Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. T. 3. / Pod red. Jerzego Maternickiego, Leonida Zaskilniaka. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2005. S. 180.

¹¹⁷ Maternicki J. Miejsce i rola «Kwartalnika Historycznego» w dziejach historiografii polskiej. *Kwartalnik Historyczny*. (Далі – «КН»). 1988. R. 100. №1. S. 3–20.

професор Львівського університету, видатний історик права Освальд Бальцер, після нього – директор Львівської університетської бібліотеки Александер Семкович а від 1914 р. редакція журналу здійснювалась колективно за участю професорів Людвіка Фінкеля, Еміля Кіпи та Тадеуша Модельського.¹¹⁸

Владислав Семкович дебютував на ламах «КН» як редактор у період свого навчання у Львівському університеті, закінчуючи правничий відділ філософського факультету під керівництвом професора О. Бальцера. Молодий Семкович, разом з іншими колегами редакції «КН», працював у зіставленні рубрик «*Przegląd czasopism*» та «*Przegląd literatury i historii powszechnej*».¹¹⁹

В. Семкович з перервами укладав відповідні рубрики протягом 1897-1904 рр.¹²⁰ «КН» як часопис мав тоді такі рубрики: дослідження, miscellanea, рецензії, огляд літератури всесвітньої історії, хроніка, огляд часописів, звіти засідань Історичного товариства, полеміка, некрологи.¹²¹ Завдяки зусиллям Бальцера як редактора та його контактам з багатьма іноземними історичними часописами, рубрика оглядів вміщала статті про іноземні наукові видання. Так само, як працівники редакції «КН» отримували іноземні журнали для реферування їх на ламах свого часопису, так і примірники «КН» надсилались до іноземних редакцій. Очевидно діяльність молодого Семковича у цих рубриках була своєрідним продовженням традиції започаткованої О. Бальцером. Заслуга останнього на цьому полі, як редактора, унаочнювалась в тому, що до зіставлення огляду часописів, він залучав як професорів так і студентів Львівського університету. Інколи участь в укладанні рубрики брали

¹¹⁸ Toczek A. Czasopiśmiennictwo historyczne we Lwowie (1867-1918). S. 182.

¹¹⁹ 1897 р. КН. R. 11, 1898 р. КН. R. 12, 1899 р. КН. R. 13.

¹²⁰ 1900 р. КН. R. 14, 1901 р. КН. R. 15, 1902р. КН. R. 16, 1904 р. КН. R. 18. В останньому роčníку рубрику «*Przegląd literatury i historii powszechnej*» укладали разом з батьком.

¹²¹ Лазурко Л. Часопис “Квартальник історичний” і розвиток польської історіографії останньої чверті XIX – першої половини XX: дис. канд. іст. наук : 07.00.06 / Укр. НДІ архів. справи та документознавства. Київ, 2008. С. 35.

підписники журналу, до прикладу у 1892 р. в укладанні огляду часописів брали участь такі історики як Вітольд Рольних, Казимир Войцеховський, Карол Крула.¹²² Ймовірно, традиція закладена Бальцером продовжилась його колегою на редакційній посаді Александром Семеновичем, який окрім сина, залучав не тільки істориків, але і філологів, зокрема славістів, до прикладу Станіслава Здзярського, який разом з Семковичем молодшим працював у журналі у 1900 р.¹²³

Окрім, цієї рубрики, В. Семкович також брав активну участь в укладанні рубрики огляд літератури із загальної та всесвітньої історії, яка повстала ще у 1895 р., за ініціативою професора Л. Фінкля, що заангажовував до співпраці в оглядах студентів старших курсів філософського факультету. Серед них були Євгеніуш Барвінський, Ян Фрідберг, Еразм Ярмульський, в укладанні відповідної рубрики також активну участь брав, вже на той час студент Віденського університету Мирон Кордуба.¹²⁴

Огляд загальної та всесвітньої літератури, що його укладав В. Семкович мав на меті короткі нотатки, рідше розлогі рецензії на праці західних авторів, що стосувались історії країн Європи, стародавньої історії, релігійних відносин, діяльності окремих політичних діячів.¹²⁵ Відповідна тематика праць розглядалась в огляді літератури, що мала наступну структуру – література стародавня, середньовічної та новітньої історії. Оскільки В. Семкович у період 1897-1905 рр. окрім огляду літератури також був задіяний до огляду часописів,

¹²² КН. 1891. R 5. S. 205 – 217., КН. R, 6, 1892. S. 192-206.

¹²³ КН. 1903. R 17. S. 263-303.

¹²⁴ Руда О. Піх О. Рецензійна діяльність Мирона Кордуби на сторінках «Kwartalnika Historycznego». Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. 2012. Вип. 5. С. 146.

¹²⁵ Śreniowska K. Uwagi o nauce historycznej polskiej w latach 1887-1900 w świetle «Kwartalnika Historycznego». Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. Nauki Humanistyczno-Społeczne. 1960. Seria 1. Zeszyt 15. S. 159.

дані у наступній таблиці диспонують кількістю робіт, що їх відереферував Семкович у відповідних рубриках, а також унаочнюють кількість авторів на роботи яких львівський історик представив короткі огляди на ламах «КН».

Редакційна діяльність Владислава Семковича у «Kwartalniku Historycznym» 1897-1905 pp.					
«Przegląd czasopism»			«Przegląd literatury i historii powszechnej»		
Рік, №	Осібні праці	Рецензії	Історіографія	Історія ранньомодерна	Середьовічна історія
1897, ¹²⁶ r. 11	1114	767	12	18	-
1898, r. 12	745	443	-	-	-
1899, r. 13	764	661	-	-	-
1900, r.14	270	192	-	-	34
1901, r.	-	-	-	-	46
1902, r. 16	-	-	-	-	25
1904/5. r. 17/18	-	-	-	-	33

Табл 1.

Як видно з поданої таблиці, редакційна діяльність В. Семковича по різному відображалась на ламах часопису. Винятковими тут слугують кількість робіт відреферованих львівським істориком в огляді часописів та журналів, яка від 1895 р. представлялась у двох колонках «Осібні праці» та «Рецензії». Найбільшою за період 1897-1905 pp., є кількість 1114 праць

¹²⁶ Дані таблиці подані згідно з кількістю робіт за чотири квартали кожного року у відповідних часописах у період від 1897-1905 pp. До прикладу у 1897 р. диспонуємо даними з усіх чотирьох кварталів, тому, загальна кількість реферованих Семковичем праць поданих у «Квартальнику» за цей час надається до співставлення з іншими роками. Відмінною ситуація виглядала тільки у 1900 р., де Владислав Семкович укладав огляд часописів лише за перший квартал поточного року. Серед кількості робіт оглянутих істориком у рубриці «огляд літератури» ми зупинились лише на кількості авторів, що їх Семкович рецензував у рамках різних рубрик.

окремих авторів, а також 767 рецензій вміщених у різних фахових журналах, що їх В. Семкович представив у рубриці за всі 4 квартали року. Ця кількість вражає, хоча б з огляду на те, що від початку повстання рубрики у 1891 р., кількість журналів, що їх зреферував Семкович збільшилась майже втричі, що вказувало як на розвиток відповідної рубрики у «КН»,¹²⁷ так і на посилену співпрацю в обміні журналами з інших видавництв. Варто також зазначити, що огляд окремих робіт у часописах та рецензії Семкович здійснював самостійно без співпраці з колегами по редакції, винятком тут слугував лише 1900 р., коли разом з Семковичем колонку оглядів часописів зіставляв також колега батька, славіст С. Здзярський.¹²⁸

Як видно з таблиці, у період 1900-1905 рр., він активно брав участь у роботі рубрики всесвітньої історичної літератури, пишучи короткі рецензії на праці німецьких авторів присвячених історії Греції. У блоці ранньомодерної історії, позитивну оцінку Семковича отримали роботи німецьких авторів, присвячені Реформації, зокрема таким постатям як Францу Колбу та Андреасу Альтхаммеру, чиї біографії були представлені істориками Л. Айзенльофелем та Т. Колде. Як зазначав Семкович: «*Oba dzieła podają życie i działalność owych mężów z bardzo perspektywnej strony, a dodatnią ich wartość stanowią dodatki źródłowe, zawierające akta i listy.*»¹²⁹

Діяльність Францішека Ламберта, та Пйотра Верміл'ї, на думку Семковича, досить добре висвітлювала робота Н. Паулуса, у якій автор представив час повного встановлення католицької «набожності» у Страсбурзі в першій половині XVI ст. Натомість негативну оцінку Семковича отримала книга авторства М. Ленца приурочена до 400 ліття з дня народження

¹²⁷ Toczek A. Czasopiśmiennictwo historyczne we Lwowie (1867-1918). S. 181-182.

¹²⁸ КН. 1900. R.14. S. 353.

¹²⁹ КН. 1897. R.11. S. 647.

Мелангтона, вказуючи, що автор не коректно виводив останнього з теолога у «щирого» гуманіста, який прагнув об'єднати гуманістичні студії з євангелістською теологією, натомість В. Семкович, відсилає читача до більш ґрунтовної роботи присвяченій німецькій реформації та особі Мелангтона, авторства В. Бейшляга.¹³⁰

Найбільшу кількість робіт було представлено в огляді середньовічної історії. Семкович рецензував видання джерел, праці присвячені релігійним стосункам, генеалогії, історичній географії, а також допоміжним історичним дисциплінам. Однією з перших робіт, в огляді середньовічної літератури за 1900 р., було представлення III-го тому серії *Monumenta Germaniae historica*, що містив 534 дипломи Генріха II,¹³¹ а також роботу німецького історика Ф. Штрауха, присвячену постаті німецького хроніста Янса Енікеля, який був автором хронік (*Weltchronik und Furstenbuch*), тексти якого Штраух вмістив до документів цієї ж серії.¹³² Окремо до огляду В. Семкович додав описи найдавніших документів міст Макленбурґа та Флоренції, що були видані у джерелознавчих серіях німецьких та французьких авторів протягом 1901-1902 рр. Семкович позитивно оцінив також збірку документів *Quellen der Landnahme Ungarns T. VIII*, видану у 1900 р. угорською Академією Знань у Будапешті, до тисячоліття повстання Угорського королівства, що охоплювала 6 частин різних за походженням документів та розлогий опис археологічних пам'яток. Як зазначав, угорський історик П. Ланго, в угорській історіографії кін. XIX поч. XX ст., національний міф завоювання угорцями Карпатського басейну у XI-X ст. та наголос на східному походженні кочової нації вважався одним із домінуючих тем при історіюписанні історії Угорщині середніх віків.

---

¹³⁰ КН. 1897. R.11.

¹³¹ КН. 1902. R. 16. S. 511.

¹³² Там же. S. 514.

Не останню роль у цьому відіграла і археологія, як допоміжна історична дисципліна, яка надавала змогу ілюстративно відчувати події завоювання у вигляді предметів та артефактів, які були представлені у збірці до святкування тисячолітньої річниці.¹³³

В. Семкович добре знав німецьку історію, зокрема часи панування династії Гогенштауфенів, про що свідчить його огляд *Deutsche Geschichte im Zeitalter der Hohenstaufen (1125 – 1273). T. II (1190-1273)* Я. Ястроу та Дж. Вінтера.¹³⁴ Львівський історик наголошував на новому опрацюванні авторами історії німецьких земель XII-XIII ст., але незадовільно на думку рецензента було висвітлено політичну діяльність представників пануючої тоді династії Гогенштауфенів, зокрема Фрідріха II, якого представляли у надто позитивному світлі, не опертому на джерелах.

Семкович докоряв авторам цієї роботи у відсутності висвітлення механізмів впливу італійської політики імператора на німецьку, та його намагань утворити сильну династичну державу, на зразок Габсбурзької монархії. При цьому як зазначав Семкович, у роботі не належним чином автори намагались розкрити певні культурні та суспільні стосунки на теренах німецьких земель у період панування Фрідріха II, оминувши при цьому роль Франциска Ассізького, що перетворювало роботу з історичної на політичну:

Jest to historia polityczna z bardzo niedostatecznym uwzględnieniem stosunków wewnętrznych. Słusznie autor uczynił, że wysunął postać cesarza na pierwszy plan, ale nie powinien był usuwać w cień tyle osób,

---

¹³³ Langó P. The Study of the Archaeological Finds of the Tenth-Century. Carpathian Basin as National Archaeology: Early Nineteenth-Century Views. Manufacturing Middle Ages Entangled History of Medievalism in Nineteenth-Century Europe. Volume 6. / Ed. Patrick J. Geary and Gábor Klaniczay. Brille, 2014. S. 398-403.

¹³⁴ Ibidem. S. 522.

*które w owych czasach pierwszorzędą odgrywały rolę, a o których zaledwie wspomniał.*¹³⁵

Ця рецензія Семковича варта окремої уваги і з тої точки зору, що протягом ХІХ ст. у західній історіографії, зокрема у німецькій, відбувався процес, що його влучно охарактеризував французький історик М. Вернер, як практику конструювання загального наративу середніх віків. Національне обрамлення медієвістики протягом ХІХ ст. передбачало поєднання особливостей кожної нації та передбачуваною універсальністю її історії епохи середньовіччя. Відтак, кожна нація, за висновками М. Вернера, на теренах Центрально-Східної Європи намагалась встановити своє середньовічне минуле, яке водночас мала розглядатись як загальноєвропейська спадщина.¹³⁶

Окрім праць з загальної історії В. Семкович також рецензував роботи дотичні до допоміжних історичних дисциплін. Огляди на праці з археології, епіграфіки та нумізматики у 1904 р., стосувались останніх досліджень з історії давньої Греції та Риму. Окремій увазі тут приділялось представленню істориком результатів західних експедицій, зокрема висновків Археологічної французької експедиції 1902 р., здійсненої у Аргосі, а також результатам останніх археологічних експедицій на Римському Форумі та Помпеї, вміщених у роботах німецьких авторів.¹³⁷ Як історик права В. Семкович в розділі дотичному історії Риму позитивно оцінював роботи французьких колег присвячених історії римського права, зокрема підкреслював цінність дослідження французького правника та елініста, викладача Сорбонни Поля Жірара, який у 1901 р. видав перший том історії розвитку римського права.¹³⁸

¹³⁵ КН. 1902. R. 16. S. 523.

¹³⁶ Werner M. Medievalism and modernity: Architectural Appropriations of the middle ages in Germany (1890-1920). Manufacturing Middle Ages. S. 241-242.

¹³⁷ КН. 1904. R. 18. S.140-141.

¹³⁸ Tam że. S.150.

На сьогодні, видані у 2018 р. у французькому видавництві Hachette, перший і другий томи цієї роботи не полишають своєї актуальності при підготовці студентів-правників з історії римського права у Франції.¹³⁹

Окрім укладання оглядів та коротких рецензій на роботи західних істориків, В. Семкович також опублікував окремі розвідки. У наведеній нижче таблиці, представлені всі роботи В. Семковича, що їх дослідник публікував у «КН» від 1898 р. до 1936 р., що у сумі склали 31 дослідження з різної історичної проблематики.

Важливими для нас, враховуючи поставлені хронологічні межі, були роботи написані істориком у період від 1898 до 1905 рр., загальною кількістю у 16 досліджень, що становили половину його наукової спадщини на ламах «КН». Таблицю з кількістю публікацій Владислава Семковича за вибраною проблематикою: Див. Додаток 2., табл. 2.

Найбільшу частину складають рецензії (12), а також роботи з генеалогії та геральдики (4), які відображали основні наукові інтереси історика у галузі допоміжних історичних дисциплін. Їх нечисельність на ламах відповідного часопису може пояснюватись тим, що у період від 1908 р. В. Семкович став головним редактором друкованих органів Геральдичного товариства у Львові - «*Miesięcznik Heraldyczny*» та «*Rocznik Towarzystwa Heraldycznego*», що слугували його основною платформою для представлення робіт з генеалогії та геральдики.

Серед праць написаних до 1908 р. варто виокремити геральдичні студії В. Семковича, присвячені генезі гербовим гаслам.¹⁴⁰ Ці роботи відображали

¹³⁹ Girard F. Etudes d'histoire juridique offertes à Paul Frédéric Girard, professeur de pandectes. T. 1-2. Hachette, 2018. 258 s.

¹⁴⁰ Semkowicz W. Drużyna i Szreniawa. Studium heraldyczne. Kwartalnik Historyczny. Organ Towarzystwa Historycznego. 1900. R. 14. S. 200-220. Його ж. Doliwa, Dolega, Doraja. Przyczynek do genezy polskich zawołań rycerskich. Kwartalnik Historyczny. 1902. R. 16. S. 57-

його наукові досягнення, що викристалізувались згодом в програмних дослідженнях присвячених методично-критичним заувагам при дослідженні давніх рицарських родів.¹⁴¹ Написання цих робіт також поєднувалось з рецензійною діяльністю В. Семковича на роботи таких видатних на той час істориків геральдиків як Францішека Пекосінського,¹⁴² істориків Станіслава Кентжинського,¹⁴³ Адама Шельонговського,¹⁴⁴ Карола Потканського,¹⁴⁵ Станіслава Кутшеби,¹⁴⁶ та Леона Бялковського.¹⁴⁷ Прикметним є те, що рецензії на роботи Ф. Пекосінського були важливими для В. Семковича у

---

60. Zapiska herbowa przemyska z r. 1478. a) Oczyszczenie z zarzutu haniebnego czynu. b) Nieznane zawołania herbowe. *Kwartalnik Historyczny*. 1900. R. 14. S. 447-453.

Semkowicz W. Zagadkowe pierścień średniowieczny. *Kwartalnik Historyczny*. 1904. T. 18. S. 18-23. Tabl.1. Odb. Lwów 1904.

¹⁴¹ Semkowicz W. Uwagi metodyczno-krytyczne nad pochodzeniem i rozsiedleniem rycerstwa polskiego wieków średnich. Kraków: Akademia Umiejętności, 1911. S. 13-24.

¹⁴² Sądownictwo w Polsce wieków średnich [Z powodu pracy:] Piekosińskiego F. Sądownictwo w Polsce wieków średnich. *Czasopismo Akademickie*, Lwów, 1898 r. S. 99-110. Stanowisko publiczno-prawne Władysława Jagiełły w Polsce [Z powodu pracy] Piekosińskiego F. Czy król Władysław Jagiełło był za życia królowej Jadwigi królem polskim czy tylko mężem królowej?. *Przegląd Prawa i Administracji: rozprawy i zapiski literackie*. Lwów, 1899. T. 24. S. 169-183.

Recenzja Wł. Semkowicz: Nieznane zapiski heraldyczne średniowieczne polskie, głównie sieradzkie, zebrał Łaguna St., wydał Piekosiński F. *Kwartalnik Historyczny*. 1899. R. 13. S. 118-121., *Heraldyka Polska wieków średnich*. *Kwartalnik Historyczny*, 1898. R. 12. S. 814-830., *Pieczęcie polskie wieków średnich*. Cz. 1. Doba piastowska. *Kwartalnik Historyczny*. 1900. R. 14, s. 689-699., *Polskie rycerstwo wieków średnich*. T. 3. Rycerstwo małopolskie w dobie piastowskiej (1200-1366). *Kwartalnik Historyczny*. 1903. R. 17. S. 624-639.

¹⁴³ Recenzja Wł. Semkowicz: Kętrzyński St. Gall-Anonim i jego kronika. *Kwartalnik Historyczny*. 1898. R. 12. S. 928-930.

¹⁴⁴ Recenzja Wł. Semkowicz: Szelański Ad. Chłopi-dziedzice we wsiach na prawie polskim do końca XIII w. *Kwartalnik Historyczny*. 1900. R. 14. S. 101-109., *Wzrost państwa polskiego w XV i XVI w. Polska na przełomie wieków średnich i nowych. Polska na przełomie wieków średnich i nowych*. Muzeum, 1905. T. 21. S. 1046-1048.

¹⁴⁵ Recenzja Wł. Semkowicz: Potkański K. Sprawa restytucji (Rok 1374 i 1381). *Kwartalnik Historyczny*. 1901. R. 15. S. 101-109. Jeszcze sprawa restytucji. *Kwartalnik Historyczny*. 1902. R. 16. S. 511-532.

¹⁴⁶ Recenzja Wł. Semkowicz: Kutrzeba St. Historia rodziny Wierzyńków. *Kwartalnik Historyczny*, 1898. T. 12. S. 347-350., *Katalog krajowego archiwum aktów grodzkich i ziemskich w Krakowie*, wyd. St. Kutrzeba. 1908. R. 22. S. 94-95.

¹⁴⁷ Recenzja Wł. Semkowicz: Białkowski L. Ród Bibersteinów: studjum nad średniowiecznym rodem rycerskim. *Kwartalnik Historyczny*. 1908. R. 22. S. 62-63.

представленні власних ідей присвячених польській геральдиці, що віддзеркалювали актуалізацію питань над розселенням та походженням давніх рицарських родів, з приводу чого львівський історик неодноразово у своїх рецензіях вступав у полеміку з видатним краківським геральдистом. У 1908 р. накладом «КН» вийшли роботи В. Семковича присвячені науковій спадщині Ф. Пекосінського як геральдика та сфрагістика, а також як видавця джерел.¹⁴⁸

Окрім публікацій присвячених польській геральдиці та генеалогії, одними з найважливіших серед публікацій львівського історика на сторінках «КН», на нашу думку, були дослідження у яких уточнювались його ідеї стосовно генези литовського боярства у Великому князівстві Литовському, вміщеними у дослідженні *Braterstwo szlachty polskiej z bojarstwem litewskim w unii horodelskiej 1413 r.* опублікованому у збірній праці *Polska i Litwa w dziejowym stosunku* у 1914 р., до 500 річниці Городельської унії.¹⁴⁹ Це дослідження викликало жваву дискусію серед краківських колег істориків, зокрема Оскара Галецького, який у 1915 р. на ламах «КН» опублікував критику поглядів В. Семковича висвітлених у його роботі, і спровокував львівського історика до розлогої відповіді у тому ж році.¹⁵⁰ Наскрізно у цій недовготривалій суперечці була теза В. Семковича про те, що литовське боярство перед унією не було шляхтою, у його західному розумінні цього поняття, на що вказували як догородельський правовий устрій литовських бояр та князівських родин, тексти пізніших привілеїв, зокрема Віленького (1447 р.), так і сфрагістичний матеріал. Відтак, згідно з Семковчем,

---

¹⁴⁸ Semkowicz W. Franciszek Piekosiński jako heraldyk i sfragistyk. *Kwartalnik Historyczny*. 1908. R. 22. S. 188-219. Його ж. *Działalność naukowa Fr. Piekosińskiego*. Lwów, 1908. S. 4-35.

¹⁴⁹ Semkowicz W. *Braterstwo szlachty polskiej z bojarstwem litewskim w unii horodelskiej 1413 r.* *Polska i Litwa w dziejowym stosunku*. Kraków, 1914. S. 393-446.

¹⁵⁰ Semkowicz W. *W sprawie początków szlachty na Litwie i jej ustroju rodowego (Odpowiedź O. Haleckiemu)*. *Kwartalnik Historyczny*. 1914. R. 28. S. 224-256.

Городельську унію варто було б розглядати як акт адопції лише частини литовського боярства (47 родин), які були доєднані до кола польських побратимів, що надавало їм аналогічні, але не ідентичні польській шляхті, згідно за умовами тексту унії права. Такий стан справ, вважав Семковича, наближував бояр до шляхти як стану, але до цього часу як і після унії вони цим станом не були.¹⁵¹ Вирішення цієї проблематики лежало у комплексному дослідженні генеалогії та сфрагістики боярських та князівських родів, як тих що отримали польські герби у 1413 р., так і тих, що в унії участі не брали.¹⁵² Не вдаючись до детального аналізу змісту дискусії поміж В. Семковичем та Оскаром Галецьким, хочу лише зазначити, що концепцію адопції, випрацювану львівським істориком, у повоєнний час розвинув один із найавторитетніших дослідників історії Великого князівства Литовського, засновник так званої познанської «школи» істориків – Генрик Ловмянський.¹⁵³ До ідеї адопції литовських бояр до шляхетської корпорації, що в такий спосіб прирівнювало Велике князівство Литовське до повноправного партнера Польської Корони, розвивав також у своїх дослідженнях учень Ловмянського – Єжи Охманський.¹⁵⁴

Підсумовуючи, варто зазначити, що редакційна діяльність В. Семковича а також його публікації на ламах «КН» є одним з найважливіших елементів його наукової спадщини. Як рецензент В. Семкович представляв широкий спектр праць та історіографічних проблем. Такі огляди, слугували також певним орієнтиром для колег-істориків та представляли останні досягнення у розвитку західної історичної науки, що було надзвичайно важливим як для

---

¹⁵¹ Semkowicz W. W sprawie początków szlachty na Litwie i jej ustroju rodowego. S. 228.

¹⁵² Tam że. S. 240.

¹⁵³ Łowmiański H. Polityka Jagiellonów. Poznań, 1999. S. 69-74.

¹⁵⁴ Czerniecka-Haberko A. Unie polsko-litewskie w historiografii polskiej. Toruń, 2013. S. 273-274.

польських так і для українських студій.¹⁵⁵ Водночас критико-бібліографічна діяльність Семковича, на нашу думку, відображала важливу складову його наукової діяльності, як дослідника, чия широта ерудиції, критичного підходу до аналізу історіографічних проблем та глибина знань очевидно сприяли у його науковій кар'єрі. Важливим для становлення Семковича як дослідника були також публікації власних наукових досліджень на сторінках часопису.

---

¹⁵⁵ Руда О. Піх О. Рецензійна діяльність Мирона Кордуби на сторінках «Kwartalnika Historycznego». С. 152.

Розділ III. Генеалогічні студії Владислава Семковича

3.1. «Miesięcznik Heraldyczny» та «Rocznik Towarzystwa Heraldycznego» під редагуванням Владислава Семковича у 1908-1932 рр.

«Miesięcznik Heraldyczny» та «Rocznik Towarzystwa Heraldycznego» слугували друкованим органом новоповсталого у 1906 р. Геральдичного товариства у Львові.¹⁵⁶ Відповідна інституція була ідеєю краківського геральдиста Францішека Пекосінського, що стала реалізованою завдяки ініціативі головного редактора львівського журналу «*Szkola*» Людвіка Пежхали, який у 1903 р. обговорював ідею створення такого товариства з Ф. Пекосінським.¹⁵⁷ Л. Пежхала контактував з дослідниками Жигмунтом Кожицьким, доктором Мечиславом Вонсовичем, Єжи Борховським та Зигмунтом Любою-Радзімінським для взаємної співпраці при утворенні Товариства і розробки статуту, проєкт якого також опрацював краківський історик. На жаль, Ф. Пекосінський помер 27 листопада 1906 р., не дочекавшись реалізації своєї ідеї, але його спадщина на тлі польської та руської геральдики була втілена Геральдичним товариством. Новоутворену у квітні 1906 р. інституцію очолив відомий на той час дослідник історії Правобережної України, фахівець з джерелознавства, професор Львівського університету З. Люба-Радзімінський.¹⁵⁸ Відповідно, його колеги склали львівській відділ Геральдичного товариства.

¹⁵⁶ Myśliński J. Czasopiśmiennictwo naukowe w Galicji w dobie autonomicznej. Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego. R. VIII. Wydawnictwo Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk, 1969. Z. 4. S. 495.

¹⁵⁷ Pułowski L. Polskie Towarzystwo Heraldyczne. Zarys dziejów 1906-1939. Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego. 1993. №. 1(12). S. 154.

¹⁵⁸ Szwagrzyk J. Polskie Towarzystwo Heraldyczne. Słownik polskich towarzystw naukowych. Wrocław, 1990. T. II. Cz. 1. S. 177.

У тому ж 1906 р. на засіданні було ухвалено статут, згідно з яким, цілі роботи Геральдичного товариства були спрямовані на 1) наукові потреби вчених, 2) експедиції, 3) видання часопису, як органу товариства, 4) провадження друку джерел, документів, рукописів, сфрагістичних матеріалів, що мали задовольняти потреби польських вчених та членів товариства для їх наукової роботи.¹⁵⁹

До основних завдань роботи цієї інституції входило розв'язання геральдичних та генеалогічних проблем, пов'язаних з історією Центрально-Східної Європи, зокрема, важливим було вирішення дослідницьких питань присвячених генезі походження шляхти, князівських родин та територіям їх розселення. Серед багатогранних напрямків досліджень товариства, також окрему увагу приділялось історії руських князівських і шляхетських родів, дискусії з яких унаочнювались на сторінках часописів товариства.¹⁶⁰

У 1908 р. на засіданні співзасновників товариства, було прийнято рішення про утворення спеціалізованих періодичних видань товариства, присвячених допоміжним історичним дисциплінам – геральдиці, генеалогії та сфрагістиці, для яких такі часописи слугували своєрідною друкованою платформою. Так, повстали, «*Miesięcznik Heraldyczny*» (Далі – «МН»), та «*Rocznik Towarzystwa Heraldycznego*» (Далі – «РТН») редагування яких обійняв вже на той час автор чисельних робіт з польської генеалогії та геральдики – В. Семкович. Варто зазначити, що ці періодичні видання публікувалися Геральдичним товариством з перервами у Львові, а згодом у

---

¹⁵⁹ Szwagrzyk J. Polskie Towarzystwo Heraldyczne. S. 178-179.

¹⁶⁰ Бабінська М. Українська шляхта в дослідженнях членів Polskiego Towarzystwa Heraldycznego (1908-1939). Вісник КНЛУ. Серія: Історія, економіка, філософія. 2012. Випуск 17. С. 223-227.

Кракові та Варшаві в період з 1908 по 1939 рр.¹⁶¹ Варто також зазначити, що від початку утворення часописів, було встановлено, що менші за обсягом публікації будуть друкуватись на ламах «МН», а більші у «РТН». Прикладом цього, слугував окремий третій том «РТН», виданий у 1913 р., який був повністю присвячений документам виводів шляхетства у Польщі XIV-XVII ст.¹⁶² Однак, в період розвитку часопису, такої вимоги не завжди вдавалось дотримуватись, через що, деякі обширні дослідження публікувались частинами у декількох номерах «МН».¹⁶³

В. Семкович як головний редактор працював у часописі «МН» від 1908 по 1915 рр., також за його редагуванням видавались 11 рочників «РТН», що вийшли з перервами у період від 1911 до 1932 рр. В. Семковичу допомагала учениця О. Бальцера, колега по роботі в Бернардинському архіві, а згодом одна з найавторитетніших дослідниць польської геральдики – Гелена Полячкувна. Вона працювала у редакції «МН» як помічник головного редактора разом з Семковичем до 1915 р., а згодом повернулась назад до роботи в архіві. Їх співпраця з В. Семковичем обірвалась на довгі 15 років, Семкович редагував останні номеру «МН» з Відня, а потім у 1916 р. виїхав до Кракова, щоб обійняти кафедру на Ягеллонському університеті. Знову вони зустрілись лише у 1930 р. у складі спільної комісії від Польського геральдичного товариства під керівництвом В. Семковича, у питаннях емблеми нового герба Другої Речі

---

¹⁶¹ Зокрема «Miesięcznik Heraldyczny» (Далі – «МН») видавався у 1908–1915 рр. у Львові, а у 1930–1939 рр. – у Варшаві. «Rocznik Towarzystwa Heraldycznego» (Далі – «РТН») видавався у 1908–1913 рр. у Львові, а 1920–1932 рр. у Кракові. Причинами таких тривалих перерв були Перша світова війна, а також недостатнє фінансування, що зумовило перенесення Геральдичного Товариства у 1930 р. зі Львова до Варшави.

¹⁶² Semkowicz W. Wywody szlachectwa w Polsce. XIV-XVII w. Rocznik Towarzystwa Heraldycznego. 1911. Т. III. 347 s.

¹⁶³ МН – 1909 – № 6–7, 8–9; 1910. – № 6–7, 8–9, 10–11.

Посполитої, консультації з якого Г. Полячкувана надавала від імені департаменту державних архівів.¹⁶⁴

У програмній статті «*Nasze cele i zadania*» виданій у червні 1908 р. першого номеру «МН», В. Семкович окреслив цілі роботи часопису, що збігались із змістом статутів товариства. По перше, як окреслював головний редактор, важливим була інвентаризація рукописних пам'яток, зокрема метрик, з державних та приватних архівів, з церковних та локальних бібліотек, парафіяльних відділень, які мали надсилати свої каталоги та колекції для їх публікації в «МН». Особливий акцент робився на записах судових справ, що могли містити гербові записки, присвячені доведенню шляхетства, які б публікували редактори часопису. Окремим важливим аспектом було дотримання суто наукового характеру утворюваних часописів, адже наразі, як зазначав сам редактор, геральдика та генеалогія мали набагато ширший, окрім наукового значення потенціал, особливо для «душі польського народу» для якого культ предків і пошук свого минулого часами провокував не фахівців займатись генеалогією та геральдикою.¹⁶⁵

У галузі генеалогії В. Семкович планував поглиблення досліджень у сфері сфрагістики та геральдичних студій, якими опікувався професор Ягеллонського університету Ф. Пекосінський. В. Семкович наголошував також на невичерпних заслугах краківського історика, а також польських геральдистів, на ниві вивчення польської та руської геральдики.¹⁶⁶ Як зазначала українська історикиня Марина Бабінська, проблема походження

---

¹⁶⁴ Rokosz M. Władysław Semkowicz jako prezes Polskiego Towarzystwa Heraldycznego. Rocznik Towarzystwa Heraldycznego. Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego. Nowej serii. Polskie Towarzystwo Heraldyczne. Warszawa, DIG. 1993. Tom I (XII). S. 179-180.

¹⁶⁵ Semkowicz W. Nasze cele i zadania. Miesięcznik Heraldyczny: organ Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. 1908. R. I. № 1. S. 3.

¹⁶⁶ Schwagrzyk J. Polskie Towarzystwo Heraldyczne. S. 176.

руських шляхетських династій привертала увагу науковців, які публікували на сторінках «МН».¹⁶⁷ На думку дослідниці важливою була полеміка між істориками Ф. Пекосінським, Александром Яблоновським та Антонієм Малецьким стосовно витоків української (руської) геральдики, яку Ф. Пекосінський вважав «сестрою» польської геральдики. До цієї дискусії також був долучений історик Богдан Барвінський, який аналізуючи дослідження Олександр Лаппо-Данилевського «*Печати последних Галицко-Владимирских князей и их советников*», яка містила детальний опис печаток галицько-волинської знаті періоду правління князя Юрія Болеслава II, датованих 1334 р. і 1335 р., та Дмитра Дедька 1342 р.¹², спростував тезу Ф.Пекосінського про те, що візерунки на печатних знаках галицько-волинських бояр з 1334–1335 рр. не слід розглядати як «звичайні знаки».¹⁶⁸

У 1908 р. на засіданні Геральдичного товариства В. Семкович виголосив доповідь присвячену оцінці доробку у галузі геральдики та сфрагістики померлого 27 листопада 1906 р. Ф. Пекосінського.¹⁶⁹ Він підкреслював виняткові заслуги останнього на цій ниві, однак критично оцінював погляди останнього на теорію походження польської геральдики та особового характеру гербових назв. Послуговуючись багатим сфрагістичним матеріалом, що його представляв у своїх роботах Ф. Пекосінський, В. Семкович закликав дослідників, відділяти польську геральдику від руської, над якою варто було

¹⁶⁷ Бабінська М. Українська шляхта в дослідженнях членів Polskiego Towarzystwa Heraldycznego (1908–1939). С. 225.

¹⁶⁸ Там же. С. 223-227.

¹⁶⁹ Semkowicz W. Odczyt poświęcony ocenie działalności Franciszka Piekosińskiego na polu heraldyki i sfragistyki polskiej. Sprawy Towarzystwa. Miesięcznik Heraldyczny. 1908. R.1. № 3. S. 47-48. В. Семкович окремо у номерах «Kwartalnika Historycznego» видав друком огляд наукової спадщини Ф. Пекосінського а галузі геральдики і генеалогії, а також приділив окрему увагу його діяльності на ниві видання джерел: Semkowicz W. Franciszek Piekosiński jako wydawca źródeł. Kwartalnik Historyczny. 1908. T. 22. S. 188-219. Там же: Franciszek Piekosiński jako heraldyk i sfragistyk. S. 35-68.

розпочинати глибокі дослідження, публікуючи і застосовуючи сфрагістичний матеріал.¹⁷⁰ При цьому для дослідження генези рицарського стану, як запевняв Семкович, слід було виходити з апріорно-прогресивної методики Пекосінського, до ширшої – монографічно-ретрогресивної, що у такому разі дозволило б дослідникам не зачинятись у тісному польському домі, а починати дивитись ширше, на весь слов'янський регіон. Як не дивно, але саме у цій тезі віддзеркалювались рецепція ідей Ф. Пекосінського, і його «загадкової» рунічної теорії поєднаної з теорією наїзду, що дотепер залишається тлом для дискусій у середовищі польських генеологів та сфрагістів про походження польського рицарства.¹⁷¹

В роботах присвячених монографічному опрацюванню давніх родів, на думку В. Семковича, належало унаочнювати походження герба кожного роду або родини, реконструювати родоводи, встановлювати родові гнізда, а також висвітлювати політичну та культурну роль роду в історії. Такі програмні цілі, окрім того, що відповідали поставленій меті товариства, виходили також із наукових досягнень львівського історика, результатом яких стала програмна монографія присвячена роду Палуків, опублікована у 1907 р. накладом Академії знань у Кракові.¹⁷² У вступі до цього дослідження, автор виділив ключові орієнтації дослідників у процесі написання відповідних монографій, які при використанні геральдики та генеалогії, мали на меті охопити такі пункти як 1) генезу роду та герба (чи є той або інший рід був питомо польським чи прибулим), 2) генеалогію роду (приналежність її представників, за рахунок

---

¹⁷⁰ Rokosz M. Władysław Semkowicz jak prezes Polskiego Towarzystwa Heraldycznego i redaktor jego wydawnictw. S. 175-176.

¹⁷¹ Starzyński M. Scandinavian runes versus the origins of the coats of arms of the Polish knighthood : the runic theory of Franciszek Piekosiński. *Studia Historyczne*. 2013. T. 56. 3 (223). S. 363-377.

¹⁷² Semkowicz W. *Monografie rodów rycerskich w Polsce wieków średnich*. 1. Ród Pałuków. *Sprawozdania Akademii Umiejętności*. 1907. № 2. S. 9-12.

безпосереднього і посереднього відношення), 3) визначення родових гнізд, із застосування історичної географії, та топографії 4) окреслити історичну роль роду (в політичному та культурному вимірі).¹⁷³

Ці елементи, за думкою Семковича, мали на меті забезпечити потреби досліджень над історією польських середньовічних родів, і витворити підстави для нових методик у генеалогічно геральдичних дослідженнях. Відповідно місцем реалізації цієї ідеї стали головні часописи Геральдичного товариства.

У наведеній нижче таблиці (Див. Додаток 2, табл. 3) представлені роботи істориків, опубліковані на сторінках часописів Геральдичного товариства, що охоплювали у своїх дослідженнях методологічні засади, які представив для опрацювання давніх родів В. Семкович.

Як видно з таблиці, методологічні програмні зауваги, що їх окреслив В. Семкович у своїх дослідженнях, лягли в основу 13 монографічних досліджень присвячених давнім рицарським родам, що були опубліковані на сторінках часописів Геральдичного товариства. Прикметним є також, на нашу думку, географія праць, на момент їх написання відповідними авторами, унаочнювала відкритість часопису до співпраці з істориками з різних регіонів польських земель. Свідченням цього були програмні роботи істориків краківських істориків Оскара Галецького, Леона Бялковського, Мар'яна Фрайдберга, Людвіка Виростка, з Варшави – Міхала Равіти-Вітановського, зі Львова – Антонія Прохаски, Гелени Полячкувни. Останні дві роботи авторства Ольги Лашинської та Ядвіги Хвалібінської хоча і не були опубліковані на ламах «РТН», але до прикладу праця Хвалібінської була видана у роčníку

---

¹⁷³ Semkowicz W. Monografie rodów rycerskich w Polsce wieków średnich. S. 163-165.

Торунського товариства приятелів науки, вже після смерті авторки за сприянням В. Семковича у 1948 р.¹⁷⁴

Такий виклад справ, на нашу думку, унаочнював як розвиток генеалогічних та геральдичних студій над дослідженням шляхетських родів, методологію дослідження яких запропонував Семкович, так і свідчив про високий науковий рівень відповідних часописів, якого прагнув головний редактор. Таким чином, окрім розвідок, присвячених польській та руській геральдиці, часописи «МН» та «РТН» також ставали платформою для публікацій монографій присвячених давнім рицарським родам. У цьому не останню роль відігравав і сам редактор.

У 1934 р. В. Семкович у програмній статті *Bilans prac Polskiego Towarzystwa Heraldycznego w ciągu ubiegłych lat 25-ciu i program tychże na przyszłość*, виголошеній 11 грудня 1933 р. з okazji 25 ліття Польського Історичного Товариства, підсумував наукову діяльність редагованих ним часописів. Результатом роботи друкованих органів було видання у 12 томах «МН» та 11 річниках «РТН» 424 наукових робіт та статей, інвентаризований опис документів двох бібліотек - університетської та колекцій бібліотеки закладу Оссолінських, друк сфрагістичного матеріалу та гербових записок, в тому числі і критичне опрацювання та видання Клейнотів Длугоша за опрацюванням М. Фрайберга.¹⁷⁵ На майбутнє Семкович планував критичне видання гербівника Бартоша Папроцького, а також видання регестів нобілітацій упорядкованих через список Ф. Пекосінського, який він видав у I

---

¹⁷⁴ Chwalibińska J. Ród Prusów w wiekach średnich. Roczniki Towarzystwa Naukowego w Poznaniu. 1948. R. 52. Zeszyt 2. S. 7-8.

¹⁷⁵ Friedberg M. Klejnoty Długoszowie. / Krytycznie opracował i na nowo wydał dr. Marjan Friedberg. Roczniki Towarzystwa Historycznego. 1930. T. X. S. 1-118 s.

томі *Rycerstwo polskie wieków średnich*.¹⁷⁶ Одним з найбільших досягнень часописів на думку В. Семковича було видання синтетичних праць, найбільшу частину з яких представляли генеалогічно-монографічні дослідження, якими надалі продовжуватиме опікуватись редакція часописів.¹⁷⁷ Відповідне монографічне опрацювання давніх рицарських родів запропоноване В. Семковичем, могло також унаочнювати дискурсивний зсув у національних історіографіях Центрально-Східної Європи, який відбувся на зламі ХІХ і продовжився у першій половині ХХ ст., що полягав у зміні фокусу нарацій від королів та монарших династій, до реконструювання минулого суспільства – нації.¹⁷⁸ Для польської «національної» історіографії таким прототипом була шляхта, дієву роль якій в історії держави закладали у своїх роботах ще історики романтики ХІХ ст. до прикладу Йоахим Лелевель.¹⁷⁹

Історіографія предмету, що зараховує погляди В. Семковича до «національної» візії минулого Речі Посполитої,¹⁸⁰ на нашу думку потребує ретельнішого аналізу, адже окремих робіт присвячених цій темі у творчості В. Семковича наразі немає. Як зазначав польський історик Стефан Кучинський і один із засновників відродженого у 1989 р. у Варшаві Польського геральдичного товариства, суто науковий характер обох часописів, що його як засадничий елемент встановив Владислав Семкович у першому номері «МН» у 1908 р., дотепер продовжує втілюватись у публікаціях відновленого журналу

---

¹⁷⁶ Semkowicz W. Bilans prac Polskiego Towarzystwa Heraldycznego w ciągu ubiegłych lat 25-ciu i program tychże na przyszłość. Miesięcznik Heraldyczny: Organ Polskiego Towarzystwa Heraldycznego. 1934. R. 13. №. 1. S. 3-4.

¹⁷⁷ Tam że. S. 5.

¹⁷⁸ Velychenko S. Shaping Identity in Eastern Europe and Russia: Soviet-Russian and Polish Accounts of Ukrainian History, 1914–1991. New York: St. Martin's, 1993. S. 16.

¹⁷⁹ Baar M. Historians and Nationalism: East-Central Europe in the Nineteenth Century. Oxford Historical Monographs. New York: Oxford University Press, 2013. S. 236.

¹⁸⁰ Stępnik A. Ukraina i stosunki polsko-ukraińskie w syntezach i podręcznikach dziejów ojczyznych okresu porozbiorowego 1795-1918. Lublin, 1998. S. 223.

«Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego».¹⁸¹ З 1993 р. окремі статті та рецензії присвячені польській генеалогії та геральдиці по сьогоднішній день виходять на ламах «РПТН» нової серії.¹⁸²

3.2. Монографічне опрацювання давніх рицарських родів.

Польська історіографія предмету, очевидно небезпідставно, окреслює Владислава Семковича як батька наукової польської генеалогії.¹⁸³ Розпочинаючи свої студії В. Семкович орієнтувався на багатолітні дослідження польських геральдистів другої половини ХІХ ст., зокрема істориків Ф. Пекосінського та А. Малецького, які свої дослідження будували на детальному аналізі польської та литовсько-руської геральдики і намагались знайти відповіді на питання генези походження польського середньовічного рицарства. Ці питання вилились у програмні синтетичні роботи присвячені польським геральдичним студіям. У своїх роботах присвячених малопольському середньовічному рицарству ХІІІ-ХІV ст. Ф. Пекосінський намагався окреслити родову приналежність тих або інших осіб, використовуючи при цьому обширний сфрагістичний матеріал. Генезу польського рицарства він шукав послуговуючись власною теорією «наїзду», що поєднувалась із сконструйованою ним «рунічною» теорією походження

---

¹⁸¹ Стефан Кшиштоф Кучинський (1938-2010) – співзасновник Польського Геральдичного Товариства, відродженого за його ініціативою у 1988 р. у Варшаві. Головний редактор «РПТН» нової серії з 1993 р.

¹⁸² Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego. Nowej serii. Tom I (XII). Polskie Towarzystwo Heraldyczne. Warszawa: DIG. 1993. 347 s.

¹⁸³ Kala D. O badaniach genealogicznych nad polskim rycerstwem średniowiecznym. Rocznik Lubelskiego Towarzystwa Genealogicznego. 2011. № 3. S. 15-19.

польської геральдики, що стала предметом багатолітніх дискусій у середовищі польських геральдистів кін. XIX ст., зокрема у роботах А. Малецького.¹⁸⁴

Останній, критикуючи Пекосінського, у своїх роботах, окрім подання розлогих генеалогічних відомостей тих або інших родів звертав головну увагу на генезу походження гербових назв, що знайшли своє відображення у його топографічній теорії гербових прокламацій. Однак, обидва дослідники, займаючись переважно геральдичними дослідженнями, залишили для молодого покоління істориків чимало невирішених питань. Вони стосувались переважно систематизації напрацювань у галузі польської генеалогії та геральдики, а також проблемам комплексного опрацювання польського середньовічного суспільства. Вирішення цих проблем випало на В. Семковича, який взяв за мету вийти на ширшу дорогу у генеалогічних дослідженнях, результатом чого стали монографічні опрацювання найдавніших польських рицарських родів.

Для обґрунтування обраного шляху В. Семкович представив план монографічно-генеалогічних досліджень, викладених у вступі своєї габілітаційної роботи присвяченої роду Палуків.¹⁸⁵ Ця монографія дала поштовх для написання генеалогічно-монографічних робіт, у яких при використанні геральдики та генеалогії, необхідним було охопити такі програмні елементи як: 1) генезу роду та герба, 2) генеалогію роду, 3) визначення родових гнізд, із застосування історичної географії, топографії 4) представлення історичної ролі роду (в її політичному та культурному

---

¹⁸⁴ Starzyński M. Scandinavian runes versus the origins of the coats of arms of the Polish knighthood : the runic theory of Franciszek Piekosiński. S. 363-365.

¹⁸⁵ Semkowicz W. Ród Pałuków. Kraków, 1907. 114 s.

вимірі).¹⁸⁶ Монографій, у яких висвітлювались ці програмні завдання вийшло понад десять, переважно з-під пера учнів Владислава Семковича.

У цьому підрозділі пропонується розглянути основні критерії, що їх вивів Владислав Семкович при розкритті чотирьох програмних завдань, а також їх використання та критику в роботах його послідовників.

Для кожної з програмних аспектів генеалогічно-монографічних опрацювань різних родів, В. Семкович наводив відповідний методологічний інструментарій для дослідження. Стосовно генеалогії роду, дослідниками необхідно було аналізувати чи походження протопластів роду було іноземним, чи питома родинним, що мало корелюватись із дослідженнями його герба. До прикладу, спираючись на гербові записки хроніста Я. Длугоша, В. Семкович, зазначав, що з 81 роду, що їх наводив останній у своїх хроніці,¹⁸⁷ лише 47 варто було віднести до родинних (польських), а 34 до іноземних (прибулих). При цьому, варто було мати на увазі, що якщо якийсь рід був прибулим, традиція його іноземного походження могла бути незнаною Длугошові, тому наведений хроністом кількісний перелік не міг бути засадничо прийнятим. Тут цікавим аспектом у дослідженнях В. Семковича, а згодом і опрацьованих за його методологією монографій, слугувало поняття «родової традиції», яку вчений пов'язував з культом предків, як «живої душі» притаманної рицарському родовому устрою, яку відповідно як і цінність клейнодів кожен рід зберігав у колективній пам'яті, що передавалась з покоління в покоління. До такої традиції вчений апелював, наводячи приклад родинних писемних хронік, зокрема представників роду Топорчиків, при цьому також надаючи важливе

---

¹⁸⁶ Semkowicz W. Ród Pałuków. S. 159.

¹⁸⁷ Insignia seu Clenodia Regis et Regni Poloniae. Z kodeksu kórnickiego. / Wydał dr. Z. Celichowski. Biblioteka Kórnicka, 1885. 27 s.

значення усній традиції, яку не слід було залишати осторонь.¹⁸⁸ Іншою виглядала ситуація при дослідженні генези герба того або іншого роду – їх назв, так званих прокламацій, що у різних випадках могли повторювати назву самого роду, або носити іншу ономастичну традицію.

У програмі своїх монографічно-генеалогічних студій Семкович орієнтувався на дослідження А. Малецького¹⁸⁹ та Ф. Пекосінського у цій царині.¹⁹⁰ Обидва дослідники класифікували прокламації польських гербів згідно з двома категоріями: топографічним та осібним (іменному). А. Малецький був автором топографічної теорії гербових прокламацій і у своїх геральдичних студіях окреслював взаємозв'язок різних назв топографічних місцевостей з генезою назви гербів – до прикладу від назви землі – походила етимологія герба Палуки, річок – Мозагва, Наленч, Шренява, або сіл чи поселень – назви гербів Бжежня, Забава.¹⁹¹ Іншу теорію вивів зі своїх геральдичних студій Ф. Пекосінський, стверджуючи, що у класифікацію поряд із топографічною теорією Малецького – найбільше слушно з точки зору генетичного дослідження, слугували іменні, особові прокламації, що походили від назв протопластів роду (до прикладу Гербурт, Драг, Сас, Амадей).¹⁹²

---

¹⁸⁸ Згодом, дослідники пізнішого часу, зокрема історики так званої «торунської генеалогічної школи», підважили цей аспект у дослідженнях Семковича, адже як і будь-яка сконструйована традиція ранішого часу, вона не могла слугувати вигодним джерелом: Pakulski J. Z metodologii i metodyki badań nad rodami rycerskimi w średniowiecznej Polsce. Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia. 1973. № 8 (54). S.22.

¹⁸⁹ Małeckie A. Studya heraldyczne. T. 1-2. Lwów, 1890. S. 351; 399,

¹⁹⁰ Piekosiński F. Heraldyka polska wieków średnich. Kraków: Akademia Umiejętności, 1899. 370 s.

¹⁹¹ Wroniszewski J. Studya heraldyczne Antoniego Małeckiego a polskie badania nad heraldyką recyrską. Studia z Dziejów Średniowiecza. 2016. № 20. S. 327.

¹⁹² Piekosiński F. Heraldyka polska wieków średnich. S. 221.

В. Семкович у своїх дослідженнях, не применшуючи наукової вартості теорій обох колег, до такої класифікації додав ще одну «бойові вигуки або девізи», що унаочнювали певний моральний ідеал, або бойовий заклик якогось роду до певного місця (До Ліва, До Ленга, До Рая). Такі заклики могли також нести також характер символічний (Świeboda, Ostoja).¹⁹³ Послуговуючись відповідними класифікаціями, В. Семкович закликав дослідників використовувати їх при пошуку генези того або іншого гербу, як у випадку своєї класифікації, вважав, що рицарі які вживали відповідного типу прокламацій, перебуваючи у родових гніздах при військовій виправі закликали співродовців до одного і того самого місця *столиці* гнізда, так Долівіти спішили до Ліва, а Доленгові до Ленгу.¹⁹⁴ Аби не вдаватись тут до детального аналізу класифікації генези гербових назв, можу лише зазначити, що теорія «бойових закликів» В. Семковича увійшла до загальнонаукового вжитку у підручниках з допоміжних історичних дисциплін у розділі геральдика.¹⁹⁵

Щодо реконструювання генеалогії того або іншого роду, В. Семкович представляв відповідний інструментарій, що мав використовуватись при окресленні родової приналежності тої або іншої особи до досліджуваного роду. Така приналежність могла бути безпосередньою і посередньою. До першого критерію, що мав виказувати на приналежність до роду слугували печатки, гробові плити, на яких було означення гербових емблем, сюди також зараховувався матеріал геральдичних записок, що були частиною виводу шляхетства того або іншого рицаря. Про безпосередню приналежність до того

---

¹⁹³ Semkowicz W. Doliwa, Dołęga, Doraja. S. 57.

¹⁹⁴ Селище Ліг і Ленг обидві місцевості у період XIV-XVI ст. знаходились у Мазовецькому князівстві.

¹⁹⁵ Szymański J. Nauki pomocnicze historii. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN, 2019. S. 669.

або іншого роду, за висновками В. Семкович належали також згадки у судових записках а також хроніках, серед яких перше місце Семкович відводив роботам Я. Длугоша, особливо його *Liber beneficiorum*. До посередніх критеріїв родової приналежності В. Семкович відносив іменну традицію в тому або іншому роді.

Як показували пізніші дослідження, іменний критерій В. Семковича, а також його послідовників був одним із найуживаніших інструментів при реконструкції генеалогії роду. Йшлося про присутність певних слов'янських імен, «преферованих» у роді.¹⁹⁶ До прикладу, у династії П'ястів, згідно Семковича найпоширенішими на кінець XIV ст. були такі імені як Земовіт, Мешко або Казимир, відповідно рицарські роди також диспонували іменами що носили їх представники з покоління в покоління. Вони поділялись на ангаційні, тобто ті якими називали представників по чоловічій лінії роду, як до прикладу в роді Стражув-Топорчиків: Кшивосад, Немста, в роді Вершуви-Равіцув: Говорек, Грот, в роді Палукив: Славник, Драгомир та ін. Поруч з цією категорією також функціонувала та, що унаочнювала перехід певних імен з роду в рід по жіночій лінії. Як прикладу наводить Семкович ім'я Сендзивой, що належало переважно представникам роду Наленчув, перейшло до більшості родів, з якими останні були спорідненими через жінок (Заремби, Палуки, Лешчиці).¹⁹⁷ До інших безпосередніх критеріїв приналежності до роду, вважав Семкович належала місцевість, з якої походив той або інших рід, яка була подана в джерелах при імені самої особи. Такі місцевості, на думку В. Семковича, були досить важливим для періоду XII-XIV ст., часу у якому дослідник намагався шукати генезу того або іншого роду. Серед інших критеріїв, на думку Семковича, не слід було нехтувати релігійними культурами

---

¹⁹⁶ Semkowicz W. Ród Pałuków. S. 107.

¹⁹⁷ Tam że. S. 108.

та фундаціями храмів, які представники рицарських родів закладали у своїх родових гніздах, і які носили як правило ім'я свого патрона.

До генеалогічної реконструкції роду, як визначав В. Семкович було обов'язковим критерієм стан посідання, характер та правове становище родових маєтків. Тут одним з головних інструментів професор Ягеллонського університету запропонував методика досліджень над розселенням польського середньовічного рицарства.

У 1911 р. в розвідці, присвяченій критично-методологічним заувагам про походження та розселення польського середньовічного рицарства В. Семкович виокремив два типи родового осадництва: гніздового та ланцюгового.¹⁹⁸ Перший мав на меті замкнутий поземельний комплекс заселений через один рід. На думку автора, він був характерним для князівської та костельної поземельної власності. Відповідно рицарські латифундії, що сусідили з найгарнішими великими поземельними ключами костельних та князівських земель, могли складати родові гнізда, як у випадку з латифундією представників роду Топорчиків в краківській землі, яка була затиснута поміж королівщиною у Олькушкському та Славковському повітах, і межувала з ключем краківського біскупа і земельними наділами тинецького костюлу, що був з середини XII ст. у князівській власності. Ця цілісна родова територія, як вважав Семкович з розвитком економічних та родових відносин могла розширюватись за рахунок шлюбних стосунків, які розділяли сімейні гнізда на дрібніші території.

До таких чинників, що уможливлювали розпад родового гнізда на менші ділянки, автор зараховував церковні інституції а також шлюби. До прикладу передача маєтків виключно по чоловічій лінії реалізовувалися у роду

---

¹⁹⁸ Semkowicz W. Uwagi metodyczno-krytyczne nad pochodzeniem i rozsiedleniem rycerstwa polskiego wieków średnich. Kraków: Akademia Umiejętności, 1911. S. 18-19.

Гжималів в Сандомирській землі, а також у представників роду *Świnkowie* у Добжинській землі, без урахування маєтків надбаних у вигляді посагу та віна.¹⁹⁹

До другого типу осадництва В. Семкович зараховував ланцюговий тип осад, що належав до одного роду. Йшлося про утворення на відповідній території топографічних ліній осадництва, що сягали десятки кілометрів (до пр. такий тип осадництва був притаманний роду Пораїв, Ціолкам, Пом'янам, Нагоджіцам). Досліджуючи напрямки і положення ланцюгових осад, автор також визначив їх зв'язок з кордонами або іншими стратегічно важливими об'єктами, як от річками (Пораї над Вжешню, Наленчі над Саміцою) а також гірськими пасами, та гходами. Останній тип В. Семкович виділяє у взаємостосунках рицарства до гродів і територій гродових староств, виділяючи їх три типи: 1) гроди приватні, радше оборонні в маєтках як світських так і духовних осіб; 2) князівські гроди; 3) гроди каштелянські, що були лише військовою площиною, але також були центрами організаційними де реалізовувалась судова та релігійна влада старости, воєводи або князя.²⁰⁰

Важливим питанням у монографії В. Семковича присвяченій роду Палуків була ідея родової солідарності, з якої виходило саме поняття «роду», що його автор окреслював, як сильну замкнуту організацію побудовану на принципах родової єдності, яка становила основу польського середньовічного суспільства і відігравала головну роль як у правно-приватній сфері, а також у сфері політичної діяльності кожного роду. Підставовим аспектом існування цієї солідраності, на думку автора монографій, була єдність всіх членів одного роду, яка виявлялась зовнішньо у збірній назві роду (прокламації) і спільною

---

¹⁹⁹ Semkowicz W. Uwagi metodyczno-krytyczne nad pochodzeniem i rozsiedleniem rycerstwa S. 18-19.

²⁰⁰ Tam że.

гербовою емблемою. Більше того, наголошував Семкович, родові структури генерували збройну силу у вигляді родових хоругв і також значно інтегрувались у приватно-правову сферу, обмежуючи свободу маєткового обороту, що регулювалась родовим правом. Відповідно звідси, наголошував Семкович, виникав *інтерес роду*, підтримуваний перш за все солідарністю всіх його членів зіпертому на володінні маєтками на поземельними комплексами. Ця солідарність підтримувалась окремою особою, чи родиною, члени якої посідали ключові уряди, і відповідно опікувались у такий спосіб внутрішніми справами як всередині роду так і його зовнішньою політикою.²⁰¹ У цьому ключі, важливим було представлення дослідниками дієвої ролі представників роду або окремих родин у політичному або у культурному вимірі, особливо для періоду XIII-XIV ст., адже нерідко на політичному тлі траплявся злам в середині роду, що міг загрожувати як спільній політиці, так і родовій солідарності всередині.

У генеалогічно-монографічних опрацюваннях давніх рицарських родів, що упосліджували представлені В. Семковичем критерії дослідники активно використовували іменний, типологізацію родового осадництва, а також значну увагу у своїх монографіях приділяли політичній діяльності роду. Різновид іменної приналежності був уживаний учнем Семковича Каролем Гурським, який у своєму докторському дослідженні присвяченому роду Одровонжів,²⁰² узасаднив моравсько-чеське походження відповідного роду, на підставі використання представниками роду імені Бенеш, а інший учень Семковича – З. Вдовішевський у своїй праці присвяченій роду Богоріїв (Bogoriów) визначив, що у XII-XIII ст., досить помітною тенденцією у назвах

---

²⁰¹ Semkowicz W. Ród Pałuków. S. 152.

²⁰² Górski K. Ród Odrowążów. Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. Kraków, 1926-1928. T. 8. S. 2.

представників роду є категорія імен агнаційних, тобто тих що приналежать тільки до нащадків чоловічої лінії і не переходять по жіночій лінії.²⁰³ Натомість тезу Семковича про засадничий іменний елемент приналежності до роду не поділяла його колега, дослідниця польської геральдики – Гелена Полячкувна. У своєму дослідженні присвяченому роду Везенборгів, опублікованому на ламах «*Rocznika Polskiego Towarzystwa Heraldycznego*» у 1926 р., вона визначила, що на іменний критерій могли впливати 1) мода, 2) жінка, яка вносила суттєві родові елементи з традиції свого роду, 3) а також релігійний культ, згідно з яким іменний критерій при дослідженні приналежності до роду був опосередкованим.²⁰⁴

Як зазначав згодом історик Торунського університету ім. Миколая Коперніка Ян Пакульський, варто погодитись з іменною типологізацією, запропонованою у дослідженнях Семковича, і те що, в деяких родах існували імена «преферовані» було досить слушним спостереженням, але водночас, не становили вони, як видно з дослідження присвяченого роду Наленчув самого автора, засадничого правила, особливо коли йшлося про кінець XIV-XV ст.²⁰⁵

Влучними стали і спостереження Семковича щодо родового типу осадництва. Учениця Семковича, Я. Хвалібінська у своєму дослідженні присвяченому родові Прусів у середньовіччі доходила до висновку, що осадництво різних гілок цього роду реалізовувалось на основі гніздового типу, а З. Вдовішевський для роду Богоріїв визначив характер ланцюговий. Не погоджувався з тезами В. Семковича, історик Ягелонського університету О. Галецький, який на основі свого дослідження присвяченому роду Лодзів,

²⁰³ Wdowiszewski Z. Ród Bogoriów w wiekach średnich. Rocznik Towarzystwa Heraldycznego. Kraków, 1928. Tom IX. S. 17.

²⁰⁴ Polackówna H. Ród Wezenborgów w Polsce i jego pierwotne gniazdo. Roczniki Heraldyczne. 1926. T. 7. S. 139

²⁰⁵ Pakulski J. Ród Nałęczów w Wielkopolsce do końca XIV w. Toruń, 1970. S. 272—273.

дійшов до висновку що осадництво і розміщення родових маєтків формувалось радше у довільній формі, і не завше мало яскраво виражений тип. До відповідного висновку Галецького доходили також і інші учні та колеги Семковича у своїх монографіях, м. ін.: Фрайдберг,²⁰⁶ Г. Полячкувна,²⁰⁷ К. Гурський,²⁰⁸ а також Л. Виростек.²⁰⁹

Утворення і розвиток родових типів осадництва, що їх пропонував В. Семкович були тісно пов'язаними з юридичними аспектами володіння поземельною власністю, що реалізовувалась в рамках правових норм у XIV-XV ст. як форма «*niedziała*» (від пол. неподільності), тобто утримання родинною спільнотою маєтку, чий поділ відбувався тільки за згодою батька для синів без погодження найближчих кривних родичів,²¹⁰ а також за рахунок права поділу маєтку за рішенням інших родичів, так званого права близькості.²¹¹ Генеза обидвох цих правових норм довгий час залишались у полі дискусій між польськими медієвістами та істориками права,²¹² важливим для нас у цьому аспекті є те, що у дослідженнях В. Семковича а також у подібних

²⁰⁶ Freidberg M. Ród Łabędziów. Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. Kraków, 1924-1925. T. 7. S. 31.

²⁰⁷ Polaczówna H. Ród Wezenborgów. Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. Kraków, 1924-1925. T. 7. S. 141.

²⁰⁸ Górski K. Ród Odrowążów. S. 15.

²⁰⁹ Wyrostek L. Ród Dragów-Sasów na Węgrzech i Rusi Halickiej. Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. Kraków, 1932. T. 11. S. 39

²¹⁰ Koczerska M. Rodzina szlachecka w Polsce późnego średniowiecza. Warszawa, 1975. S. 103.

²¹¹ Rymaszewski Z. Prawo bliższosci krewnych w polskim prawie ziemskim do końca XV wieku. Wrocław-Warszawa-Kraków: Polska Akademia Nauk, 1970. S. 16.

²¹² Тут подаю висновки польських істориків над генезою права близькості: Adamus J. Polska teoria rodowa. Łódź, 1958. S. 212. Matuszewski J. Aqua abrenuntiationis. Studium ze średniowiecznego prawa prywatnego. Czasopismo Prawno-Historyczne. 1952. T. 4. S. 184—185. До прикладу історик права Ю. Бардах у своїх дослідженнях вважав що право близькості взагалі не мало нічого спільного з родовим устроєм пізньосередньовічного рицарства, і могло існувати та розвиватись тільки при умовах індивідуальної власності на землю. Див.: Bardach J. Uwagi o rodowym ustroju społeczeństwa i prawie bliższosci w Polsce średniowiecznej. Czasopismo Prawno-Historyczne. 1952. T. IV. S. 438-440.

монографіях його учнів, за рахунок дослідження і нанесення на мапу різних типів осадництва та розселення шляхти у родових матках, що довгий час перебували у власності одного роду, стало можливим визначення кореляції соціального становища того або іншого роду в суспільній ієрархії. До прикладу, за висновками Я. Пакульського, рід Наленчув за панування угорської династії Анжу належав до грона лідерів великопольського можновладства зосереджуючи у своїх руках близько 109 сіл, 6 озер, 3 городових староств і 4 міста.²¹³

Відтак, у кожній відповідній монографії роду, засадничим елементом залишалось оприявлення політичної ролі того або іншого роду, а також типологізації його осадництва. У роботі історика Ягелонського університету Оскара Галецького присвяченій родові Халецьких на Україні, автор, спростовуючи версію про татарське походження роду, доводив їх русько-литовську генезу, висвітлюючи постать Михайла Халецького посла Великого князя Литовського Александра Ягелончика, який тричі (у 1496, 1500, 1501 рр) відряджався до останнього володаря Золотої Орди Шах Ахмета. Результатом третього візиту Михайла Халецького було укладання військового союзу із заволзькими татарами проти московського князя Івана Васильовича та кримського хана Менглі-Гірея.²¹⁴ У 1501 р. Михайло Халецький отримав уряд чернігівського старости, а після його смерті численні нащадки можновладця закріпили панівне становище на Чернігівщині та у Речицькому повіті і тривалий час зберігали виняткове становище як одного з найвпливовіших шляхетських родів до розпаду Речі Посполитої.²¹⁵

---

²¹³ Pakulski J. Nałęczowie wielkopolscy w średniowieczu. Toruń, 1982. S. 277.

²¹⁴ Halecki O. Chaleccy na Ukrainie. Miesięcznik Heraldyczny. Organ Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. 1910. R. 3. №8–9. S.136.

²¹⁵ Halecki O. Chaleccy na Ukrainie. S. 137.

Іншим цікавим прикладом політичної діяльності представників роду, слугував випадок Міхала Авданця, походження якого В. Семкович виводив з ленцицької гілки Авданців - давнього польського рицарського роду.²¹⁶ Як показують сучасні дослідження, Міхал Авданець був власником Бучача на Поділлі, де у 1373 р. уфундував костел для римо-католицької парафії, і як видно з документів пізнішого часу, у період 1372-1373 рр. отримав чимало маєтностей на теренах Західного Поділля з ласки Владислава, князя Опольського.²¹⁷ Його сини, зокрема Теодорик з Бучача та його нащадки зробили карколомну урядницьку кар'єру у межах Західного Поділля, а від 1434 р. Подільського воєводства, а також впродовж 1430-1470 рр., внаслідок розлогої поземельної власності та власному впливові на цій території, були як влучно окреслив український історик В. Михайловський «Некоронованими володарями Поділля».²¹⁸

На важливість політичної активності представників роду В. Семкович наголошував у 1933 р. у своїй програмній статті, яка була присвячена чвертьстолітньому монографічному дослідженню рицарських родів.²¹⁹ У ній Семкович значну увагу приділив розвитку геральдичних та генеалогічних студій своїх попередників, зокрема Ф.Пекосінського, який завдяки своїм синтетичним роботам присвяченим польській та руській геральдиці значно сприяв розвитку монографічно-генеалогічних студій та їх послідовників. Семкович також підсумував і власні здобутки та недоліки у цьому полі. Складнощі стосувались, в першу чергу проблемам вивчення стосунків

---

²¹⁶ Semkowicz W. Ród Awdańców w wiekach średnich. Poznań, 1920. S. 257.

²¹⁷ Михайловський В. Еластична спільнота. Подільська шляхта в другій половині XIV - 70-х роках XVI ст. Київ.: Темпора, 2012. С. 118.

²¹⁸ Там само. С. 136.

²¹⁹ Semkowicz W. Ćwierćwiecze badań monograficznych nad rodami rycerstwa polskiego. Miesięcznik Heraldyczny. Organ Polskiego Towarzystwa Heraldycznego wydawany przez Oddział Warszawski. 1933. R.12. № 1. S. 177-179.

рицарства та їх поземельної власності а також з поглибленням студій над їх розселенням.²²⁰ Окремо історик звертав увагу на існування випадків при яких, не завжди кровне споріднення було підставою для існування роду. Таку думку дослідник наводив на прикладі монографії присвяченої роду Авданців, де окрім поняття роду *sensu stricto*, унаочнювалось також поняття роду гербового, де за представників можна було вважати всіх співклейндовників, тобто тих які мали спільний герб, хоча могли і не походити від одного предка.²²¹ До цієї тези був схильним і колега Семковича, історик Леон Бялковський, який досліджуючи генеалогію роду Чамборів-Рогалів, де під гербовим знаком Рогалів, зазначав історик, існували окремі родові гілки, особи яких не були споріднені з іншими.²²² Разом з тим, засадничим залишалось питання дослідження розселення шляхти на різних територіях давньої Речі Посполитої, зокрема на руських теренах.

Натхненний розвитком монографічних досліджень В. Семковича і його колег, львівський історик, багатолітній дослідник роду Замойських,²²³ Казімеж Соханевич на IV з'їзді польських істориків у Познані виголосив реферат, що мав на меті програмні постулати присвячені дослідженням руської (а також литовської) геральдики та поглиблення вивчення розселення шляхти на

---

²²⁰ Semkowicz W. *Ćwierćwiecze badań monograficznych nad rodami rycerstwa polskiego*. S. 181-182.

²²¹ Semkowicz W. *Ród Awdańców w wiekach średnich*. S. 165.

²²² Białkowski L. *Ród Czamborów-Rogalów w dawnych wiekach*. Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. Kraków, 1923. T. 6. S. 81-116.

²²³ Діяльність цього одного з найвидатніших рицарських родів, описував у роботах: Sochaniewicz K. *O kolebce rodu Zamojskich i Piwach – Prawdzikach na Rusi*. Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego. 1920. T. 5. S. 58-76. Його ж. *Dzieje Zamościa w dobie przed lokacją na prawie niemieckim: (1450-1580)*. Warszawa: Nakładem Towarzystwa Nauk Warszawskiego i Gebethnera i Wolffa, 1921. 14 s. Детальніше бібліографію дослідника див.: Przybyszewski K. *Bibliografia Kazimierza Romana Sochaniewicza (1892-1930)*, historyka-archiwisty, kierownika Archiwum Miejskiego w Toruniu. Rocznik Toruński. №. 35. S. 243-257.

руських землях.²²⁴ Його дослідницька програма стосовно студій над руською та литовською геральдикой і розселенням родів на Русі, передусім була пов'язана з подальшою програмою видавництва джерел як писаних так і сфрагістично-геральдичних. Стосувалось це переважно дискусій, що точилася навколо генези руської геральдики, та печатних знаків литовсько-руських бояр, які у своїх дослідженнях В. Семкович не вважав гербами у західно-європейському розумінні, чим заактуалізував дискусію на ламах львівського часопису «Kwartalnik Historyczny».²²⁵ Рішенням цієї проблеми, як вважав Соханевич, було накопичення та публікація геральдично-сфрагістичного матеріалу у окремому Сфрагістичному атласі руських земель, з детальним аналізом гербів русько-литовських родів на теренах Галицької Русі, Волині та Поділлі, звідки виходив другий засадничий постулат дослідника який полягав у необхідності запровадження монографічного опрацювання найвидатніших руських родів та окремих родин, на зразок монографій В. Семковича. Адже як показувала полеміка навколо постаті Федька Несвізького та походження князів Збараських, руські герби з часом мали здатність еволюціонувати, тому необхідним було детальний аналіз печатних родових знаків.²²⁶

Соханевич вважав, що генеалогічно-монографічне опрацювання давніх руських родів, особливо коли йшлося про такі виняткові роди як Корчаки,

---

²²⁴ Sochaniewicz K. W sprawie heraldyki ruskiej i badań nad rozsieleniem szlachty na ziemiach ruskich. Pamiętnik Czwartego Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Poznaniu 6-8 grudnia 1925 Pamiętnik IV. Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Poznaniu 6-8 grudnia 1925. 1, Referaty. Travaux du IV-e Congrès des Historiens Polonais a Poznań (6-8 décembre 1925) Travaux du Quatrième Congrès des Historiens Polonais a Poznań (6-8 décembre 1925)

²²⁵ Semkowicz W. O horodelskiej adopcji herbowej. Kwartalnik Historyczny. Organ Towarzystwa Historycznego. 1913. R. 27. S. 196. W sprawie początków szlachty na Litwie i jej ustroju rodowego (Odpowiedź O. Haleckiemu). Kwartalnik Historyczny. 1915. R. 29. S. 224-256.

²²⁶ Папа І. «Місячник Heraldyczny» і «Rocznik Towarzystwa Heraldycznego» як джерела до вивчення «генеалогічної війни» (1908-1939 pp). Генеалогічні записки. 2011. Вип. 9 (нової серії 3). С. 41-46.

Кірдеї та Саси, мало стати кінцевим результатом виникаючих дискусій на тлі руської геральдики, а генеалогічне опрацювання родів, що прибули на руські землі з інших теренів, до прикладу Замоїські, Гербурти, Пілецькі, вирішували питання стосовно характеру осадництва та розселення цих родів на руських теренах.²²⁷ У цій царині питаннями розселення руської шляхти, а також проблемам міграції шляхетських родин на руські терени опікувався львівський історик, учень професора О. Бальцера - Пшемислав Домбковський. У його дослідженнях переплітались генеалогічно-геральдичні сюжети у поєднанні з діяльністю родин на заселених ними теренах. Зокрема, у дослідженні присвяченому суспільним шляхетським стосункам у сяноцькій землі, Домбковський визначав вплив німецького, угорського та чеського права на формування суспільно-економічних стосунків, та участі німецького нобілітету у формуванні шляхетського стану на теренах Галицької Русі.²²⁸ Результатом його студій став нарис з життя сяноцької шляхти, зокрема представлення ним генеалогії декількох важливих родин різного походження. Спираючись на записки сяноцьких судових книг, П. Домбковський окреслив генеалогію таких родин як Матяшевічів, Чешиковичів, Пелевських, Смолицьких, Тарнавських Победзинських, Загутинських, а також їх діяльність у галицькій землі, презентуючи з одної сторони їх маєткові комплекси а з іншої економічну складову їх діяльності.²²⁹ Окрім цінних до сьогодні висновків П. Домковського, його роботи не мали комплексного аналізу, зосереджуючись

---

²²⁷ Sochaniewicz K. W sprawie heraldyki ruskiej i badań nad rozsiedleniem szlachty na ziemiach ruskich. S. 8.

²²⁸ Dąbkowski P. Zemsta, okup i pokora na Rusi Halickiej w wieku XV i w pierwszej połowie wieku XVI. Lwów, 1897. 55 s. Його ж. Stosunki narodowościowe ziemi sanockiej w XV stuleciu, Lwów, 1921. 77 s.

²²⁹ Dąbkowski P. Szkice z dziejów szlachty sanockiej. Lwów, 1923. 43 s.

лише на вибраних проблемах та приватно-правних аспектах всередині різних родин.

Одним з найперших польських істориків, хто зробив спробу зкаталогізування шляхетських родів згідно їх походження і маєтку на руських теренах був історик Александр Яблоновський, який спираючись на географічно-статичний атлас руських земель, помістив у ньому коротку структуру розміщення поземельної шляхетської власності з інформацією про осадництво та економічну складову.²³⁰ Однак, його дослідження швидко дезакталізувалось на фоні провадження генеалогічно-геральдичних робіт таких вчених як П. Домбковського та А. Прохаски.²³¹ Водночас, ані П. Домбковський ані А. Прохаска, не довершували свої дослідження над генеалогією та розселенням окремих родів, або їх бічних гілок на руських теренах до комплексного монографічного опрацювання.

На жаль, не стали генеалогічно-монографічні дослідження на порядку денному серед членів Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові. З огляду на політичні перешкоди діяльність НТШ у період 1914-1939 рр. переживала інституційну кризу, а утворений за ініціативою його членів Львівський таємний український університет проіснував лише протягом чотирьох років від 1921-1925 рр.²³² Михайло Грушевський у той час був активно заангажований до політичної діяльності, а його окремі сюжети дотичні руських родів на сторінках праці України-Руси²³³ не носили комплексного

---

²³⁰ Atlas historyczny Rzeczypospolitej Polski. Epoka przełomu z w. XVI na XVII.,dział II: Ziemie ruskie Rzeczypospolitej. / Opr. A. Jabłonowski. Warszawa -Wiedeń, 1889-1904.

²³¹ Prochaska A. Lenna i maństwa na Rusi i Podolu. Rozprawy Polskiej Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny. 1902. №. 42. S. 1-30.

²³² Academia Militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie./ Red., wstęp i zakończenie Adam Redzik. Kraków: Wydawnictwo Wysoki Zamek, Instytut Pamięci Narodowej, 2015. S. 893-905.

²³³ Грушевський М. С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. / Редкол. П.С. Сохань та ін. Київ, 1995. Т. 6. С. 236.

характеру. У дослідженнях істориків НТШ переважала козацька тематика, прикладом чого була генеалогічно-історична монографія авторства Богдана Барвінського про рід Конашевичів у Перемиській землі.²³⁴

Не провадилися також генеалогічні дослідження у стінах Львівського університету ім. Яна Казимира. Новостворену кафедру середньовічної всесвітньої історії та допоміжних історичних дисциплін у 1919 р. очолив професор Ян Птаський,²³⁵ чий основні наукові інтереси були спрямовані на проблеми палеографії,²³⁶ дипломатики та друкування середньовічних джерел, результатом чого стало видання документів серії *Monumenta Poloniae typographica XV et XVI saeculorum* у 1922 р., збірки що охоплювала найдавніші матеріали до діяльності друкарень та книгарства у середньовічній Польщі.²³⁷ У той же час в університеті почали активно розвиватись антропологічні студії під керівництвом Броніслава Росінського, який опікувався дослідженнями польських сільських родин (докторська робота захищена у 1921 р. *Charakterystyka antropologiczna ludności powiatu pultuskiego*), а також

---

²³⁴ Барвінський, Б. Конашевичі в Перемиській землі в XV і XVI ст. Генеалогічно-історична монографія (з 5 ілюстраціями й 3 генеалогічними таблицями). Записки Наукового Товариства імени Шевченка. Львів, 1930. Т. 100 : Ювілейний збірник на пошану Акад. Кирила Студинського: Праці історичні. С. 190-175.

²³⁵ Він також був директором окремого дослідницького закладу Інститут допоміжних історичних дисциплін, який функціонував протягом 1920-1929 рр. при університеті: Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów na rok akademicki 1928–1929. Lwów, 1928. S. 27.

²³⁶ В університеті провадив наступні заняття: Prywatna dyplomatyka (r. akad. 1923/24), Ćwiczenia paleograficzno-dyplomatyczne (1923/24, 1924/25, 1928/29), Ćwiczenia z paleografii łacińskiej (1923/24), Dyplomatyka papieska (1924/25, 1926/27, 1929/30), Cesarska dyplomatyka w połączeniu z ćwiczeniami paleograficznymi (1926/27), Ćwiczenia paleograficzne (1926/27, 1929/30), Paleografia łacińska – wykłady, połączone z ćwiczeniami praktycznymi (1927/28), Encyklopedia nauk pomocniczych (1928/29), Seminarium w dziedzinie nauk pomocniczych historii (1928/29), Paleografia łacińska (1929/30), Dyplomatyka cesarska (1929/30). Подаю на основі: Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Program wykładów.

²³⁷ Ptański J. Monumenta Poloniae typographica XV et XVI saeculorum, Tom 1. Sumptibus Instituti Ossoliniani, 1922. 178 s.

дослідженнями про спадковість людини, його габілітаційна робота *Z badań nad dziedzicznością u człowieka*, захищена у 1925 р. надала йому шлях для викладання на кафедрі антропології, результатом чого став курс лекцій присвячений Зоологічній антропології.²³⁸

Очевидно, відповідна зімна векторів досліджень істориків Львівського університету, а також домінування козацької тематики у роботах істориків НТШ могли пояснювати певний спад у генеалогічно-монографічних дослідженнях над давніми рицарськими родами у Львові. Натомість вони розвивались у середовищі істориків Ягелонського університету на семінарі В. Семковича.

Учні Владислава Семковича, уособлювали певну поколеневу зміну у польській історичній науці, давши початок генерації істориків-медієвістів, що займались виключно генеалогічними дослідженнями давніх рицарських родів, ними – Карол Гурський, Людвік Виростек, Зигмунт Вдовішевський та Ольга Ляцинська.²³⁹

Генеалогічно-монографічні дослідження над польським середньовічним рицарством Владислава Семковича та його послідовників перервала Друга Світова війна. Остання робота учениці Владислава Семковича, Ольги Ляцинської присвяченої роду Гербуртів у середніх віках була опублікована у Познані лише у 1948 р. Період сталінізму не сприяв розвитку генеалогії; причиною тому виступала виразна цензура у польській історичній науці, що на довгі роки припинила будь-які монографічно-генеалогічні опрацювання

---

²³⁸ Пацай Т. Діяльність Болеслава Росінського на кафедрі антропології університету Яна Казимира. Етнічна історія народів Європи: Збірник наукових праць. 2014. Випуск 43. С. 2-6.

²³⁹ Wójcik M. Od Władysława Semkowicza do Tomasza Jurka czyli sto lat polskich badań genealogicznych nad śląskim rycerstwem. Rody na Śląsku, Rusi Czerwonej i w Małopolsce: średniowiecze i czasy nowożytne. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2010. S. 21.

над середньовічним рицарством.²⁴⁰ Злам у дослідженнях польських медієвістів принесли праці середовища, що згуртувалось навколо історика Торунського університету Януша Беняка, чії дослідження у 70-х рр. минулого століття поставили перед собою ширші завдання, при цьому як критикуючи, так і модифікуючі методикау Владислава Семковича.

3.3. Рецепція методології Владислава Семковича в роботах учнів та послідовників (1925-1982)

Монографічно-генеалогічне опрацювання давніх рицарських родів, знайшло своїх прихильників у багатьох відповідних монографіях, чії автори як безпосередньо були пов'язані з діяльністю Владислава Семковича у Ягелонському університеті, так і працювали поза межами університету у Кракові. Тут ми торкнемося методологічних аспектів, що унаочнювались в роботах учнів автора генеалогічно-монографічних досліджень а також розглядались у певних методологічних модифікаціях істориками з Торунського університету ім. Миколая Коперніка зокрема у дослідженнях професора Януша Беняка та його колег.

Важливим на нашу думку є те, що В. Семкович не створив «історичної школи» у тому широкому розумінні, яке надається у літературі предмету при визначенні «краківської» або «варшавської» історичних шкіл – сконструйованого поняття в польській історіографії наприкінці XIX ст. авторства історика Владислава Смоленського.²⁴¹ Останній поєднував

---

²⁴⁰ Romek Z. Cenzura a nauka historyczna w Polsce 1944-1970. Warszawa: Wydawnictwo Neriton. Instytut Historii PAN, 2010. S. 138-140.

²⁴¹ Ця робота пройшла декілька перевидань, посилаюсь на: Smoleński W. Szkoły historyczne w Polsce: główne kierunki poglądów na przeszłość. Lwów: Wydawnictwo Zakładu Narodowego im Ossolińskich, 1952. 155 s.

дослідників відповідних шкіл за їхніми поглядами на минуле Речі Посполитої. Як показує сучасне дослідження української дослідниці Лілії Лаврук, дві третини праці Смоленського було присвячено переважно історикам краківського історичного середовища, об'єднаного навколо Академії знань - Міхала Бобжинського та Юзефа Шуйського, критика яких становила виразний аспект його дослідження.²⁴²

На відміну від цього, пропонуємо наукову «школу», що повстала від керівництвом В. Семковича, розглядати у тих категоріях, що їх запропонував російський дослідник А. Свешніков при аналізі формування петербурзької школи медієвістів професора І. Гревса на початку ХХ ст. За висновками автора, наукова школа, функціонувала тоді, коли існували вчені які ототожнювали себе з її представниками, але також могли і знаходитись поза її межами. Основним маркером приналежності осіб до такої школи, було написання ними різного типу академічних робіт, які приймало наукове середовище.²⁴³ Відтак, саме середовище, за думкою Свешнікова, визначало існування школи і притаманність у ній різних базових специфічних «ідей» на рівні проблематики, методології, що відрізняло дослідження цих осіб від інших дослідників.²⁴⁴ Вихованців такої «школи» могла об'єднувати варіативна близькість проблематики, методології та методики наукового дослідження в рамках своєї дисципліни. Відповідно, елементом її існування були певні самоутворювальні практики, набір базових дій, завдяки яким досягалась спільна мета, поставлена очільником групи дослідників та відповідно її

---

²⁴² Лаврук Л. Поява концепту «краківська історична школа» в польській історіографії. Наукові записки. Історичні науки. 2015. Т. 169. С. 78-79.

²⁴³ Свешніков А. Научная школа как конструкция. О приемах формирования петербургской школы медиевистов начала ХХ века. *Journal of Modern Russian History and Historiography*. 2012. № 5 С. 123.

²⁴⁴ Там же. С. 124.

представниками. Набір таких практик, зазначав Свешніков, реалізовувався за посередництвом існування семінарів в рамках яких відбувалось формування та уявлення її вихованців про свої дослідження. Зasadничим елементом функціонування такої школи був науковий семінар, що проводився під керівництвом очільника, і на якому реалізовувались захисти кваліфікаційних робіт, їх обговорення та критика.

З іншого боку, як зазначає російський історик, не всі представники «школи» могли бути учасниками наукових семінарів, а набір запропонованих ними методологічних прийомів, міг варіюватись і бути просто «запущеним» у науковий дискурс, за власним бажанням очільника школи.²⁴⁵ Відтак, на нашу думку, «школа» В. Семковича, являла собою певну групу осіб, що були як вихованцями його наукового семінару, так і працювали поза його межами. Основними ідентичнісним маркером учнів В. Семковича було визнання їх робіт у науковому середовищі а також використання ними спільної методології у своїх дослідженнях.²⁴⁶ Науковий семінар присвячений проблемам допоміжних історичних дисциплін, що повстав невдовзі по обійманню В. Семковичем кафедри допоміжних історичних дисциплін у Ягелонському університеті згуртував навколо себе таких дослідників як Мар'яна Фрайдберга, Кароля Гурського, Зигмунта Вдовішевського, Людвіка Виростка, та Ольгу Лашинську, які працювали у сфері генеалогічно-монографічних досліджень над рицарськими родами. Безпосередньо поза межами Кракова, у Львові відповідні дослідження вийшли з-під пера багатолітньої колеги В. Семковича по редакції часописів Геральдичного

---

²⁴⁵ Свешников А. Научная школа как конструкция. О приемах формирования петербургской школы медиевистов начала XX века. С. 125.

²⁴⁶ Wójcik M. Od Władysława Semkowicza do Tomasza Jurka. Czyli sto lat polskich badań genealogicznych nad śląskim rycerstwem. S. 21.

товариства – Гелени Полячкувни, а також історика з Імператорського Варшавського університету Міхала Равіти-Вітановського.

Докторська праця Зигмунта Вдовішевського присвячена роду Богоріїв, була захищена у Ягеллонському університеті (вийшла друком у 1930 р.) під керівництвом В. Семковича, а також за чисельними консультаціями колег Я. Кохановського та С. Кентжинського. Дисертація складалась з запропонованих професором В. Семковичем елементів: 1) Початки цистеріанського абатства в Копшивниц, 2) гніздо роду, 3) генеза роду, 4) Генеалогія та розселення роду в Малопольщі, 5) Богорії на інших теренах Польщі (Малопольща, Мазовія, Русь-Поділля, Литва), 6) загальні уявлення про осадництво Богоріїв, 7) герб, 8) Історична роль роду.²⁴⁷ Рецензію на цю роботу здійснив учень В. Семковича, Кароль Гурський, автор монографії присвяченій роду Одровонжів, що була опублікована у часописі «*Kwartalnik Historyczny*» у 1930 р. Оскільки, за браком об'єму нашого дослідження ми не можемо розглянути тут рецепції методології Семковича роботах всіх його учнів та послідовників, пропонуємо зосередитись лише на тих, що були дотичні давнім рицарським родам на руських теренах.

Відтак, важливим для нас будуть роботи З. Вдовішевського, а також К. Гурського. На думку Гурського, праця Вдовішевського мала важливе значення для монографічних опрацювань. Ця робота, як зазначав рецензент, проливала багато світла на предмет адопції руських бояр через польські роди, на дієву роль і розселення роду, представляла для науки докладний генеалогічний аналіз, на що свідчили відповідні таблиці та репродукції середньовічних

---

²⁴⁷ Wdowiszewski Zygmunt (1894–1978). Słownik biograficzny archiwistów polskich. T. 3. 1835-2015 / Redakcja naukowa tomu 3 Ewa Rosowska. Warszawa: Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, 2017. S. 251.

печаток.²⁴⁸ Вдовішевський виводив дві гілки роду Богоріїв розселених на Русі. Представниками цього роду були Коланковські (що розселились у наприкінці XIV ст. у сяноцькій землі) та Гурські, що прибули на терени Галицької Русі з Мазовії і розселились у бельській землі. Автор також зараховував до Богоріюв представників галицької шляхти які користались відповідним родовим гербом, йдеться про Івана та Романа з Підмихайловичів, які як вважав Вдовішевський були адаптовані до роду Богоріюв через представників місцевої шляхти внаслідок городельської унії.²⁴⁹

На підтвердження своїх висновків, дослідник послуговувався окрім опублікованих джерел та хронік, важливими судовими та сфрагістично-геральдичними записками з інвентаря коронного архіву Яна Замойського, частину документів з якого опублікував у своєму дослідженні у 1919 р. О. Галецький.²⁵⁰ Вдовішевський був одним з тих рідкісних авторів генеалогічно-монографічних досліджень, хто у своїй роботі послуговувався архівними джерелами. До прикладу рецензент його роботи, учень Семковича, К. Гурський у розділі присвяченому русько-подільській лінії роду Одровонжів, при дослідженні маєткових комплексів представників родини у галицькій та львівській землі а також на Поділлі у переважній мірі послуговувався лише записками виданими у ґродських та земських книгах, що згодом стало причиною критики цього дослідження сучасними польськими істориками.²⁵¹

К. Гурський, як і В. Семкович, у своїх дослідженнях шукав генезу досліджуваного ним роду – Одровонжів на іноземному ґрунті, виводячи

---

²⁴⁸ Górski K. Rec. Z. Wdowiszewski, Ród Bogoriów w wiekach średnich. Kwartalnik Historyczny. Organ Towarzystwa Historycznego. 1929. R. 43. №. 3. S. 373–376.

²⁴⁹ Wdowiszewski Z. Ród Bogoriów w wiekach średnich. S. 60.

²⁵⁰ Halecki O. Z Jana Zamoyskiego-inwentarza archiwum koronnego: materiały do dziejów Rusi i Litwy w XV wieku. Archiwum Komisji Historycznej. 1917. T. XII. Cz. 1. S. 146-218.

²⁵¹ Zygner L. Toruńska sesja naukowa: «Karol Górski — człowiek i uczoney». Zapiski historyczne. 1998. T. 63. Zeszyt. 3-4. S. 166.

останніх з моравсько-чеської лінії роду Бенешовичів. Посилаючись переважно на перекази Яна Длугоша та дослідження колег, зокрема Антонія Рибарського, Гурський наводив також притаманні роду Одровонжів імена представників роду Бенешовичів: Добеш, Дерслав, Мілослав, Кшеслав, що за його думкою спростовували тезу Рибарського про слаське походження відповідного роду.²⁵² До теорії іноземного походження різних родів, звертались також у своїх дослідженнях М. Фрайдберг та Я. Хвалібінська. Перший виводив генезу роду Лабендзів з Данії, згідно данського походження протопласту роду Пойтра, а Я. Хвалібінська визначала походження Прусів, що розселились на теренах Польщі, з представників тевтонського ордену, що внаслідок повстань у XIII ст. на територіях пруських земель, розселились на територіях Литви та Мазовії.²⁵³

У своєму дослідженні К. Гурський, досліджуючи гілку Одровонжів-Спровських на руських теренах наводив численні приклади того, що їх розселення та посідання ними маєтків не завжди корелювалось з тими критеріями (ланцюговий чи гніздовий типи) які пропонував В. Семкович. Слідуючи за тезою Оскара Галецького, виголошеною ще у 1911 р. у своєму дослідженні присвяченому роду Лодзів,²⁵⁴ К. Гурський звернув увагу на хибність будь-якого засадничого критерію при розселенні давніх рицарських родів, особливо Одровонжів-Спровських на теренах Галицької Русі.²⁵⁵ Однак важливим елементом його монографії залишалось висвітлення дієвої

²⁵² Górski K. Ród Odrowążów Sprowskich w wiekach średnich. S. 8. Краківський історик А. Рибарський у 1914 р. опублікував текст своєї габілітаційної роботи присвяченої походженню Одровонжів: Rybarski A. Pochodzenie i początek rodu Odrowążów. Przegląd Historyczny. 1914. T. 18. S. 12.

²⁵³ Chwalibińska J. Ród Prusów w wiekach średnich. Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu. 1948. R. 52. Zeszyt. 2. S. 25.

²⁵⁴ Chalecki O. Ród Łodziów. Miesięcznik Heraldyczny. Organ Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. 1912. R.5. № 5-6. S. 8.

²⁵⁵ Górski K. Ród Odrowążów Sprowskich w wiekach średnich. S. 68.

політичної ролі досліджуваного роду. У своїй праці Гурський акцентував увагу на політичній діяльності Пйотра зі Спрови, який за висновками дослідника у XIV-XV ст. мав великий вплив на Русі, а також тримав приязні стосунки з господарями Валахії, і провадив там власну політику:

*Widać więc, że na Rusi w XV w. Odgrywali Odrowążę rolę przodującą, jak Buczaccy na Podolu. Sprowscy popierali Szczekockich i należeli, jak i oni do stronnictwa Oleśnickiego, byli gorliwymi zwolennikami synów Jagiełły, brali czynny udział w wyprawie na Węgry, po klęsce warneńskiej jeździli w poselstwach do Kazimierza.*²⁵⁶

Генеалогічно-монографічні дослідження З. Вдовішевського, К. Гурського, а також Людвіка Виростка є цікавими для нас тим, що унаочнювали дискурсивний зсув у генеалогічно-монографічних дослідженнях польських істориків до Першої Світової війни, зокрема у роботах таких дослідників як Гелени Полячкувни, Оскара Галецького та Міхала Равіти-Вітановського, з дослідженнями періоду міжвоєнного часу.

Зі здобуттям Польщею Незалежності у 1918 р., на думку українського історика Ігоря Смутка, польські генеалогічні дослідження набували виразно ідеологічного характеру, особливо коли йшлося про пошук та підтримку лояльних до польської влади груп населення, які проживали у Східній Галичині.²⁵⁷ До таких груп належали нащадки шляхти, і чиї предки як показували генеалогічні дослідження, повинні були мати засадничо німецьке «русинське» походження.²⁵⁸ Пошуком цього «німецького» елементу стала робота Л. Виростка присвячена родові Драго-Сасів в Угорщині та на теренах

²⁵⁶ Górski K. Ród Odrowążów Sprowskich w wiekach średnich. S. 81.

²⁵⁷ Комар В. Політика Польщі щодо українців Галичини (1919-1930): основні напрямки та етапи. Галичина, 2001. № 5-6. С.67-80.

²⁵⁸ Смуток І. Руська шляхта Перемишльської землі (XIV-XVIII ст.): Історико-генеалогічне дослідження. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. Львів: Простір-М, 2017. С. 26.

Галицької Русі. Своє дослідження Л. Виростек розвинув з раніше опублікованої статті присвяченій цьому родові В. Семковичем у 1908 р.²⁵⁹ і розширив її до монографічного дослідження відповідного роду на руських теренах.

Як зазначав Виростек, Гиуліа-Сас, син протопласта угорського роду Драгфів – Драгоша, мав вісьмох синів: Балка (Волка), Драга, Івана, Драгомира, Стефана, Татара, Коста і Мирослава, частина з яких тримала дідичні маєтки у молдавському селищі Мармароші. Волоська лінія руських Сасів починалась від Стефана «Угорського», який тримав уряд молдавського воєводи у 1359-1373 рр., і отримав у 1367 р. від короля Казимира III село Риботичі та низку інших поселень у Перемишльській землі. Внаслідок шлюбних зв'язків Стефана - Риботичі стали родовим пнем роду Риботицьких.²⁶⁰ Останні внаслідок поділу маєтків та розгалуження бічних ліній розселилися на теренах Галицької Русі, на що свідчили родові маєтки таких родин як Бжешчанських, Буховських, Губицьких та Риботицьких-Волощецьких.²⁶¹ Згідно зі сфрагістично-геральдичним матеріалом, що його наводив Виростек, обидві лінії – угорські Драгфи та руські Саси – використовували єдиний спільний гербовий символ: півмісяць краями до верху, на кожному ріжку зірка, а в центрі стріла.²⁶² Як доводить І. Смуток, поява роботи Виростка, була знаковою подією, оскільки їй вдалося нав'язати у польській історичній науці дискурс про те, що історія «руської шляхти» у Перемишльській землі, ототожнювалась з історією гербової спільноти Сасів, а відтак тісно корелювалось з відповідною

---

²⁵⁹ Semkowicz W. O rodzie Dragów-Sasów. Miesięcznik Heraldyczny. 1908. T. 1. № 1. S. 35-37.

²⁶⁰ Wyrstek L. Ród Dragów-Sasów. S. 130-131.

²⁶¹ Tam же. S. 35.

²⁶² Tam же.

ідеологічною програмою учнів Владислава Семковича.²⁶³ Водночас, важко точно вказати, чи дійсно сам Семкович, як і його учні ангажувались до відповідного ідеологічного дискурсу, прикметним залишалось те, що у більшості своїх висновків Л. Виростек засадничо помилявся. Як показували сучасні дослідження українського геральдиста Олега Однороженка, хибні спостереження Л. Виростка у питаннях використання багатьма руськими родинами геральдичних знаків як відміни герба Сасів не витримують критики.²⁶⁴ Некоректним також було використання Виростком трактування руських Сасів як окремої геральдичної спільноти.²⁶⁵

Варто зазначити, що Л. Виростек був одним із перших дослідників серед учнів В. Семковича, який пропонував у своєму дослідженні зосередити увагу лише на одній гілці роду, зокрема руських Сасів типологічно порівнюючи їх геральдичний матеріал з співклейнотниками не кровно спорідненими. Для вирішення проблематики приналежності осіб до тої або іншої родини гілки руських Сасів, наголошував Виростек, необхідним було окрім топографічно-іменного критерію, також залучати і міжродинні маєткові зв'язки, економічні типи залежності представників кожної родини, записки о «нагані» та очищенню шляхетства.²⁶⁶ До цих модифікованих висновків Семковича його учнем, а також спостереження про генеалогічне дослідження тільки локальних спільнот, польська медієвістика повернеться знову, вже після Другої Світової війни, в особі історика Познанського університету Влодзімежа Двожачека.

---

²⁶³ Смуток І. Руська шляхта Перемишльської землі (XIV-XVIII ст.): Історико-генеалогічне дослідження. С. 27.

²⁶⁴ Однороженко О. Родова геральдика Руського королівства та Руських земель Корони Польської XIV – XVI ст. Харків, 2009. С. 72-76.

²⁶⁵ Там же. С. 77.

²⁶⁶ Wyrostek L. Ród Dragów-Sasów. S. 48.

Підсумовуючи, варто зазначити, що хоча В. Семкович не створив історичної «школи» у широкому розумінні цього слова, дослідження його учнів, зокрема вихованців відповідного семінару, успішно реалізовували ті програмні постулати, користуючись відповідною методологією, що її ввів у науковий дискурс автор монографічно-генеалогічних досліджень. Як видно з досліджень К. Гурського та З. Вдовішевського, сам методологічний інструментарій та критерії, що їх пропонував Семкович для відповідних монографій, не був сталим, і піддавався своєрідним модифікаціям а також пошукам відповідей на питання, які, як вважали автори досліджуваних ними родів, ставали на порядку денному польських генеалогічних студій.

Очевидно, цій модифікації також сприяла наявна поколіннєвість істориків «семковічовської» школи періоду до і після 1918 р., що унаочнювалась у зміні їх поглядів на досліджувану тему, і коригувалася як з політичною кон'юктурою у державі, так і за рахунок власного професійного вишколення.

Після Другої світової війни геральдично-генеалогічні дослідження у польській історичній науці перебували у стані застою, що було пов'язано з ідеологічним тиском, притаманним для країн, які перебували після війни в соціалістичному блоці.²⁶⁷ Як зазначав польський історик Томаш Юрек, у повоєнній польській історичній науці до 1956 р. генеалогія, подібно як і інші допоміжні історичні дисципліни, не знаходили собі належного місця серед історичних досліджень, адже їх предметом було дослідження еліт, а не народних мас, як того вимагала марксистська методологія:

Zainteresowania genealogii z natury rzeczy skupiały się na elitach – a należało badać rolę mas ludowych. Genealogię zepchnięto więc w cień. *Po śmierci Semkowicza (1949)*, który w ostatnich latach życia też odszedł od tej problematyki, nie od razu pojawili się kontynuatorzy

²⁶⁷ Grabski F. *Zarys historii historiografii polskiej*. Poznań, 2000. S. 198-230.

jego badań. Załamanie nie trwało jednak długo, podobnie jak cała noc stalinowska w Polsce. Wraz z październikowym przełomem 1956 r. nauki pomocnicze wracały do łask i uniwersyteckich programów, jako niezbędny składnik fachowego wyposażenia każdego historyka. Z inicjatywy Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk i Państwowego Wydawnictwa Naukowego podjęto pomysł przygotowania serii podręczników z poszczególnych nauk pomocniczych.²⁶⁸

Рецепція та критика методології школи В. Семковича у польській історичній науці, починаючи від 1950-х минулого століття будувалась на двох рівнях. В першу чергу йшлося про наявність поміркованого та крайнього крила критики його досліджень, що відображалось у роботах істориків «марксистів», професорів Варшавського університету Юліуша Бардаха, Владислава Собоцінського, а також професора університету у Лодзі - Яна Адамуса. Одним з найістотніших елементів критики методології Семковича стало розуміння та окреслення ним поняття роду та родини у середніх віках, які він поєднував між собою за рахунок єдності і солідарності всіх його членів. Ці тези підважували у своїх дослідженнях В. Собоцінський та Ю. Бардах, ставлячи під сумнів існування давніх польських родів у XII-XIV ст., натомість не відкидали слухні спостереженням львівського історика щодо політичної ролі тої або ішої родини у XIII-XV ст. у житті держави.²⁶⁹ Водночас, як показують сучасні дослідження, зокрема польського історика А. Мажеца, критика Ю. Бардаха та В. Собоцінського будувалась переважно на повторенні та розширенні критичних зауваг щодо методології В. Семковича, його колег

²⁶⁸ Jasiński K. Rodowód Piastów śląskich. Piastowie wrocławscy, legnicko-brzescy, świdniccy, ziebiccy, głogowscy, żagańscy, oleśniccy, opolscy, cieszyńscy i oświęcimscy. Kraków, 2007. Wyd. II. S. 7-10.

²⁶⁹ Marzec A. Średniowieczne rody rycerskie jako przedmiot krytyki historiografii marksistowskiej lat pięćdziesiątych XX wieku. *Marxismus a mediewistyka: społeczne osudy. Colloquia mediaevalia Pragensia* Praha 2020. №. 22. S. 111-112.

Оскара Галецького та Казімежа Тименецького, які на нашу думку становлять окремий цікавий предмет для дослідження.²⁷⁰

Для професора Я. Адамуса, який представляв крайнє крило критики методології В. Семковича, існування будь-яких родів у період XII-XIII ст. було назагал конструкцією фіктивною, як і будь-яке поняття солідарності всередині цієї групи, через що професор пропонував замінити поняття роду лише на «агнаційну-когнітивну групу кривних», які не являли собою релікту давніх первісних форм польського суспільства, як це постолував Семкович і його учні.²⁷¹ У своїй монографії *Polska teoria rodowa*, виданій у Лодзі у 1958 р., професор Адамус, у дусі притаманному марксистській ідеології так підсумував критику генеалогічно-геральдичної теорії В. Семковича:

Ponieważ ten termin (ustrój rodowy) jest w znacznej mierze mętny i dwuznaczny, prawdziwa katastrofa następuje dopiero z momentem, gdy przejdziemy na jasne i niedwuznaczne kategorie marksistowskiej nauki o formacjach społeczno-gospodarczych, wówczas powstaje oczywisty nonsens przenoszenia «ustroju rodowego» (wspólnoty pierwotnej) w głąb epoki feudalizmu.²⁷²

Відповідні погляди польських істориків на питання генези устрою польського середньовічного рицарства а також студії над його генеалогією протривали до початку 70-х років минулого століття. Ренесанс у цьому напрямку досліджень здійснив польський історик, професор Торунського університету ім. Миколая Коперніка Януш Беняк. Його роботи стали своєрідною реакцією на праці В. Собоцінського та Я. Адамуса, і мали на меті

²⁷⁰ Marzec A. Średniowieczne rody rycerskie jako przedmiot krytyki historiografii marksistowskiej lat pięćdziesiątych XX wieku. S. 107-109.

²⁷¹ Adamus J. Uwagi o początkach ustroju feudalnego w Polsce. Przegląd Historyczny. 1950. T. 41. S. 12.

²⁷² Adamus J. Polska teoria rodowa. S. 158.

з одного боку прибрати скрайній характер критики методології досліджень В. Семковича а з іншого поставити нові теоретичні завдання над дослідженнями польського середньовічного рицарства. За його ініціативою у 1976 р. при співпраці з Інститутом Історії Польської Академії наук було утворено ініціативну групу по роботі над дослідженнями суспільно-політичних середовищ, кривних регіональних груп в Польщі до середини XV ст.²⁷³ Відповідні програми праць, що планувались до реалізації у рамках роботи групи під керівництвом професора Бєняка, мали на меті продовження опрацювань генеалогічних середовищ, власне родів та їх різних гілок, модифікуючі методологію дослідження В. Семковича та його учнів:

Mówiąc to, jestem jak najdalszy od lekceważenia dorobku szkoły semkowiczowskiej – bez niego nie byłibyśmy tym, czym dziś jesteśmy, a zresztą przynajmniej sam Semkowicz ogarniał swą wiedzą rozległe horyzonty ogólnopolskie.²⁷⁴

З ціллю кращої комунікації між дослідниками з різних університетів, а також для провадження ширшої дискусії, робоча група під керівництвом Бєняка організовувала генеалогічні симпозиуми у місті Голуб-Добжинь у 1980, 1982 та 1985 рр., де на другому такому симпозиумі йшлося про відродження і відновлення написання монографій роду «постсемковічовської» епохи.²⁷⁵

У рамках першого і другого симпозиумів польські історики модифікували критерії для досліджень над різними рицарськими родами,

---

²⁷³ Bieniak J. Problemy metodyczne średniowiecznej genealogii w Polsce. Genealogia. Problemy metodyczne w badaniach nad polskim społeczeństwem średniowiecznym na tle porównawczym, Toruń 1982, S. 36.

²⁷⁴ Bieniak J. Rozmaitość kryteriów badawczych w polskiej genealogii średniowiecznej. Polskie rycerstwo średniowieczne. Wybór pism. Kraków: Towarzystwo Naukowe Societas Vistulana, 2002. S. 45.

²⁷⁵ Bieniak J. Wstęp. Genealogia – problemy metodyczne w badaniach nad polskim społeczeństwem średniowiecznym na tle porównawczym. / Pod red. Jacka Hertla. Toruń, 1982. S. 6.

виходячи із твердження, що підставовими критеріями середньовічної генеалогії мала стати ліквідація анонімності досліджуваного суспільства, і заміна соціальної туманності соціальному конкретному. На практиці ці твердження означали модифікацію та розширення завдань, що їх ставив перед собою Владислав Семкович у своєму проекті монографічного опрацювання давніх родів, які робоча група Я. Беняка розширила до:

1) Опрацювання генеалогічних середовищ (роду і рицарських родин, а також міських патриціанських) з урахуванням їх майновго стану.

2) Опрацювання територіальних середовищ (рицарства окремих земель, церковних територій, міщанських) з урахуванням походження їх представників.

3) Дослідження з урахуванням списку урядів та політичних кар'єр.

4) Написання окремих досліджень присвячених методології генеалогічних досліджень.

5) Видання робіт у галузі джерелознавства (у питаннях датування важливих для відповідних робіт документів, а також записок у найдавніших судових книгах).²⁷⁶

Януш Беняк, очевидно на хвилі дискусії, що точилась у середовищі істориків поміркованої та жорсткої критики досліджень Владислава Семковича, в одній із своїх робіт присвячених рицарським родам як чиннику соціальної структури у Польщі XIII-XIV ст. дав визначення поняттю роду наступним чином:

Ród herbowy nie był bowiem nigdy zwartą całością, a tylko *sui generis* związkiem istniejących w jego odrębie rodzin. To one właśnie dysponowały substancją majątkową, przecież tak nierówną między poszczególnymi gałęziami *unius genealogiae*. Również aktywność

---

²⁷⁶ Bieniak J. Wstęp. Genealogia – problemy metodyczne w badaniach nad polskim społeczeństwem średniowiecznym na tle porównawczym. S.5.

polityczna nie była atrybutem ogółu rodowców, lecz tylko najzamożniejszych domów danego herbu, które utrzymywały między sobą bliskie związki.²⁷⁷

Я. Бєняк схарактеризовував дві окремі дефініції геральдичних родів: 1) рід який відрізнявся конкретним гербом, а також 2) рід штучний не зіпертий на кровному зв'язку, але який послуговувався внутрішніми знаменами герба конкретного роду.²⁷⁸

Класифікації Я. Бєняка дали поштовх для досліджень над родинними колами, що звужувались до представлення конкретної лінії досліджуваного роду, у яких мало приділялись більше уваги найближчим родичами цієї гілки та дослідженням над їх маєтками та політичною активністю.²⁷⁹ Власне, цей аспект корелювався з критикою Бєняка у дослідженнях В. Семковича, адже останній, як і його учні, не досліджуючи гілки окремих родів на окремих територіях залучали до них, послуговуючись як правило іменним критерієм, всіх співклейнотників, що могли до цих родів і не належати. Разом з тим професор Бєняк не виключав слушне використання запропонованих через Семковичем геральдичних, маєткових та іменних критеріїв при дослідженні того або іншого роду, але значно доповнював їх критеріями соціальної позиції, територіальної близькості представників різних гілок роду, спільного виступу разом з іншими членами, особливостей правових взаємовідносин всередині однієї гілки, протекції з боку потужніших членів родини над слабшими, хронології попередників та наступників на урядах, політичної кар'єри,

---

²⁷⁷ Bieniak J. Rody rycerskie jako czynnik struktury społecznej w Polsce XIII-XV wieku. (Uwagi problemowe). *Polskie rycerstwo średniowieczne. Wybór pism.* Kraków: Towarzystwo Naukowe Societas Vistulana, 2002. S. 58.

²⁷⁸ Pakulski J. Z metodologii i metodyki badań nad rodami rycerskimi w średniowiecznej Polsce. S. 24.

²⁷⁹ Piech Z. Profesor Janusz Bieniak i nauki pomocnicze historii. *Studia Źródłoznawcze.* 2018. T. 56. S. 17.

запропонував критерій засвідчення свідків у судових процесах як елементу ідентифікаційного представників тієї або іншої родини.²⁸⁰

Підсумовуючи, варто зазначити, що критика методології В. Семковича у роботах польських істориків після Другої світової війни не була однорідною і з часом зазнавала певних модифікацій. Після гострої критики з боку марксистських істориків, які зараховували дослідження В. Семковича до здобутків національно-буржуазної історіографії початку ХХ ст., прийшов новий період у польській історіографії. Події жовтня 1956 р. у Польській Народній Республіці, та прихід до влади Владислава Гомулка, за висновками польського історика Анджея Фелікса Грабського, позитивно відобразились на процесах перезавантаження польської історичної науки та поступового розпорошення марксистської методології у дослідженнях з історії права та генеалогії.²⁸¹

Результатом такого «перезавантаження» у генеалогічних дослідженнях над польським середньовічним рицарством стало у 1970 рр. повернення до програмних критеріїв досліджень В. Семковича та їх модифікацій професором Торунського університету Ф. Беняком та його колег. Доповнюючи розроблені Семковичем критерії при дослідженні генеалогії давніх рицарських родів, представники «торунської генеалогічної школи», задали новий поштовх у

---

²⁸⁰ Bieniak J. Rozmaitość kryteriów badawczych w polskiej genealogii średniowiecznej. S. 48-49. У відповідних генеалогічних дослідженнях Беняк закликав істориків відійти від монографічно-прогресивної методики Владислава Семковича у генеалогічних дослідженнях, послуговуючись натомість методикою ретрогресивною, запропонованою автором підручника з генеалогії польським істориком Влодзімєжом Двожачеком:

Postulat metody retrogresywnej autor Genealogii zaleca stosować już od przełomu XVIII i XIX wieku, gdzie dla nas mediewistów, *początkiem retrogresji winien stać się wiek XV*, który dostarcza spory już zasób ksiąg sądowych ziemskich, grodzkich, miejskich i kościelnych, jak również dokumentów. Każda praca genealogiczna musi znaleźć punkt oparcia w źródłowych ustaleniach przynależności rodowej. Див.: Genealogia / Oprac. Włodzimierz Dworzaczek. Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1959. S. 32.

²⁸¹ Grabski A. Zarys historii historiografii polskiej. Poznań, 2000. S. 112.

відповідних дослідженнях. Окрім досліджень професора Беняка, важливі на сьогодні роботи над польським середньовічним рицарством вийшли з під пера таких науковців як Яна Вронішевського,²⁸² Адама Шведа,²⁸³ Броніслава Новака²⁸⁴. Потужним у цьому напрямку також став краківський науковий осередок, зокрема монографії істориків Ягелонського університету, серед яких варто виокремити роботу покійного нині професора Януша Куртики присвяченій роду Теньчинських²⁸⁵ а також монографію дотичну родові Кмітів авторства Ренати Травки.²⁸⁶

Ревізіонізм та модифікації методологічних критеріїв В. Семковича, розроблені Ф. Беняком, також знайшли своє відображення у студіях над шльонським середньовічним рицарством, яскравим прикладом чого стали монографії історія Вроцлавського університету Марека Цетвінського.²⁸⁷ У цьому ж напрямку активно працює абсолювент Познанського університету ім. Адама Міцкевича, працівник Інституту Історії Польської Академії наук у Варшаві – Томаш Юрек. Він повернувся до змодифікованої Я. Беняком ідеї монографічного опрацювання давніх рицарських родів, досліджуючи рицарське середовище Сілезії XIII-XIV ст., але застосовуючи при цьому просопографічний метод при використанні і представленні біограм окремих представників різних родин.²⁸⁸

---

²⁸² Wroniszewski J. Ród Rawiczów w wiekach średnich. Genealogia. Toruń, 1987. S. 75-92. Його ж. Szlachta Ziemi Sandomierskiej w średniowieczu: Zagadnienia Społeczne i Gospodarcze. Poznań: Wydawnictwo Historyczne, 2001. 260 s.

²⁸³ Szweda A. Ród Grzymałów w Wielkopolsce. Toruń, 2001. 404 s.

²⁸⁴ Nowak B. Ród Porajów w Małopolsce w średniowieczu. Kraków, 2009. 652 s.

²⁸⁵ Kurtyka J. Tęczyńscy. Studium z dziejów polskiej elity możnowładczej w średniowieczu. Kraków, 1997. 674 s.

²⁸⁶ Trawka R. Kmitowie. Studium kariery politycznej i społecznej w późnośredniowiecznej Polsce, Kraków, 2005. 552 s.

²⁸⁷ Cetwiński M. Rycerstwo śląskie do końca XIII w. Pochodzenie. Gospodarka-polityka Biogramy i rodowody. Wrocław, 1982. 229 s.

²⁸⁸ Jurek T. Rodowód Pogorzelów. Kraków, 2005. 445 s.

Висновки

У відповідному дослідженні, вперше, як для польської так і для української історіографії, окрім детального аналізу наукової спадщини Владислава Семковича у галузі польських генеалогічних студій, вдалося показати становлення вченого як історика, та висвітлити його взаємостосунки з львівським історичним середовищем, місцем, де вчений формувався як дослідник і де починалась його наукова діяльність. Відтак, у роботі було представлено взаємостосунки Владислава Семковича з істориками львівського наукового осередку протягом 1896-1916 рр., зокрема з викладачами Львівського університету, колегами-архівістами, а також з колегами з Ягеллонського університету у Кракові та чеськими істориками права, контакти з якими вчений розпочав у період свого навчання у Львові.

У дослідженні також вдалося з'ясувати, що на початку наукової кар'єри Владислава Семковича, важливий внесок у його професійне вишколення у галузях допоміжних історичних дисциплін вніс професор Львівського університету Станіслав Закшевський на науковому семінарі якого формувався вчений. Свої напрацювання у таких галузях наук як дипломатика, палеографія та генеалогія Владислав Семкович зміг втілювати у дидактичній діяльності у Львівському університеті. У розвитку його наукової діяльності сприяли також такі дослідники як Освальд Бальцер, Броніслав Дембінський, Тадеуш Войцеховський та Шимон Ашкеназі. Їх активна діяльність на полі створення окремої кафедри допоміжних історичних дисциплін у Львівському університеті була винятковою для Владислава Семковича, але, на жаль, не увінчалась успіхом, через що у 1916 р. вчений виїхав зі Львові до Кракова, для обіймання окремої кафедри допоміжних історичних дисциплін у Ягеллонському університеті.

У ході дослідження також вдалося проаналізувати редакторську діяльність Владислава Семковича у важливих історичних часописах, що на початку свого існування виходили у Львові. Зокрема, вдалося з'ясувати, що наукова діяльність Владислава Семковича протягом 1897-1905 рр. реалізовувалась у співсталенні та редагуванні окремих рубрик у часописі «*Kwartalnik Historyczny*», друкованого органу Історичного Товариства у Львові, на ламах якого дослідник також опублікував понад 20 власних досліджень, різної проблематики, написав понад сотню рецензій на відомі тоді роботи західних авторів, а також зреферував понад тисячі існуючих на той час, різних за спрямуванням часописів, з якими співпрацювала редакція кварталника.

Окремо у магістерській роботі було досліджено редакційну та організаційну діяльність Владислава Семковича у часописах Геральдичного Товариства у Львові «*Miesięcznik Heraldyczny*» та «*Rocznik Towarzystwa Heraldycznego*» які протягом 1908-1932 рр. знаходились під опікою вченого, і які становили платформу для реалізації монографічно-генеалогічних досліджень історика, його учнів та колег.

Окремо, також було представлено проєкт монографічно-генеалогічних досліджень Владислава Семковича присвячених давнім рицарським родам XIV-XVI ст., що становили на тлі розвитку польських генеалогічних студій кін. XIX першої половини XX ст., комплексні дослідження родових спільнот пізньосередньовічного часу, які базувались на теоретичних критеріях Владислава Семковича. Відповідні генеалогічно-монографічні проєкти знайшли у собі прихильників в постатях вихованців окремого семінару професора Семковича у Ягеллонському університеті, що вдалося встановити в ході аналізу праць його учнів. Звідси, у ході роботи вдалося показати рецепцію методології досліджень Владислава Семковича його учнями,

вихованцями окремого наукового семінару вченого у Ягелонському університеті, чії роботи реалізовували ті програмні постулати, що їх ввів у науковий дискурс автор монографічно-генеалогічних досліджень. Зокрема, на прикладі досліджень істориків, Карола Гурського та Зигмунта Вдовішевського, вдалося з'ясувати, що сам методологічний інструментарій та критерії, що їх пропонував Владислав Семкович для монографічних опрацювань генеалогії давніх рицарських родів, не був сталим, і піддавався своєрідним модифікаціям, які як вважали автори досліджуваних ними родів, ставали на порядку денному польських генеалогічних студій.

У ході дослідження також вдалося висвітлити та охарактеризувати критику досліджень Владислава Семковича у польській історичній науці впродовж 1950-60 рр. Відтак, негативна оцінка наукової спадщини Владислава Семковича припала на період виразної ідеологізації історичної науки у країнах соціалістичного блоку, зокрема у Польщі. В ході дослідження вдалося з'ясувати, що протягом 1950-60 рр. існувало два осередки скрайнього та поміркованого крила дослідників, для яких основні критерії монографічного опрацювання генеалогії давніх рицарських родів Владиславом Семковичем, являли собою здобутки національно-буржуазної історіографії початку ХХ ст.

До представників жорсткої лінії критиків досліджень Владислава Семковича і його учнів, належав зокрема польський історик, професор університету у Лодзі, Ян Адамус. Він закидав вченому, фіктивність у конструюванні будь-яких родових спільнот у ХІІ-ХІV ст. які являли собою релікт давніх первісних форм польського суспільства, і пропонував натомість перейти до розгляду пізньосередньовічного польського устрою, побудованого на засадах марксистських категорій суспільно-економічних формацій. Більш поміркованими у критиці досліджень Владислава Семковича були історики права Варшавського університету Владислав Собонський та Юліуш Бардах.

Ренесанс у дослідженнях над давніми середньовічними родовими спільнотами повстав у лоні істориків Торунського університету у 1970-80 рр. під керівництвом професора, історика Януша Беняка. У відповідному магістерському дослідженні вдалося показати основні рецепції методології Владислава Семковича польськими істориками того часу, які з урахуванням досягнень у галузі друкування та видання джерел змодифікували критерії дослідження генеалогії давніх рицарських родів, розширюючи їх до нових монографічних досліджень «постсемковічовської доби». Інституційною точкою відліку для цієї творчої модифікації та відродження монографічного опрацювання родових спільнот XIV-XVI ст. на змодифікованих критеріях Владислава Семковича, стало рішення польських істориків прийняте у 1982 р., на конференції II симпозіуму присвяченому методологічним проблемам генеалогії у дослідженнях середньовічного польського суспільства у місті Голюб-Добжинь.

Насамкінець, хотілося б зазначити, що досліджуючи наукову спадщину Владислава Семковича у галузі генеалогічних студій, його постать можна прирівняти до числа тих осіб, яких професор Гарвардського університету, візантіїст Ігор Шевченко у своїй відомій статті, зараховував до числа дослідників-гусенів, технічних істориків, які шукали істини у непросвітному мороку середньовічних джерел. Пишучи нудну та важку, з точки зору, яскравих дослідників, історію Владислав Семкович, не творив широкомасштабних історичних синтез у поглядах на минуле держави у якій жив та працював, і не заснував «історичної школи» у тому широкому розумінні яке існує сьогодні для окреслення цього поняття у сучасній польській та українській історіографії. Натомість, вчений, опікуючись, колом власних дослідницьких інтересів, майстерно застосовував і підіймав при цьому на високий академічний рівень, важливі як для історика гусені так і для

метелика, інструменти допоміжних історичних дисциплін. Таким чином, на нашу думку, його наукова спадщина у галузі таких наук як генеалогія, палеографія, дипломатика та історична географія, до сьогодні залишається важливим досягненням польської історіографії першої половини ХХ ст., комплексний аналіз якої ще неодмінно знайде свого дослідника.

Список використаних джерел та літератури

Джерела:

Опубліковані:

1. Bieniak J. Polskie rycerstwo średniowieczne. Wybór pism. Kraków: Towarzystwo Naukowe Societas Vistulana, 2002. 270 s.
2. Hoszowska M. Szymon Askenazy i jego korespondencja z Ludwikiem Finklem. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2013. 376 s.
3. Kozłowska-Budkowa Z. Wspomnienia z lat 1893-1923. Mistrzowie Historiografii. /Oprac Marcin Starzyński. Kraków: Avalon, 2018. 228 s.
4. Kwartalnik Historyczny. Organ Towarzystwa Historycznego. Lwów, 1897. R. 11. 925 s.
5. Kwartalnik Historyczny. Organ Towarzystwa Historycznego. Lwów, 1902. R. 16. 548 s.
6. Kwartalnik Historyczny. Organ Towarzystwa Historycznego. Lwów, 1904. R. 18. 720 s.
7. Kwartalnik Historyczny. Organ Towarzystwa Historycznego. Lwów, 1914. R. 28. 605 s.
8. Kwartalnik Historyczny. Organ Towarzystwa Historycznego. Lwów, 1900. R. 14. 742 s.
9. Miesięcznik Heraldyczny. Organ Polskiego Towarzystwa Heraldycznego wydawany przez Oddział Warszawski. 1930. R. 9. № 1. 161 s.
10. Miesięcznik Heraldyczny. Organ Polskiego Towarzystwa Heraldycznego wydawany przez Oddział Warszawski. 1934. R. 13. № 1. 191 s.
11. Miesięcznik Heraldyczny. Organ Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. 1908. R. 1. № 1-2. 32 s.

12. Miesięcznik Heraldyczny. Organ Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. 1910. R. 3. № 8-9. 144 s.
13. Miesięcznik Heraldyczny. Organ Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. 1912. R. 5. № 5-6. 100 s.
14. Miesięcznik Heraldyczny. Organ Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. 1912. R. 6. № 7-8. 128 s.
15. Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. 1931-1932. Kraków, 1932. T. 11. 191 s.
16. Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. 1921-1923. Kraków, 1923. T. 6. 198 s.
17. Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. 1924-1925. Kraków, 1926. T. 7. 257 s.
18. Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. 1926-1927. Kraków, 1928. T. 8. 218 s.
19. Semkowicz W. Monografie rodów rycerskich w Polsce wieków średnich. Ród Pałuków. Sprawozdania Akademii Umiejętności. 1907. № 2. S. 9-12.
20. Semkowicz W. Ród Awdańców w wiekach średnich. Poznań, 1920. 292 s.
21. Semkowicz W. Ród Pałuków. Kraków, 1907. 114 s.
22. Semkowicz W. Uwagi metodyczno-krytyczne nad pochodzeniem i rozsiedleniem rycerstwa polskiego wieków średnich. Kraków: Akademia Umiejętności, 1911. S. 1-23.
23. Semkowicz Władysław. Listy z Rzymu. / Opr. Jadwiga Semkowiczowa. Nasza Przeszłość. T. 58. Kraków, 1982 s. 203-248.
24. Sprawozdanie Dyrekcyi C. K. Gimnazjum Lwowskiego im. Franciszka Józefa za rok szkolny 1895. Lwów: Nakładem Funduszu Naukowego, 1895.

25. Sprawozdanie Dyrekcyi C. K. Gimnazyum Lwowskiego im. Franciszka Józefa za rok szkolny 1896. Lwów: Nakładem Funduszu Naukowego, 1896.

Монографії, статті:

1. Бабінська М. Українська шляхта в дослідженнях членів Polskiego Towarzystwa Heraldycznego (1908-1939). Вісник КНЛУ. Серія: Історія, економіка, філософія. 2012. Випуск 17. С. 223-227.

2. Комар В. Політика Польщі щодо українців Галичини (1919-1930): основні напрямки та етапи. Галичина, 2001. № 5-6. С.67-80.

3. Конта Р. Реформування Наукового товариства ім. Шевченка та розвиток української етнології в 1892–1898 роках (на матеріалах «Записок НТШ»). Етнічна історія народів Європи. Збірник наукових праць. Київ, 2013. Випуск 39. С. 1-6.

4. Лаврук Л. Поява концепту «краківська історична школа» в польській історіографії. Наукові записки. Історичні науки. 2015. Т. 169. С. 78-79.

5. Лазурко Л. Співпраця редакції часопису “Kwartalnik Historyczny” з Львівським університетом (1887–1914 рр.) Історія та історики у Львівському університеті. Історія та історики у Львівському університеті: традиція та сучасність (до 75 ліття створення історичного факультету) колективна монографія. / Під редакцією Л. Зашкільняка та Павла Серженги. Львів, 2015. С. 191.

6. Однороженко О. Родова геральдика Руського королівства та Руських земель Корони Польської XIV – XVI ст. Харків, 2009. 312 с.

7. Папа І. «Miesięcznik Heraldyczny» i «Rocznik Towarzystwa Heraldycznego» як джерела до вивчення «Генеалогічної війни» (1908–1939 рр. Генеалогічні записки. Львів, 2011. Вип. ІХ (нової серії ІІІ). С. 41–46.
8. Папа І. Загадка походження князя Федька Несвіцького: давні та новітні дискусії. Вісник Львівського університету. Серія історична. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. Випуск 46. / За ред. Р. Сіромського. С. 42–64.
9. Пацай Т. Діяльність Болеслава Росінського на кафедрі антропології університету Яна Казимира. Етнічна історія народів Європи: Збірник наукових праць. 2014. Випуск 43. С. 2-6.
10. Руда О. Піх О. Рецензійна діяльність Мирона Кордуби на сторінках «Kwartalnika Historycznego». Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. 2012. Вип. 5. 141-152.
11. Свешников А. Научная школа как конструкция. О приемах формирования петербургской школы медиевистов начала XX века. Journal of Modern Russian History and Historiography. 2012. № 5 С. 121-158.
12. Смуток І. Руська шляхта Перемишльської землі (XIV-XVIII ст.): Історико-генеалогічне дослідження. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. Львів: Простір-М, 2017. 504 с.
13. Шуст Р. Целуйко О. Допоміжні / спеціальні історичні дисципліни у Львівському університеті: історіографія питання та перспективи подальшого дослідження. Історія та історики у Львівському університеті: традиції та сучасність (до 75-ліття створення історичного факультету). / Під редакцією Зашкільняка Л. та Серженги П. ПАІС: Львів, 2015. С. 141-154.
14. Adamus J. Polska teoria rodowa. Łódź, 1958. 347 s.

15. Baar M. *Historians and Nationalism: East-Central Europe in the Nineteenth Century*. Oxford Historical Monographs. New York: Oxford University Press, 2013. 352 s.
16. Bardach J. Uwagi o «rodowym» ustroju społeczeństwa i prawie bliższości w Polsce średniowiecznej. *Czasopismo Prawno-Historyczne*. 1951. №. 13. S. 407-458.
17. Bieniak J. Wstęp. Genealogia – problemy metodyczne w badaniach nad polskim społeczeństwem średniowiecznym na tle porównawczym. Toruń, 1982. S. 9-26.
18. Ciara S. Archiwa lwowskie w dobie autonomii Galicji. *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. T. 2.* / Pod red. Jerzego Maternickiego, Leonida Zaszkiłniaka. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2004. S. 107-121.
19. Ciara S. Nauki pomocnicze historii (1869-1918). *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie do 1939 roku.* / Pod red. J. Maternicki, J. Pisulińska, L. Zaszkiłniak. Rzeszów, 2016. S. 373-383.
20. Czerniecka-Haberko A. *Unie polsko-litewskie w historiografii polskiej*. Toruń, 2013. S. 273-274.
21. Drelicharz W. *Na miarę wielkości odrodzonej Rzeczypospolitej*. Program edytorski Władysława Semkowicza. *Krakowskie środowisko historyczne XV - XX w. Ludzie - idee – dzieła.* / Red. Tomasz Gąsowski, Janusz Smołucha. Kraków: Wydawnictwo Polskiej Akademii Umiejętności, 2018. S. 55-73.
22. Dybiec J. *Krakowskie środowisko historyczne w okresie międzywojennym*. *Krakowskie środowisko historyczne XV - XX w. Ludzie - idee – dzieła.* / Red. Tomasz Gąsowski, Janusz Smołucha. Kraków: Wydawnictwo Polskiej Akademii Umiejętności, 2018. S. 75-86.

23. Freidberg M. Władysław Semkowicz (9 V 1878 – 19 II 1949). *Kwartalnik Historyczny*. 1949. S R.57. S. 230-232.
24. Gieysztor A. Władysław Semkowicz (1878-1949). *Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*. 1949. T. 42. S. 214-215.
25. Grabski F. *Zarys historii historiografii polskiej*. Poznań, 2000. 278 s.
26. Jasiński K. *Rodowód Piastów śląskich. Piastowie wrocławscy, legnicko-brzescy, świdniccy, ziębiccy, głogowscy, żagańscy, oleśnicy, opolscy, cieszyńscy i oświęcimscy*. Kraków, 2007. Wyd. II. 721 s.
27. Kala D. O badaniach genealogicznych nad polskim rycerstwem średniowiecznym. *Rocznik Lubelskiego Towarzystwa Genealogicznego*. 2011. № 3. S. 11-29.
28. Kozłowska-Budkowa Z. Prof. Semkowicz jako profesor i kierownik prac zespołowych. *Roczniki Historyczne*. 1949. R. 28. S. 457-462.
29. *Krakowskie środowisko historyczne XV-XX w. Ludzie – idee – dzieł.* / Pod red. Tomasz Gąsowski, Janusz Smołucha, Wydawnictwo Polskiej Akademii Umiejętności, Kraków 2018. 465 s.
30. Langó P. *The Study of the Archaeological Finds of the Tenth-Century. Carpathian Basin as National Archaeology: Early Nineteenth-Century Views. Manufacturing Middle Ages Entangled History of Medievalism in Nineteenth-Century Europe. Volume 6.* / Ed. Patrick J. Geary and Gábor Klaniczay. Brill, 2014. S. 398-403.
31. Łaszczyńska O. Bibliografia prac Władysława Semkowicza. (1897-1949). *Roczniki Historyczne*. 1949. R. 28. S. 462-483.
32. Marmon W. *Krakowskie środowisko historyczne w latach 1918-1939. Prace monograficzne Wyższej Szkoły Pedagogicznej Im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie*. Kraków, 1995. 162 s.

33. Marzec A. Średniowieczne rody rycerskie jako przedmiot krytyki historiografii marksistowskiej lat pięćdziesiątych XX wieku. *Marxismus a mediewistyka: społeczne osudy. Colloquia mediaevalia Pragensia* Praha 2020. №. 22. S. 101-118.
34. Maternicki J. Miejsce i rola «Kwartalnika Historycznego» w dziejach historiografii polskiej. *Kwartalnik Historyczny*. 1988. R. 100. №1. S. 3–20.
35. Mikucki S. Władysław Semkowicz (9 V 1878 – 19 II 1949). *Kwartalnik Historyczny*. 1949. R.57. S. 325-330.
36. Myśliński J. Czasopiśmiennictwo naukowe w Galicji w dobie autonomicznej. *Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego*. R. VIII. Wydawnictwo Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk, 1969. Z. 4. S. 477-500.
37. Pakulski J. Z metodologii i metodyki badań nad rodami rycerskimi w średniowiecznej Polsce. *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia*. 1973. № 8 (54). S.23-27.
38. Piech Z. Profesor Janusz Bieniak i nauki pomocnicze historii. *Studia Źródłoznawcze*. 2018. T. 56. S. 15-22.
39. Pisulińska J. Lwowskie środowisko historyczne w okresie międzywojennym (1918–1939). Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2012. 343 s.
40. Pisulińska J. Stanisław Zakrzewski (1873–1936) i jego uczniowie. *Kwartalnik historii nauki i techniki*. 2020. T. 65. Nr.1. S. 37-46.
41. Plezia M. Władysław Semkowicz. *Tygodnik Powszechny*. 1949. R. 5. №. 22. S. 220-225.
42. Pudłowski L. Polskie Towarzystwo Heraldyczne. Zarys dziejów 1906-1939. *Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego*. 1993. №. 1(12). S. 153-172.

43. Rody na Śląsku, Rusi Czerwonej i w Małopolsce: średniowiecze i czasy nowożytne. / Pod redakcją Zawitkowskiej W., Pobóg-Lenartowicz A. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2010. 259 s.
44. Rokosz M. Władysław Semkowicz jako prezes Polskiego Towarzystwa Heraldycznego. Rocznik Towarzystwa Heraldycznego. Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego. Nowej serii. Polskie Towarzystwo Heraldyczne. Warszawa, DIG. 1993. Tom I (XII). S. 173-183.
45. Romek Z. Cenzura a nauka historyczna w Polsce 1944-1970. Warszawa: Wydawnictwo Neriton. Instytut Historii PAN, 2010. 358 s.
46. Semkowiczowa J. Bibliografia prac profesora Władysława Semkowicza dotyczących problematyki kościelnej. Nasza Przeszłość. Kraków, 1982. T. 58. S. 249-262.
47. Smoleński W. Szkoły historyczne w Polsce: główne kierunki poglądów na przeszłość. Lwów: Wydawnictwo Zakładu Narodowego im Ossolińskich, 1952. 160 s.
48. Śreniowska K. Uwagi o nauce historycznej polskiej w latach 1887-1900 w świetle «Kwartalnika Historycznego». Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. Nauki Humanistyczno-Społeczne. 1960. Seria 1. Zeszyt 15. S. 153-163.
49. Starzyński M. Scandinavian runes versus the origins of the coats of arms of the Polish knighthood : the runic theory of Franciszek Piekosiński. Studia Historyczne. 2013. T. 56. 3 (223). S. 363-377.
50. Stępnik A. Ukraina i stosunki polsko-ukraińskie w syntezach i podręcznikach dziejów ojczystych okresu porobiorowego 1795-1918. Lublin, 1998. 320 s.
51. Szaflarski J. Władysław Semkowicz (1878-1949). Wspomnienie pośmiertne. Przegląd Geograficzny. 1953. T.23. S. 178-180.

52. Szwagrzyk J. Polskie Towarzystwo Heraldyczne. Słownik polskich towarzystw naukowych. Wrocław, 1990. T. II. Cz. 1. S. 176-179.
53. Szymański J. Nauki pomocnicze historii. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN, 2019. 764 s.
54. Toczek A. Czasopiśmiennictwo historyczne we Lwowie (1867-1918). Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. T. 3. Pod red. Jerzego Maternickiego, Leonida Zaskilniaka. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2005. S. 175-198.
55. Toczek A. Lwowski «Miesięcznik Heraldyczny» (1908-1915) w służbie nauk pomocniczych historii. T. 8 / Pod red. Haliny Kosętki. Kraków-Lwów: książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku. Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej. Kraków, 2006. T. 8. S. 390-401.
56. Toczek A. Lwowskie środowisko historyczne i jego wkład w kulturę książki i prasy (1860-1918). Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego. Kraków, 2013. S. 320-331.
57. Toczek A. Środowisko historyków lwowskich w latach 1860-1918. Polska Akademia Umiejętności. Prace komisji historii nauki. 2004. № 6. S.123-158.
58. Tymieniecki K. Śp. Prof. Wł. Semkowicz (9 maja 1878 – 19 luty 1949). Roczniki Historyczne. 1949. R. 28. S.449-457.
59. Velychenko S. Shaping Identity in Eastern Europe and Russia: Soviet-Russian and Polish Accounts of Ukrainian History, 1914–1991. New York: St. Martin's, 1993. 272 s.
60. Werner M. Medievalism and modernity: Architectural Appropriations of the middle ages in Germany (1890-1920). Manufacturing Middle Ages. Entangled History of Medievalism in Nineteenth-Century Europe. Volume 6. / Ed. Patrick J. Geary and Gábor Klaniczay. Brill, 2014. S. 239–255

61. Wójcik M. Od Władysława Semkowicza do Tomasza Jurka czyli sto lat polskich badań genealogicznych nad śląskim rycerstwem. Rody na Śląsku, Rusi Czerwonej i w Małopolsce: średniowiecze i czasy nowożytne. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2010. S. 20-42.
62. Wroniszewski J. Studia heraldyczne Antoniego Małeckiego a polskie badania nad heraldyką recyrską. Studia z Dziejów Średniowiecza. 2016. № 20. S. 323-337.
63. Wyrozumski J. Twórcy krakowskiej mediewistyki. Krakowskie środowisko historyczne XV - XX w. Ludzie - idee – dzieła. / Red. Tomasz Gąsowski, Janusz Smołucha. Kraków: Wydawnictwo Polskiej Akademii Umiejętności, 2018. S. 11-28.
64. Zaskilniak L. Stosunki pomiędzy ukraińskimi i polskimi historykami na przełomie XIX i XX wieku. Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. T. 2. / Pod red. Jerzego Maternickiego, Leonida Zaskilniaka. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2004. S. 272-297.
65. Zygnier L. Toruńska sesja naukowa: «Karol Górski — człowiek i uczony». Zapiski historyczne. 1998. T. 63. Zeszyt. 3-4. S. 166-168.

Додатки

Додаток 1

Біографічні відомості про вченого

Окрім обширної літератури предмету, що висвітлювала наукову спадщину Владислава Семковича у галузі допоміжних історичних дисциплін, у даному дослідженні були також використані біографічні відомості про вченого, що зберіглися у листах та спогадах, як самого автора, так і його учнів та колег, і були опубліковані вже після смерті історика.

Владислав Семкович захистив докторат прав у 1899 р. під керівництвом професора Освальда Бальцера у Львівському університеті і зразу був залучений до складу спільної комісії від Академії Знань у Кракові для роботи в Ватиканському архіві в Римі. Його подорож до Риму почалась у листопаді 1902 р., і тривала до жовтня 1904 р., про що довідуємось з його листів надісланих до батьків та своєї нареченої, першої дружини Леслави Борщувни, з якою він був у шлюбі з 1890 по 1932 рр. Ці листи були опубліковані вже після смерті вченого, його другою дружиною Ядвігою Семковічовою, і стали для нас наймовірно цінним матеріалом, оскільки висвітлювали особливості роботи В. Семковича у спільній комісії, а також його стосунки зі старшими колегами, зокрема з істориками з Львівського університету, професором права Владиславом Абрагамом та керівником кафедри всесвітньої історії Броніславом Дембінським. З листів до батька довідуємося також про його знайомство з істориками з Ягелонського університету, зокрема, з доктором Яном Фіалком та Станіславом Кутшебою, з якими згодом Семкович тісно співпрацюватиме вже у період його перебування і роботи на окремій кафедрі у

Ягелонському університеті протягом 1917-1946 рр.²⁸⁹ З цих листів довідуємося також про наукову діяльність старших колег, а також про оцінку його докторської роботи захищеної під керівництвом професора Львівського університету Освальда Бальцера з боку історика Варшавського університету професором права Александра Рембовського. У листах В. Семкович згадував також про контакти з чеськими істориками права, професором права Карлового університету у Празі Каролем Кадлецем та з Янем Капрасем. Їх наукова співпраця у ділянці історії слов'янського права, що розпочиналась на початку ХХ ст., активно розвивалась протягом 1916-1934 рр.²⁹⁰

Про ставлення до В. Семковича з боку старших колег по Львівському університету довідуємося також з листування Шимона Ашкеназі та Людвіка Фінкеля. Листи Шимона Ашкеназі до Людвіка Фінкеля охоплювали період від 1897-1926 рр., з перервами у 1898-1900 рр. та у 1920-1922 рр.²⁹¹ Непокоїла Ашкеназі подальша доля редакції історичного часопису, друкованого органу Історичного Товариства у Львові «*Kwartalnik Historyczny*» після того, як у 1914 році через погіршення стану здоров'я його залишив багатолітній редактор квартиальника Александр Семкович.

Важливим джерелом для вивчення другого періоду діяльності Семковича є листи однієї з його учениць Зофії-Козловської Будкової. Її приватна кореспонденція до родини з 1893-1923 рр., а також спогади були

---

²⁸⁹ Semkowicz Władysław. Listy z Rzymu, opr. Jadwiga Semkowiczowa. Nasza Przeszłość, T. 58. Kraków, 1982 s. 203-248.

²⁹⁰ Ďurčanský M. Władysław Semkowicz a čeští historici. Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et Historica. Nr. 1-2. Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2002. S. 583-596.

²⁹¹ Hoszowska M. Szymon Askenazy i jego korespondencja z Ludwikiem Finklem. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2013. 376 s.

видані у 2018 р. з Ягелонського університету.²⁹² Цінність листів З. Козловської-Будкової для нашого дослідження полягала у тому, що вони проливали світло на особливість проведення наукового семінару вченого, присвячених дипломатиці та генеалогії у Ягелонському університеті. Зокрема у своїх спогадах З. Козловська-Будкова також подавала ставлення Владислава Семковича до колег, а також його сприяння учням у їхніх публікаціях на сторінках історичних часописів, зокрема у друкованих органах Геральдичного Товариства.

Серед іншого, важливі біографічні відпомостві містили документи адміністративного характеру (звіти дирекції закладів середньої вищої освіти, списки професорів Львівського університету, а також курси, які викладав Владислав Семкович у Львові). Серед таких документів, важливими для нас стали звіти дирекції III гімназії ім. Францішека Юзефа у Львові за 1895-1896 навчальні роки,²⁹³ склад персоналу та предмети які викладав В. Семкович у Львівському університеті протягом 1906-1916 рр.²⁹⁴ Ці списки є наразі у вільному доступі на сайті Великопольської цифрової бібліотеки.

---

²⁹² Kozłowska-Budkowa Z. Wspomnienia z lat 1893-1923. Mistrzowie Historiografii./Oprac Marcin Starzyński. Kraków: Avalon, 2018. 228 s. Примірник спогадів знаходиться у вільному доступі університетської бібліотеки у Варшаві.

²⁹³ Sprawozdanie Dyrekcji C. K. Gimnazjum Lwowskiego im. Franciszka Józefa za rok szkolny 1895. Lwów: Nakładem Funduszu Naukowego, 1895. Sprawozdanie Dyrekcji C. K. Gimnazjum Lwowskiego im. Franciszka Józefa za rok szkolny 1896. Lwów: Nakładem Funduszu Naukowego, 1896.

²⁹⁴ Skład Uniwersytetu i spis wykładów Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Dostęp elektroniczny: <https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/37047#structure>

Додаток 2

Табл. 2

Публікації Владислава Семковича у часописі «Kwartalnik Historyczny» у 1898-1936 рр.

Проблематика	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1908	1909	1910	1915	1917	1918	1920	1928	1934	1936
Рецензії	1	4	2	2	1	1		1	1	1						1	1	
Генеалогія, геральдика			2		1		1					1			1			
Правничі студії									1		2							
Некрологи									2					3				1

Табл. 3

Генеалогічно-монографічні опрацювання давніх рицарських родів у часописах Геральдичного товариства 1908-1948 рр.

Рік	Автор	Назва	Часопис
1908	Semkowicz W.	<i>O rodzie Dragów-Sasów.</i>	МН, т.1.
1908	Semkowicz W.	<i>O pochodzeniu rodu Wczele.</i>	МН, т.1.
1909	Semkowicz W.	<i>O początkach rodu Laryszow-Glezynow.</i>	МН, т.2.
1910	Semkowicz W.	<i>O początkach rodu Sulima.</i>	МН, т.1.
1910	Manteuffell G.	<i>O starodawnej szlachcie krzyżacko-rycerskiej na kresach inflanckich.</i>	МН, т.1.
1910	Halecki O.	<i>Chaleccy na Ukrainie.</i>	МН, р. 3.
1911	Halecki O.	<i>Ród Łodziów w wiekach średnich.</i>	МН, р. 6.
1911	Rawita-Witanowski M.	<i>Ród Lelewelów.</i>	МН, р. 6, № 7-8.
1912	Polackówna H.	<i>Szlachta w Siewierzu Biskupim w latach 1442-1790.</i>	RTH, т. 4.
1912	Prochaska A.	<i>O kniaziewskim pochodzeniu szlachty Glińskich.</i>	МН, р. 5, № 7-8.

1912	Semkowicz W.	<i>O pochodzeniu i rozszedzeniu Amadejów w Polsce.</i>	MH, r. 5, № 7-8.
1914	Karwowski S.	<i>Leszczyńscy herbu Wieniawa</i>	MH, r. 7, № 1-2.
1923	Białkowski L.	<i>Ród Czamborów-Rogalów w dawnych wiekach.</i>	RTH, t. 6.
1925	Polackówna H.	<i>Ród Wezenborgów w Polsce i jego pierwotne gniazdo.</i>	RTH, t. 7.
1925	Freidberg M.	<i>Ród Łabędziów w wiekach średnich.</i>	RTH, t. 7.
1927	Górski K.	<i>Ród Odrowążów Sprowskich w wiekach średnich.</i>	RTH, t. 8.
1929	Wdowiszewski Z.	<i>Ród Bogorjów w wiekach średnich.</i>	RTH, t. 9.
1932	Wyrostek L.	<i>Ród Dragów-Sasów na Węgrach i Rusi Halickiej.</i>	RTH, t. 11.
1948	Chwałibińska J.	<i>Ród Prusów w wiekach średnich.</i>	Rocznik Towarzystwa Naukowego w Toruniu, r. 52. ²⁹⁵
1948	Łaszczyńska O.	<i>Ród Herburtów w wiekach średnich.</i>	Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół nauk, t. 14, z. 4.

²⁹⁵ Останні два дослідження не були надруковані у часописах Геральдичного товариства, але їх зміст унаочнював методологічні елементи, що їх прописав Семкоич. Обидві авторки були тісно пов'язані у своїх наукових дослідженнях з польської та руської генеалогії та геральдики. До прикладу О. Ляцинська була ученицею В. Семковича у Ягелонському університеті, але її робота вишла вже після війни, як остання у повоєнний період дослідження виконане на методологічних засадах В. Семковича.